Pieņemts:
2018. gada 22. jūnijs
Publicēts:
2018.gada 21. augusts

GrecoEval5Rep(2017)6

PIEKTĀ NOVĒRTĒŠANAS KĀRTA

Korupcijas novēršana un integritātes veicināšana centrālajās valdībās (augstākās izpildvaras funkcijas) un tiesībaizsardzības iestādēs

NOVĒRTĒJUMA ZIŅOJUMS

LATVIJA

Pieņēmusi GRECO
80. plenārsēdē (Strasbūra, 2018. gada 18.–22. jūnijs).

GRECO
Group of States against Corruption
Groupe d'États contre la corruption

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

SATURA RĀDĪTĀJS

I. KOPSAVILKUMS 4

II. IEVADS UN METODIKA 5

III. KONTEKSTS 6

IV. KORUPCIJAS NOVĒRŠANA CENTRĀLAJĀ VALDĪBĀ (AUGSTĀKĀS IZPILDVARAS FUNKCIJAS) 8

VALDĪBAS UN AUGSTĀKO IZPILDVARAS FUNKCIJU SISTĒMA 8

Prezidents 8

Valdība 9

Personu ar augstākajām izpildvaras funkcijām statuss un atalgojums 12

KORUPCIJAS NOVĒRŠANAS UN INTEGRITĀTES POLITIKA, TIESISKAIS REGULĒJUMS UN INSTITUCIONĀLAIS IETVARS 13

Politikas ietvars 13

Tiesiskais regulējums 14

Institucionālais ietvars 14

Ētikas principi, uzvedības noteikumi un izpratne par tiem 15

CENTRĀLĀS VALDĪBAS IZPILDVARAS DARBĪBU PĀRSKATĀMĪBA UN UZRAUDZĪBA 16

Informācijas pieejamība 16

Tiesību aktu izstrādes procesa caurskatāmība 17

Trešās puses un lobētāji 19

Kontroles mehānismi 20

INTEREŠU KONFLIKTI 20

DAŽU DARBĪBU AIZLIEGUMS VAI IEROBEŽOJUMS 21

Ierobežojumi, amatu savienošana un finanšu intereses 21

Līgumi ar valsts iestādēm 22

Dāvanas 22

Valsts līdzekļu ļaunprātīga izmantošana 24

Konfidenciālas informācijas ļaunprātīga izmantošana 24

Pēcnodarbinātības ierobežojumi 24

Uzraudzības mehānismi 26

ATBILDĪBA UN TIESĪBU PIEMĒROŠANA 28

Imunitāte, administratīvā tiesvedība un kriminālprocess 28

V. KORUPCIJAS NOVĒRŠANA TIESĪBAIZSARDZĪBAS IESTĀDĒS 30

POLICIJAS UN ROBEŽSARDZES IESTĀŽU ORGANIZĀCIJA UN ATBILDĪBA 30

Kopsavilkums 30

Piekļuve informācijai 32

Sabiedrības uzticība tiesībaizsardzības iestādēm 33

KORUPCIJAS NOVĒRŠANAS UN INTEGRITĀTES POLITIKA 33

Politikas, plānošanas un institucionalizētie īstenošanas mehānismi 33

Riska pārvaldības pasākumi jomām, kas pakļautas korupcijas riskam 34

Slepenās operācijas un saziņa ar ziņotājiem un lieciniekiem 36

Konsultācijas, apmācības un informētība 36

PIEŅEMŠANA DARBĀ, KARJERA UN DIENESTA NOSACĪJUMI 37

Prasības pieņemšanai dienestā un iecelšana amatā 37

Darbības novērtējums un augstākas dienesta pakāpes piešķiršana 38

Dienesta izbeigšana un atstādināšana no amata 39

Rotācijas un mobilitātes politika 41

Atalgojums un pabalsti 41

INTEREŠU KONFLIKTI 42

NOTEIKTU DARBĪBU AIZLIEGUMS VAI IEROBEŽOJUMI 42

Nesaderība un ārējas darbības 42

Dāvanas 43

Valsts līdzekļu ļaunprātīga izmantošana 43

Konfidenciāla informācija un saziņa ar trešajām personām 43

Pēcnodarbinātības ierobežojumi 44

AKTĪVU, IENĀKUMU, SAISTĪBU UN INTEREŠU DEKLARĀCIJA 44

Sabiedrības tiesiskās aizsardzības procedūra 46
Tiesību piemērošana un sankcijas 46
IV. REKOMENDĀCIJAS UN TURPMĀKĀS DARBĪBAS 50
I PIELIKUMS.....52

I. KOPSAVILKUMS

1. Latvija ir viena no tām Pretkorupcijas starpvalstu grupas GRECO dalībvalstīm, kuras pozīcija *Transparency International* Korupcijas uztveres indeksā ir svārstījusies starp labvēlīgāku un mazāk labvēlīgu — korupcijas uztvere palielinājās 2004. gadā un laikposmā no 2009. gada līdz 2011. gadam, bet samazinājās no 2006. gada līdz 2008. gadam un no 2012. gada. 2009.–2010. gada finanšu krīzes rezultātā daudzas no Latvijas iestādēm, kas veido valsts integritātes sistēmu, piedzīvoja krasu budžeta samazinājumu, un tas kaitēja valsts sociālekonomiskajam pamatam. Šī ekonomiskās vides nestabilitāte joprojām ietekmē daļu sabiedrības, par ikdienišķu lietu kļuvusi nodarbinātība vairākās darba vietās, kā arī ir izstrādājusies zināma tolerance pret korupciju un integrācijas trūkums.

2. Latvijas integritātes un korupcijas novēršanas regulējums, kas attiecas uz personām, kurām uzticētas augstākās izpildvaras funkcijas (PAIF), un tiesībaizsardzības iestādēm, ir diezgan visaptverošs un tostarp ietver arī Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2015.–2020. gadam, likumu Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā un Krimināllikumu. Lai gan pēdējo divdesmit gadu laikā ir ieguldīti nozīmīgi resursi, lai ierobežotu korupciju, stiprinātu atbildības uzņemšanos un palielinātu sabiedrības uzticību abām nozarēm, kas aplūkotas šajā novērtējuma ziņojumā, joprojām pastāv nepilnības īpaši Valsts policijā.

3. Izmantojot dažādus pasākumus, ir būtiski jāstiprina PAIF integritāte. Obligāti regulāri ir jāvērtē integritātes risks, un uz šī novērtējuma pamata ir jāizstrādā izpildāmi principi un uzvedības standarti Ministru kabineta locekļiem, citām politiskām amatpersonām, kas strādā Ministru prezidenta birojā un kas ir viņa vietnieki, un neatalgotajiem padomniekiem centrālajā valdībā, kā arī noteikt tiem par pienākumu ziņot par interešu konfliktiem, kolīdz tie rodas (*ad hoc*). Ne tikai Ministru kabineta locekļiem un parlamentārajiem sekretāriem, bet visām politiskajām amatpersonām jāsaņem atļauja veikt papildu darbus, un šāda kārtība šobrīd nepastāv. Jāpārtrauc prakse, ka centrālajā valdībā "konsultatīvās amatpersonas" bez attiecīgām pilnvarām dod rīkojumus ierēdņiem un profesionālajiem darbiniekiem, jāpalielina informētība iestādēs, kā arī jāizdod vadlīnijas un, ja nepieciešams, papildu skaidrojoši noteikumi. Attiecībā uz pārskatāmību — informācija par Ministru kabineta un valsts sekretāru sēžu dalībniekiem sabiedrībai nav pilnībā pieejama. Likumos noteiktās prasības par sabiedrības līdzdalības procedūru iznākuma publicēšanu netiek sistemātiski un savlaicīgi izpildītas. Centrālās valdības atalgoto un neatalgoto padomnieku vārdus atrast nav viegli, un būtu labi, ja tie būtu ērti pieejami tiešsaistē (saistībā ar pēdējo — kopā ar informāciju par galvenajiem pienākumiem un "uzņēmuma" līgumu izpildi centrālajā valdībā). Runājot par atbildību, ir jāveic grozījumi tiesību aktos, lai nodrošinātu sistemātisku (vēlams, katru gadu), padziļinātu un neatkarīgu Ministru kabineta locekļu un citu politisko amatpersonu aktīvu deklarāciju patiesuma pārbaudi. Centrālās valdības PAIF (un visu valsts amatpersonu) atjauninātajām aktīvu deklarācijām ir jābūt publiski pieejamām tiešsaistē, kā tas paredzēts tiesību aktos. Visbeidzot, labāku funkciju un resursu sadali varētu veicināt, ja tiktu vērtētas tiesībaizsardzības iestāžu iespējas ierosināt krimināllietu pret PAIF.

4. Saistībā ar tiesībaizsardzības iestādēm ziņojumā galvenā uzmanība ir pievērsta Valsts policijai (VP) un Valsts robežsardzei (VRS). Abu šo iestāžu pārskatāmību iespējams vēl vairāk uzlabot, nosakot konkrētas tiesību normas, kas attiecas uz publisku vakanču izsludināšanu. Runājot par apņemšanos nodrošināt integritāti un par korupcijas novēršanas vērtībām, atzinīgi vērtējama abu dienestu ētikas kodeksa pieņemšana un ētikas komisijas izveide. Tomēr VRS kodeksā ir atrodami trūkumi, tostarp par dāvanām, lobēšanu un rīcību, kas tajā nav aplūkota. Turklāt jāsaskaņo abu dienestu kodeksi un ētikas komisiju noteikumi un jāizstrādā objektīvi un pārskatāmi kritēriji, lai kā daļu no darbības periodiskajām pārbaudēm novērtētu policijas un robežsardzes darbinieku atbilstību kodeksiem. Būtu svarīgi piešķirt vairāk resursu abiem dienestiem, lai tie varētu labāk pildīt uzdevumus, nodrošināt konsekvenci prēmiju piešķiršanā un pieņemt un ieviest trauksmes cēlēju aizsardzības mehānismus.

II. IEVADS UN METODIKA

5. Latvija pievienojās GRECO 2000. gadā un ir tikusi novērtēta GRECO pirmajā (2001. gada decembrī), otrajā (2004. gada februārī), trešajā (2008. gada janvārī) un ceturtajā (2012. gada jūnijā) novērtēšanas kārtā. Izveidotie novērtējuma ziņojumi, kā arī izrietošie atbilstības ziņojumi ir pieejami GRECO tīmekļa vietnē (www.coe.int/greco). Piektā novērtēšanas kārta tika uzsākta 2017. gada 1. janvārī.[1]

6. Šī ziņojuma mērķis ir novērtēt to pasākumu efektivitāti, kurus Latvijas varas iestādes ir pieņēmušas korupcijas novēršanai un integritātes veicināšanai centrālajā valdībā (augstākās izpildvaras funkcijas) un tiesībaizsardzības iestādēs. Ziņojumā ir sniegta kritiska situācijas analīze, kas atspoguļo attiecīgo iesaistīto pušu centienus un sasniegtos rezultātus. Tajā ir identificēti iespējamie trūkumi un sniegti ieteikumi uzlabojumiem. Atbilstoši GRECO praksei ieteikumi GRECO delegācijas vadītāja vārdā ir adresēti Latvijas varas iestādēm, kas nosaka valsts iestādes/organizācijas, kuras ir atbildīgas par vajadzīgo darbību veikšanu. 18 mēnešu laikā pēc šī ziņojuma pieņemšanas Latvijai ir jāziņo par darbībām, kas veiktas, reaģējot uz GRECO ieteikumiem.

7. Lai sagatavotu šo ziņojumu, GRECO novērtēšanas grupa (turpmāk tekstā — "GNG") apmeklēja Latviju klātienē no 2017. gada 11. decembrim līdz 15. decembrim un atsaucās uz Latvijas sniegtajām atbildēm novērtējuma anketā un citu saņemto informāciju, tostarp no pilsoniskās sabiedrības. GNG sastāvā bija Republikas Advokātu biroja (Kipra) A' Republikas advokāte Aleksija KALISPERA (*Alexia KALISPERA*), Iekšlietu un Karalistes attiecību ministrijas (Nīderlande) Karalistes attiecību direktorāta vecākais ierēdnis politikas jomā Ričards HAGDORNS [*Richard HAGEDOORN*], Bakeu Apelācijas tiesai piesaistītās prokuratūras (Rumānija) prokurore Oana Andrea ŠMITA-HAINEALA (*Oana Andrea SCHMIDT-HAINEALA*) un Gardas Galvenās pārvaldes (Īrija) Sadarbības un aizsardzības drošības un izlūkošanas dienesta Īrijas Valsts policijas spēku galvenais izmeklētājs Franks VALŠS (*Frank WALSH*). GNG darbu atbalstīja Ļubova SAMOKINA (Lioubov SAMOKHINA) no GRECO sekretariāta.

8. GNG intervēja Prezidenta kancelejas, Valsts kancelejas, Satversmes aizsardzības biroja, Iekšējās drošības biroja, dažādu Valsts policijas un Valsts robežsardzes struktūru, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB), Valsts kontroles, Valsts ieņēmumu dienesta, Finanšu ministrijas, Valsts kases, Latvijas Iekšlietu darbinieku arodbiedrības pārstāvjus, kā arī kādu administratīvo tiesību vecāko speciālistu un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus, proti, no Sabiedriskās politikas centra "Providus" un Sabiedrības par atklātību "Delna".

[1] Plašāka informācija par metodiku ir iekļauta novērtējuma anketā, kas ir pieejama GRECO tīmekļa vietnē.

III. KONTEKSTS

9. Latvija ir GRECO dalībniece kopš 2000. gada, un tā ir tikusi novērtēta četrās novērtēšanas kārtās, kas koncentrējas uz dažādām ar korupcijas novēršanu un apkarošanu saistītām tēmām[2]. Latvija ir uzrādījusi ļoti pozitīvus rezultātus GRECO ieteikumu īstenošanā visās novērtēšanas kārtās, izņemot ceturto. Vislabākie bija pirmās novērtēšanas kārtas rezultāti, jo pilnībā tika ieviesti 86,6% ieteikumu, bet daļēji — 13,4%. Nākamais labākais sniegums uzrādīts trešajā novērtēšanas kārtā, kad pilnībā īstenoti 84,61% ieteikumu, bet daļēji —15,3%. Otrajā novērtēšanas kārtā tika secināts, ka pilnībā īstenoti 69,23% ieteikumu, bet daļēji — 30,77%. Visbeidzot, ceturtajā novērtēšanas kārtā konstatēts, ka pilnībā īstenoti 42,85% ieteikumu, daļēji — 21,42% ieteikumu, bet 35,71% ieteikumu netika īstenoti. Uz Latviju vairs neattiecas pirmās, otrās, trešās un ceturtās novērtēšanas kārtas atbilstības procedūras.

10. Latvija ir viena no tām GRECO dalībvalstīm, kuras pozīcija *Transparency International* Korupcijas uztveres indeksā ir svārstījusies starp labvēlīgāku un mazāk labvēlīgu — korupcijas uztvere palielinājās 2004. gadā un laikposmā no 2009. gada līdz 2011. gadam, bet samazinājās no 2006. līdz 2008. gadam un no 2012. gada.

Valsts	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2016	2017
LATVIJA	40	42	47	48	50	45	43	42	49	53	55	57	58

11. 2009.–2010. gada finanšu krīzes rezultātā daudzas no iestādēm, kas veido valsts integritātes sistēmu, piedzīvoja krasu budžeta samazinājumu, un tas kaitēja valsts sociālekonomiskajam pamatam[3]. Šī ekonomiskās vides nestabilitāte joprojām ietekmē daļu sabiedrības, par ikdienišķu lietu kļuvusi nodarbinātība vairākās darba vietās, kā arī ir izstrādājusies zināma tolerance pret korupciju un integrācijas trūkums.

12. Saskaņā ar Eirobarometra 2018. gada aptauju 84% aptaujāto uzskata, ka korupcija Latvijā ir plaši izplatīta (ES vidējais rādītājs: 68%), 16% apgalvo, ka korupcija tos ir personīgi ietekmējusi (ES vidējais rādītājs: 25%), bet 8% ir pieredzējuši korupcijas gadījumu vai bijuši tā liecinieki (ES vidējais rādītājs: 5%). Tiek uzskatīts, ka kukuļu došana un ņemšana, kā arī varas ļaunprātīga izmantošana personīgām labuma gūšanai ir izplatīta policijā un muitā (63%), publiskajos iepirkumos un būvatļauju izsniegšanā (abiem 59%), politiskajās partijās (58%) un veselības aprūpes sistēmā (57%). Savukārt uzņēmumi uzskata policiju par uzticamu, tai aizsargājot uzņēmumus no noziegumiem un uzturot tiesiskumu, un uzņēmumi, kas sadarbojas ar policiju, apgalvo, ka tie nesaskaras ar augstu korupcijas risku[4]. Domājams, ka galvenie korupcijas avoti ir cieša saikne starp valsts amatpersonām un uzņēmumiem (43%), kā arī draugu un ģimenes locekļu favorītisms valsts iestādēs (39%)[5].

13. Tikai 11% respondentu uzskata, ka valdības centieni cīnīties ar korupciju ir efektīvi; 77% uzskata, ka sankcijas par augstākā līmeņa amatpersonas kukuļošanu nav adekvātas; un 61% uzskata, ka sankcijas, kas piemērojamas fiziskām personām un uzņēmumiem par koruptīvām darbībām, nav stingras. Policija tiek uzskatīta par uzticamāko iestādi ar korupciju saistītas sūdzības iesniegšanai

[2] Pirmā novērtēšanas kārta: neatkarība, specializācija un līdzekļi, kas pieejami valsts iestādēm, kuras iesaistītas korupcijas novēršanā un apkarošanā / imunitāšu apjoms un tvērums; Otrā novērtēšanas kārta: korupcijas ceļā iegūtu līdzekļu identificēšana, izņemšana un konfiskācija / valsts pārvalde un korupcija / juridisko personu izmantošanas korupcijas aizsegam novēršana / nodokļu un finanšu tiesību akti korupcijas apkarošanai / saiknes starp korupciju, organizēto noziedzību un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu; Trešā novērtēšanas kārta: korupcijas kriminalizēšana / partiju finansēšanas pārskatāmība; Ceturtā novērtēšanas kārta: korupcijas novēršana attiecībā uz Saeimas deputātiem, tiesnešiem un prokuroriem.

[3] http://delna.lv/wp-content/uploads/2012/03/Transparency-International-Latvia-National-Integrity-System-Evaluation-2012.pdf

[4] https://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/latvia/

[5] http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2176

(35%), un tai seko specializēta pretkorupcijas iestāde (30%) un plašsaziņas līdzekļi (26%). 2018. gadā ievērojami pieauga to respondentu īpatsvars, kuri zina, kur var ziņot par korupciju (+13% salīdzinājumā ar 2016. gadu)[6].

14. Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) izveide 2002. gadā joprojām tiek uzskatīta par nozīmīgu pagrieziena punktu cīņā pret korupciju. Kopš tā laika KNAB ir piedzīvojis vairākas reformas un epizodiski ir izjutis cilvēku un finanšu resursu nepietiekamību. Bažas joprojām raisa KNAB neatkarība — šo jautājumu GRECO aplūkoja trešās un ceturtās kārtas novērtējuma ziņojumos[7].

15. Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2015.–2020. gadam sniedz vidēja termiņa integrētu valsts politikas sistēmu, kas orientēta uz: 1) pāreju no ārējiem uz iekšējiem korupcijas un krāpniecības novēršanas kontroles pasākumiem; 2) atklātu, motivētu un kompetentu valsts pārvaldes un tiesu iestāžu darbinieku atlasi; 3) sabiedrības korupcijas tolerances mazināšanu un sabiedrības iesaistes veicināšanu politikas veidošanā; 4) korupcijas un krāpšanas apkarošanu privātajā sektorā. Korupcijas novēršanas tiesiskais regulējums citu starpā ietver likumu Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā, kas kopš 2011. gada ir grozīts 11 reižu, un Krimināllikumu. Attiecībā uz pēdējo — tiek uzskatīts, ka valdība nav to efektīvi īstenojusi praksē.[8] Tiek uzskatīts, ka plaisa starp tiesību aktiem un to īstenošanu ievērojami ietekmē sistēmas vispārējo integritāti[9].

16. Notiesājoši spriedumi par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar korupciju, parasti attiecas uz zema līdz vidēja līmeņa amatpersonām un darījumiem ar nelielām summām, un galīgais spriedums ir pieņemts tikai dažos augsta līmeņa korupcijas gadījumos, to saistot ar lietu sarežģītību un nozīmīgu aizkavēšanos[10]. Statistika liecina, ka 2016. gadā par korupciju valsts sektorā notiesāti vismaz 165 cilvēki, bet 2015. gadā — 202 cilvēki. Lielāko daļu no visiem gadījumiem veidoja krimināllietas par ceļu policijas kukuļošanu (vismaz 108). Starp 2016. gadā notiesātajām personām bija 11 valsts policijas darbinieki, seši muitas darbinieki, trīs robežsargi, viens tiesnesis un viens pašvaldības slimnīcas vadītājs. No tiem piecām amatpersonām piespriests reāls cietumsods. 2016. gada izskatīto lietu lielākais kukuļa apjoms bija aptuveni 70 000 €, kas piedāvāts kādai KNAB amatpersonai[11], bet pret bijušo Latvijas Dzelzceļa izpilddirektoru tiek veikta kriminālvajāšana par 500 000 € kukuļa pieņemšanu saistībā ar publisku iepirkumu. 2018. gada 18. jūnijā KNAB prokuratūrai nodeva lietu pret kādu augsta līmeņa Latvijas Bankas amatpersonu. Pirmstiesas izmeklēšanā tika ievākts pietiekams pierādījumu apjoms par iespējamo kukuļa izspiešanu un pieņemšanu, ko veikusi valsts amatpersona atbildīgā amatā, pārkāpjot Krimināllikuma 320. panta ceturto daļu. Domājams, ka kukuļa apjoms nebija mazāks par 100 000 €.

17. Latvijas pilsoniskā sabiedrība tiek uztverta kā relatīvi maza un vāja.[12].

---

[6] http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2176

[7] https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c6cf4 un https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c6d36

[8] https://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/latvia/

[9] http://delna.lv/wp-content/uploads/2012/03/Transparency-International-Latvia-National-Integrity-System-Evaluation-2012.pdf

[10] https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_latvia_chapter_lv.pdf

[11] http://corruption-c.wikidot.com/statistics-on-trials-of-corruption-cases

[12] https://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/latvia/

IV. KORUPCIJAS NOVĒRŠANA CENTRĀLAJĀ VALDĪBĀ (AUGSTĀKĀS IZPILDVARAS FUNKCIJAS)

Valdības un augstāko izpildvaras funkciju sistēma

Prezidents

18. Latvija ir unitāra valsts un parlamentāra republika ar daudzpartiju sistēmu. Valsts prezidents ir valsts vadītājs, un viņš ieceļ Ministru prezidentu, kurš kopā ar Ministru kabinetu veido izpildvaru. Vienpalātas parlaments (*Saeima*) pārstāv likumdevēja varu.

19. Prezidentu[13] ievēl Saeima uz laiku, kas nepārsniedz divus četru gadu termiņus, aizklātā balsojumā un ar Saeimas locekļu absolūtu balsu vairākumu. Prezidentu var atbrīvot no amata, ja to ierosina vismaz puse no Saeimas locekļiem un ja pēc tam Saeima pieņem attiecīgu lēmumu slēgtā sēdē ar vismaz divu trešdaļu visu Saeimas locekļu balsu vairākumu.

20. Prezidents pārstāv valsti starptautiskajās attiecībās, ieceļ diplomātiskos pārstāvjus (pēc ārlietu ministra un Saeimas Ārlietu komisijas kopīga ieteikuma), pieņem citu valstu diplomātiskos pārstāvjus un īsteno Saeimas lēmumus par starptautisko līgumu ratificēšanu.

21. Prezidents ir Nacionālo bruņoto spēku augstākais vadonis un Nacionālās drošības padomes loceklis un priekšsēdētājs. Prezidents uz Saeimas lēmuma pamata pasludina karu un kara laikā ieceļ augstāko komandieri.

22. Prezidentam ir tiesības apžēlot noziedzniekus, pret kuriem tiesas spriedums stājies likumīgā spēkā[14]; sasaukt un vadīt ārkārtējas Ministru kabineta sēdes un noteikt to dienas kārtību; ierosināt likumus un izsludināt Saeimas pieņemtos likumus[15]; un ierosināt Saeimas atlaišanu[16].

23. Valsts Prezidents par savu darbību politisku atbildību nenes. Visiem Valsts Prezidenta rīkojumiem jābūt līdzparakstītiem no ministru prezidenta vai attiecīgā ministra, kuri līdz ar to uzņemas visu atbildību par šiem rīkojumiem, izņemot rīkojumus par Saeimas atlaišanu un ministru prezidenta amata kandidāta uzaicinājumu.[17] Valsts prezidents ir pakļauts tiem pašiem noteikumiem par interešu konfliktiem, kuri attiecas uz citām valsts institūcijām. Viņu var saukt pie kriminālās atbildības, ja tam piekrīt Saeima ne mazāk kā divu trešdaļu balsu vairākumu.

24. Prezidenta biroju vada Prezidenta kanceleja, kuru šī dokumenta sastādīšanas brīdī veido deviņi padomnieki un piecpadsmit atbalsta darbinieki, tostarp trīs juristi. Kopējais prezidenta kancelejas darbinieku skaits ir aptuveni 50. Tas ietver arī personas, kas atbild par prezidenta telpu uzturēšanu.

25. Saskaņā ar GRECO vienošanos valsts vadītājs tiks aplūkots piektajā novērtēšanas kārtā "centrālās valdības (augstākās izpildvaras funkcijas)", viņam regulāri un aktīvi piedaloties valdības funkciju izstrādē un/vai izpildē vai konsultējot valdību par šādām funkcijām. Tās var ietvert politiku noteikšanu vai īstenošanu, likumu izpildi, likumu ierosināšanu un/vai īstenošanu,

---

[13] Valsts vadītāja funkcijas ir noteiktas Satversmes III nodaļā. Prezidenta pienākumu, pilnvaru un tiesību detalizēts apraksts pieejams šeit: https://www.president.lv/lv/valsts-prezidents/valsts-prezidenta-institucija/pienakumi-un-tiesibas

[14] Šo tiesību izmantošanas apjomu un kārtību nosaka īpašā likumā — Satversmes 45. pantā.

[15] Prezidentam ir rīcības brīvība apturēt likuma izsludināšanu uz diviem mēnešiem, kā arī ja to pieprasa vismaz viena trešdaļa Saeimas locekļu.

[16] Šādos gadījumos tiek rīkota tautas nobalsošana un, ja vairāk nekā puse balsu ir par atlaišanu, tad Saeima uzskatāma par atlaistu un izsludināmas jaunas vēlēšanas. Ja vairāk nekā puse balsu ir pret atlaišanu, tad Prezidents uzskatāms par atlaistu, un Saeima ievēl jaunu prezidentu uz atlaistā Prezidenta atlikušo pilnvaru laiku.

[17] Satversmes 53., 48. un 56. pants.

nolikumu/normatīvo dekrētu pieņemšanu un īstenošanu, lēmumu pieņemšanu par valdības izdevumiem, lēmumu pieņemšanu par personu iecelšanu augstāko izpildvaras funkciju amatos.

26. GNG norāda, ka Latvijā prezidenta pilnvaras izriet no Saeimas balsojuma par viņa iecelšanu amatā, tostarp ārlietu un valsts aizsardzības lietās, un viņa rīkojumiem, izņemot tos, ar kuriem atlaiž Saeimu vai aicina kandidātu ieņemt Ministru prezidenta amatu, ir nepieciešama valdības piekrišana un līdzparaksts. Prezidents aktīvi un regulāri nepiedalās valdības funkciju izpildē, un kopš 1991. gada viņa tiesības sasaukt un vadīt Ministru kabineta ārkārtas sēdes ir izmantotas tikai piecas reizes.

27. Lai arī Prezidents var iesniegt likumprojektus Saeimā, viņa likumdošanas kapacitāte ir ierobežota: sešos piemēros, kuri tika minēti GNG kā atbilstoši pašreizējā Valsts prezidenta termiņam, viņa iniciatīvas saistībā ar likumdošanu tika uzskatītas tikai par likumu ideju/konceptuālu izstrādi[18]. Runājot par veto tiesībām un tiesībām sasaukt referendumus par likumprojektiem, pašreizējais Prezidents līdz šim ir noraidījis vienpadsmit likumprojektus, galvenokārt tādēļ, ka tajos pirms Saeimas galīgā lasījuma veiktas krasas izmaiņas. Referendums par likumprojektu ticis sasaukts tikai vienu reizi 2007. gadā saistībā ar likumprojektu par īpašiem izmeklēšanas dienestiem; rezultātā tika pausts atbalsts Prezidentam un Saeimai nācās pieņemt ierosinātās izmaiņas. Arī referendums par Saeimas priekšlaicīgu atlaišanu noturēts tikai vienreiz — 2011. gadā, kad Saeima nespēja atcelt kāda Saeimas deputāta neaizskaramību, lai veiktu tā dzīvesvietas pārmeklēšanu saistībā ar aizdomām par trīs Saeimas deputātu korupciju un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu[19]. Prezidenta ierosinājumam bija ievērojams atbalsts (94%), divi deputāti zaudēja vietu Saeimā un kādas amatpersonas, kas nav deputāts, lieta joprojām tiek izskatīta tiesā.

28. Lai arī Valsts prezidents formāli ir Nacionālo bruņoto spēku augstākais vadonis, kara laikā visus lēmumus pieņem Ministru kabinets, precīzāk, grupa, ko veido ministru prezidents un trīs Ministru kabineta locekļi. Prezidenta ieceltais augstākais komandieris nav militārpersona, bet gan civilpersona, kas rīkojas Valsts prezidenta vārdā un kas, visticamāk, ir Ministru prezidents. Nacionālās drošības padomei, kuras loceklis un priekšsēdētājs ir Valsts prezidents, nav izpildvaras. Padome tiekas vienu reizi mēnesī, lai pārrunātu dažādus jautājumus, kas ietvēra arī izmaiņas KNAB vadībā un dažādas pretkorupcijas iniciatīvas. Visbeidzot, attiecībā uz augsta līmeņa amatpersonu iecelšanu Valsts prezidents izmanto veto tiesības tikai attiecībā uz personām, kas nominētas kā vēstnieki, (aptuveni 35 personas) un militāro komisiju locekļiem.

29. GNG secina, ka Valsts prezidents Latvijā savas izpildvaras funkcijas nepilda regulāri un aktīvi un tādēļ, ņemot vērā iepriekš minēto, Valsts prezidents šīs vērtēšanas kārtas izpratnē neietilpst kategorijā "*personas, kurām uzticētas augstākās izpildvaras funkcijas*" (PAIF). Atzinīgi vērtējot sabiedrības lielo uzticēšanos pašreizējam prezidentam un prezidenta birojam, GRECO tomēr aicina varas iestādes smelties iedvesmu no šajā nodaļā sniegtajiem komentāriem un ieteikumiem tiktāl, cik tie varētu būt piemēroti, lai stiprinātu Latvijas Valsts prezidenta biroja autoritāti un integritāti.

Valdība

30. Ministru kabinetu veido Ministru prezidents un viņa izvēlēti ministri. Ministru skaits (13 ministri, kuru sastāvā šobrīd ir 10 vīriešu un trīs sievietes) un to pienākumu apjoms ir noteikts tiesību aktos. Ministru kabineta funkcijas ir pārrunāt atsevišķu ministriju ierosinātus likumprojektus un jautājumus, kas attiecas uz vairāk nekā vienu ministriju, kā arī pārrunāt Ministru kabineta locekļu izvirzītos valsts politikas jautājumus. Lēmumu pieņemšana ir koleģiāla un visus tiesību aktus līdzparaksta Ministru prezidents un par jautājumu atbildīgais ministrs. Ministru kabinets un tā locekļi pēc savas iniciatīvas var izdot tikai tos noteikumus, kas ir saistoši viņu pakļautībā esošajām

[18] Skat. https://www.president.lv/lv/darbibas-jomas/likumdosanas-un-tiesibu-akti/likumdosanas-iniciativas
[19] Skat., piem., http://providus.lv/upload_file/Publikacijas/2011/2011_kalnins_the-latvian-game-changer.pdf

institūcijām un amatpersonām. Ministru kabineta noteikumus, kas ir saistoši trešajām personām, var pieņemt tikai tad, ja to paredz likums, un tos var pārsūdzēt Satversmes tiesā.

31. Ministru kabinets gan kopīgi, gan individuāli (uzticības un neuzticības balsojumi, parlamentārie jautājumi) ir politiski atbildīgs Saeimas priekšā. Ja Ministru prezidents atkāpjas no amata, tad arī Ministru kabinets tiek uzskatīts par atkāpušos[20].

32. Ministru prezidents vada Ministru kabineta darbu, nosaka tā galvenās politiskās vadlīnijas un pārliecinās, ka tiek īstenotas deklarācijas, kas attiecas uz Ministru kabineta aktivitātēm un rīcības plāniem. Viņš pārstāv Ministru kabinetu un uz laiku vai pastāvīgi un bez pilnvarojuma var pildīt ministra pienākumus. Ministru prezidents vada Ministru kabineta sēdes un apstiprina to dienas kārtību. Tāpat viņš izveido un vada koleģiālas institūcijas (komisijas un padomes).

33. Ministru prezidents ar Ministru kabineta apstiprinājumu ieceļ Valsts kancelejas direktoru un Pārresoru koordinācijas centra vadītāju (abus uz pieciem gadiem). Pretendentus ministriju valsts sekretāru[21], īpašu uzdevumu ministra sekretariāta vadītāja un Ministru prezidenta biedra sekretariāta vadītāju amatā[22] ieceļ attiecīgais Ministru kabineta loceklis. Citu valsts iestāžu vadītājus izvēlas vai nu atklātā konkursā[23] vai pārceļ no cita amata valsts pārvaldē. Tos ieceļ attiecīgais ministrs uz atjaunojamu piecu gadu pilnvaru termiņu. Vakances tiek publicētas Latvijas Vēstnesī un Ministru kabineta tīmekļa vietnē, kā arī ar sociālo mediju starpniecību. Lēmumi par iecelšanu amatā tiek publicēti, un visus amatā iecelšanas gadījumus, arī tad, ja attiecīgajā amatā personu ieceļ Ministru kabinets vai Ministru prezidents, var pārsūdzēt tiesā.[24]

34. Ministru kabineta locekļu biroju statusu reglamentē Ministru kabineta iekārtas likums (MKIL), Valsts pārvaldes iekārtas likums (VPIL) un citi normatīvie akti. Šādus birojus Ministru kabineta locekļi veido, lai savu pilnvaru termiņa laikā veiktu politisko analīzi, identificētu problēmas, ierosinātu risinājumus un informētu sabiedrību par Ministru kabineta locekļu darbību un to atbildības jomām. Ministru prezidenta birojs un viņa biedra birojs[25] ir Valsts kancelejas struktūrvienības, kuras tieši pakļaujas Ministru prezidenta kontrolei, bet ministru biroji ir attiecīgo ministriju struktūrvienības.

35. Ministru kabineta loceklis amata pilnvaru laikā var pieņemt darbā divu veidu padomniekus: atalgotus un neatalgotus. Konsultatīvās amatpersonas un darbinieki ietilpst pirmajā kategorijā, tie saņem atalgojumu un tiek uzskatīti par Ministru kabineta/ministriju darbiniekiem. Viņi sniedz pakalpojumus saskaņā ar darba līgumu, un Ministru kabineta locekļa pienākums ir noteikt konsultatīvo amatpersonu kompetenci un to, vai tās var sniegt rīkojumus pārvaldes amatpersonām.[26] Otra kategorija ir tā sauktie ārštata konsultatīvie darbinieki, kuri nav iestādes personāla sastāvā. Viņi nesaņem atalgojumu, un viņu kompetence ir noteikta 2004. gada 18. maija Ministru kabineta noteikumos Nr. 495. Ministru prezidents, viņa biedri, ministri un to biroju darbinieki (palīgi,

[20] Šos jautājumus regulē Ministru kabineta iekārtas likuma III un IV nodaļa.

[21] Tos ieceļ attiecīgie ministri.

[22] Valsts civildienesta likuma (VCDL) 11. panta trešā daļa.

[23] Atlases procedūras ir noteiktas 2015. gada 9. jūnija Ministru kabineta noteikumos Nr. 293 "Valsts tiešās pārvaldes iestāžu vadītāju atlases kārtība".

[24] VCDL 9. pants.

[25] Ministru prezidenta biroju veido biroja vadītājs, padomnieki, asistenti un preses sekretārs. Ministru prezidenta biedra biroju veido biroja vadītājs, padomnieki un asistenti — skat. Valsts kancelejas nolikumu.

[26] Skat VPIL 24. un 25. pantu. VPIL 1. pantā tiek definēts, ka pārvaldes amatpersona ir amatpersona, kura ir civildienesta ierēdnis vai iestādes darbinieks un kuru ieceļ amatā vai pieņem darbā, pamatojoties uz profesionāliem kritērijiem. Politiska amatpersona — amatpersona, kuru ievēlē vai ieceļ, pamatojoties uz politiskiem kritērijiem. Amatpersona — fiziskā persona, kura vispārīgi vai konkrētajā gadījumā ir pilnvarota pieņemt vai sagatavot pārvaldes lēmumu;

padomnieki, preses sekretāri un parlamentārie sekretāri) ir politiskas amatpersonas VPIL izpratnē[27], nevis civildienesta ierēdņi[28].

36. Klātienes apmeklējuma laikā GNG bija diezgan grūti iegūt precīzu informāciju par konsultatīvo amatpersonu un darbinieku, īpaši par ārštata konsultatīvo darbinieku, skaitu, statusu un funkcijām[29]. Tomēr tā pārliecinājās, ka nepastāv prakse šajos amatos pieņemt darbā radiniekus (kas attiecībā uz iepriekšējo kategoriju ir stingri aizliegts). Nav noteikts ierobežojums par šādi nodarbinātu personu skaitu. Ārštata konsultatīvo darbinieku gadījumā vidējais rādītājs katrā iestādē svārstās no trim līdz piecām personām, lai gan dažos gadījumos, piemēram, Veselības ministrijā, šādu personu vai personu ar līdzvērtīgu statusu[30], skaits sasniedza aptuveni divdesmit. Lai gan abas padomnieku kategorijas var ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesus, jo ir pietuvinātas valdības locekļiem, informācija par tām iestāžu tīmekļvietnēs nav viegli atrodama. Ministru prezidenta pieņemto ārštata darbinieku vārdi tiek publicēti Latvijas Vēstnesī[31], un padomnieku vārdi tiek norādīti dažu ministriju tīmekļvietnēs. GNG secina, ka būtu vēlams publiskot visu konsultatīvo amatpersonu un darbinieku un ārštata konsultatīvo darbinieku, kā arī personu ar līdzvērtīgu statusu (t.i., tie, kas centrālajai valdībai sniedz padomus bez atalgojuma) vārdus, skaidri diferencējot, kuri no tiem par veiktajām funkcijām saņem atalgojumu, bet kuri atalgojumu nesaņem. Attiecībā uz personām, kas nesaņem atalgojumu par pienākumu veikšanu, ir jānorāda to pamatdarbs un uzņēmuma līgumu ar Ministru kabineta locekļiem un centrālo valdību izpilde (t.i., jānorāda, ka viņi saņem valsts budžeta līdzekļus). Tādēļ **GRECO iesaka, lai nodrošinātu pārredzamību, publicēt konsultatīvo amatpersonu un darbinieku, kā arī ārštata konsultatīvo darbinieku un jebkāda cita veida valdības neatalgoto padomnieku vārdus tiešsaistē un attiecībā uz abām pēdējām kategorijām nodrošināt, ka ērti tiešsaistē ir pieejama informācija par viņu pamatdarbu un papildu darbiem, tostarp uzņēmuma līgumiem, kas tiek pildīti centrālajām valsts iestādēm.**

37. GNG turklāt atzīmē, ka noteikumos ir dažas nepilnības saistībā ar mijiedarbību starp "konsultatīvajām amatpersonām" no vienas puses un civildienesta ierēdņiem un darbiniekiem, kas valdībā pieņemti darbā, pamatojoties uz profesionāliem kritērijiem, no otras puses. Kā jau minēts, Ministru kabineta locekļi savām "konsultatīvajām amatpersonām" var piešķirt tiesības dot rīkojumus civildienesta ierēdņiem un profesionālajiem darbiniekiem. Bieži vien attiecīgie profesionālie darbinieki par šo faktu nav informēti, bet iekšējie noteikumi un norādījumi par to, kā rīkoties, šādus rīkojumus saņemot, piemēram, kā šaubu gadījumā pārbaudīt, vai "konsultatīvās amatpersonas" tiesības dot šādus rīkojumus ir leģitīmas, vai informēt tiešo vadītāju par to, ka šāds rīkojums ir saņemts, kā rīkoties, ja ir aizdomas, "konsultatīvā amatpersona" realizē negodīgu ietekmi utt., ir trūcīgi vai nepastāv. Patiesībā tiek apgalvots, ka "konsultatīvās amatpersonas" regulāri bez atbilstošām tiesībām dod rīkojumus profesionālajiem darbiniekiem, un šī prakse ir pretrunā noteikumiem. Ņemot vērā iepriekš minēto un nolūkā nodrošināt skaidrību, novērst pārmērīgu ietekmi un veicināt centrālās valdības pārskatāmības, integritātes un likumības kultūru, **GRECO ierosina — ka centrālās valdības konsultatīvās amatpersonas dod rīkojumus civildienesta ierēdņiem un darbiniekiem, kas ir nodarbināti valsts iestādēs, pamatojoties uz profesionāliem kritērijiem, tikai tad, ja tiem ir attiecīgas tiesības to darīt un ka tiek veicināta labāka institucionālā izpratne par ar to saistītajām tiesībām un pienākumiem, nodrošinātas pienācīgas vadlīnijas un izdoti papildu skaidrojošie noteikumi nepieciešamajā apmērā.**

[27] Skat. 26. zemsvītras piezīmi.

[28] VCDL 3. pants.

[29] Varas iestādes rakstiskajās piezīmēs, kas tika iesniegtas pēc vizītes, apstiprināja, ka "konsultatīvo amatpersonu un darbinieku" skaits ir 96 (80 no tiem ir politiskas amatpersonas). "Tomēr "ārštata konsultatīvo darbinieku" skaits nav iekļauts, jo tie netiek uzskatīti par darbiniekiem.

[30] Pēc vizītes GNG tika informēta, ka pašlaik Veselības ministrija ir nolīgusi tikai vienu "ārštata konsultatīvo darbinieku". 2016. gadā ministrija ieviesa noteikumus, kas ļauj nolīgt t.s. "galvenos speciālistus", kuru loma un pienākumi lielākoties ir identiski "ārštata konsultatīvo darbinieku" lomai un pienākumiem. Šobrīd ministrija paļaujas uz padomiem, ko sniedz 18 šādi galvenie speciālisti, nesaņemot atalgojumu. GNG nesaņēma šo noteikumu tulkojumu angļu valodā.

[31] Jo ir prasība, ka šādā veidā tiks publicēti visi Ministru prezidenta izdotie dekrēti.

Personu ar augstākajām izpildvaras funkcijām statuss un atalgojums

38. Atalgojumu personām ar augstākām izpildvaras funkcijām nosaka Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums un Ministru kabineta noteikumi. Ikmēneša atalgojumu veido darba samaksa (mēneša alga, papildu maksājumi un prēmijas), sociālais nodrošinājums (pabalsti, kompensācija un apdrošināšana) un ikgadējā atvaļinājuma pabalsti. Ministru prezidenta un ministru vidējā alga ir piesaistīta vidējai algai valstī, bet valsts sekretāru un valsts iestāžu vadītāju vidējās algas ir balstītas darba klasifikācijas sistēmā (pienākumi, sarežģītība un atbildība). Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem 2016. gadā vidējā bruto mēnešalga Latvijā bija 859 € (http://www.csb.gov.lv/en/statistikas-temas/wages-and-salaries-key-indicators-30608.html

39. Ministru prezidenta mēnešalga ir augstākā alga valsts pārvaldē (izņēmumi ir noteikti likumā) un to aprēķina, reizinot vidējo valsts mēnešalgu (kādu divus gadus iepriekš publicējusi Centrālā statistikas pārvalde) ar koeficientu 4,93. Ministru algu aprēķināšanai izmanto koeficientu 4,68. 2018. gadā Ministru prezidenta bruto mēnešalga bija 4235 €, bet ministru bruto mēnešalga — 4021 €.

40. Ministru kabineta locekļiem ir tiesības uz piemaksu 50% apmērā no savas algas, ja viņi aizstāj citu Ministru kabineta locekli. Ministru prezidenta ikmēneša reprezentācijas izdevumi nedrīkst pārsniegt 95%, bet ministra — 90% no ik gadu Prezidentam noteiktajiem izdevumiem (2018. gadā — 1025 € mēnesī). Ministru kabineta locekļiem (ar dažiem izņēmumiem) tiek izmaksāta kompensācija par atlaišanu un atvaļinājuma pabalsts vienas mēnešalgas apmērā. Pēc darba līguma izbeigšanās arī Ministru kabineta biroju padomniekiem un darbiniekiem ir tiesības saņemt atvaļinājuma pabalstu vienas mēnešalgas apmērā, ja vien viņi nesaņem atalgojumu vai netiek uzskatīti par amatpersonām.[32]

41. Ministru prezidenta un citu Ministru kabineta locekļu biroja izdevumus sedz no valsts budžeta.[33] Kopš 2010. gada valsts pārvaldes amatpersonu un darbinieku vārds un atalgojuma apmērs ik mēnesi tiek publicēts attiecīgo iestāžu tīmekļa vietnēs.[34] Līdzīga informācija par Ministru kabinetu un Valsts kanceleju, tostarp Ministru prezidentu, viņa biroja darbiniekiem, ministriem, Valsts kancelejas direktoru un viņa vietniekiem utt., ir pieejama Ministru kabineta tīmekļa vietnē (http://mk.gov.lv/lv/content/budzets). GRECO uzskata, ka šī prakse būtu jāturpina, lai nodrošinātu pārskatāmību un PAIF atbildību, jo tā var veicināt sabiedrības uzticēšanos un uzticību augstākajai izpildvarai.

[32] VPIL 25. pants.
[33] Ministru kabineta iekārtas likuma 25. panta trešā daļa
[34] VPIL 92. pants

Korupcijas novēršanas un integritātes politika, tiesiskais regulējums un institucionālais ietvars

Politikas ietvars

42. Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2015.–2020. gadam nodrošina integrētu valsts politikas ietvaru. Galvenie PAIF korupcijas novēršanas un integritātes veicināšanas mehānismi ir: 1) korupcijas riska novērtējums; 2) iepriekšējās darbības drošības pārbaudes[35] (galvenokārt, lai nodrošinātu piekļuvi valsts noslēpumiem); 3) uzvedības kodeksi; 4) aktīvu atklāšana; 5) pēcnodarbinātības ierobežojumi.

43. Korupcijas riski tiek novērtēti, pamatojoties uz katras ministrijas/iestādes pieņemtajiem un īstenotajiem korupcijas novēršanas plāniem. Riskus novērtē iekšējā audita struktūrvienības, ko katra ministrija/iestāde ir izveidojusi kā daļu tās iekšējās kontroles sistēmas, ievērojot Iekšējā audita likuma un 2017. gada 17. oktobra Ministru kabineta noteikumu Nr. 630 prasības[36]. Sistēmas mērķi citu starpā ir identificēt, analizēt un novērtēt korupcijas riskus, izveidot uzraudzības vidi, kas veicina korupcijas novēršanu, savlaicīgi identificēt un novērst procesuālas nepilnības un pārkāpumus, noteikt, ieviest un īstenot korupcijas novēršanas pasākumus un apmācīt darbiniekus saistībā ar korupcijas novēršanu un interešu konfliktiem.

44. Valsts kancelejas pretkorupcijas pasākumu plāns 2015.–2018. gadam aptver trīs atsevišķas jomas: a) iekšējā darba organizācija, tostarp iekšējā kontrole; b) rīcība ar finanšu līdzekļiem un mantu; un c) cilvēkresursu vadība, tostarp valsts amatpersonu atbilstība amatu apvienošanas ierobežojumiem un ētikas standartu ievērošana/godprātīga darbinieku pienākumu izpildē un izpratne par korupcijas riskiem, kuri ir pakļauti kontrolei un pastāvīgai uzraudzībai.

45. Viens no Valsts kancelejas pretkorupcijas pasākumu plāna mērķiem ir novērst "iestādes reputācijas zaudēšanas un sabiedrības uzticības zaudēšanas risku", piedāvājot pasākumus, kas vērsti vienīgi uz Valsts kancelejas *darbiniekiem*. Šķiet, ka Ministru kabineta locekļi tādējādi ir izslēgti no plāna darbības jomas un ka termins "darbinieks", kas nav definēts nevienā no iepriekš minētajiem normatīvajiem aktiem, neietver citas politiskās amatpersonas vai "ārštata konsultatīvos darbiniekus", kurus darbā pieņem Ministru prezidents un viņa biedrs. Turklāt pasākumu plānā nav paredzēts sistemātiski novērtēt to ar integritāti un korupciju saistīto risku pazīmes un apmēru, ar kuriem saskaras politiskās amatpersonas un "ārštata konsultatīvie darbinieki", un to GNG uzskata par tipisku situāciju visā centrālajā valdībā. GRECO vienmēr piešķīrusi lielu nozīmi sistemātiskai riska novērtēšanai kā līdzeklim, lai identificētu valsts iestāžu prakses, kas var apdraudēt to spēju pildīt sabiedrisko pakalpojumu funkcijas objektīvi un atbildīgi, paredzot jaunas problēmas un ierosinot efektīvus līdzekļus to novēršanai. Pienācīgs integritātes risku novērtējums ir priekšnoteikums, arī lai izstrādātu un atjauninātu ētikas noteikumus un striktus noteikumus, tostarp uzvedības kodeksus (šo skatīt zemāk), regulētu PAIF un īstenotu šos noteikumus, izmantojot pret korupciju noturīgas procedūras un prakses. Līdz ar to **GRECO iesaka sistemātiski analizēt ar integritāti saistītus riskus, ar kuriem, pildot pienākumus, var saskarties Ministru kabineta locekļi, kā arī citas politiskas amatpersonas un ārštata konsultatīvie darbinieki (un personas ar līdzvērtīgu statusu), kā arī noteikt un īstenot piemērotus pasākumus to novēršanai.**

[35] Pārbaudi veic Satversmes aizsardzības birojs — valsts drošības iestāde, kuru uzrauga Ministru kabinets. Lēmumu liegt piekļuvi valsts noslēpumiem var pārsūdzēt tikai ģenerālprokuroram (attiecībā uz PAIF). GNG tika informēta, ka atsevišķi ministri un valsts sekretāri nav izturējuši šādas pārbaudes.

[36] 2017. gada 17. oktobra Ministru kabineta noteikumi Nr. 630 "Noteikumi par iekšējās kontroles sistēmas pamatprasībām korupcijas un interešu konflikta riska novēršanai publiskas personas institūcijā".

Tiesiskais regulējums

46. Galvenais juridiskais instruments ir likums "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" (LPIKN). Tā mērķis ir nodrošināt, lai valsts amatpersonas rīkotos sabiedrības interesēs, novērst ietekmi, kas rodas no valsts amatpersonu, viņa radinieku vai viņa darbībās iesaistīto pušu personiskās vai finanšu intereses, veicināt paļāvību un atklātību attiecībā uz valsts amatpersonu darbībām un atbildību pret sabiedrību. LPIKN nosaka ierobežojumus un aizliegumus, ievieš noteikumus interešu konfliktu novēršanai un nosaka valsts amatpersonu finanšu stāvokļa deklarēšanu un to apstiprināšanas mehānismu.

47. Lai gan GNG apmierina, ka Ministru kabineta locekļi, parlamentārie sekretāri, kā arī padomnieki, konsultanti, palīgi, Ministru prezidenta un viņa/viņas biedru, ministru un īpašo uzdevumu ministra biroju vadītāji tiek uzskatīti par valsts amatpersonām LPIKN izpratnē[37], iepriekšminētie ārštata konsultatīvie darbinieki netiek uzskatīti par valsts amatpersonām, "ja nesaņem atalgojumu vai citu mantisku labumu"[38]. Šo vai tām līdzvērtīgu personu loks ir dažāds, un tiek uzskatīts, ka tajā ietilpst personas, kas ieņem citus amatus publiskajā sektorā, kurus ar likumu atļauts savienot (piemēram, pašvaldības vadītāja amatu), kā arī tajā ietilpst privātā sektora pārstāvji. Piemēram, GNG vizītes laikā tika informēta, ka Veselības ministrijā kā neatalgoti padomnieki darbojas akadēmiķi, ārsti un farmācijas nozares pārstāvji.

48. Pat tad, ja šādiem ārštata konsultatīvajiem darbiniekiem kā tādas nav nekādas izpildvaras lēmumu pieņemšanas pilnvaras, tie var ietekmēt valsts politiku kādu noteiktu interešu vārdā, ņemot vērā to pietuvinātību valdības locekļiem un pateicoties to normatīvajos aktos noteiktajiem pienākumiem, proti: sniegt konsultācijas par valsts politiku, pārstāvēt ministrus iestādēs, padomēs un darba grupās, ar ministra atļauju iesaistīties aktivitātēs un pārstāvēt ministru plašsaziņas līdzekļos[39]. Turklāt šādiem darbiniekiem ir pieeja oficiālām telpām, ierobežotas pieejamības informācijai un tām var piešķirt birojus, palīgus un transportu, bet uz tiem neattiecas tie paši aizliegumi, ierobežojumi un pienākumi, kā arī atbildība, kas attiecas uz valsts amatpersonām, izņemot gadījumus, kad saistībā ar citu, atalgotu darbu viņi ietilpst LPIKN darbības jomā[40]. Ņemot vērā iepriekš minēto un lai izslēgtu jebkādu nepienācīgu ietekmi uz valdības lēmumu pieņemšanu vai tās šķietamību, **GRECO iesaka — interešu konfliktu pārvaldības sistēmai būtu jāattiecas arī uz neatalgotiem ārštata konsultatīvajiem darbiniekiem un neatalgotiem padomniekiem centrālajā valdībā, kā tas pienākas viņu funkcijām.**

Institucionālais ietvars

49. Integritātes veicināšana un korupcijas novēršana attiecībā uz PAIF ir Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) — tiešās pārvaldes iestādes, kurai saskaņā ar Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumu noteiktas konkrētas funkcijas korupcijas novēršanā un apkarošanā, kā arī politisko organizāciju (partiju) un to apvienību finansēšanas noteikumu izpildes kontrolē — kompetencē. Birojs ir pakļauts Ministru kabineta uzraudzībai, kas tiek īstenota ar Ministru prezidenta starpniecību un ietver viņa tiesības pārbaudīt KNAB vadītāja pieņemto administratīvo lēmumu likumību, atcelt nelikumīgus lēmumus un, ja tiek konstatēta nelikumīga bezdarbība, izdot rīkojumu par lēmuma pieņemšanu. Tādējādi Ministru kabineta uzraudzības pilnvaras neattiecas uz KNAB lēmumu pieņemšanu par jautājumiem, kas ietilpst tā pilnvarās.[41].

[37] LPIKN 4. pants.
[38] VPIL 25. pants.
[39] Skat. 2004. gada 18. maija Ministru kabineta noteikumus Nr. 495.
[40] Lai gan Ministru kabineta noteikumi Nr. 495 attiecīgajam Ministru kabineta loceklim nosaka lojalitātes pienākumus: neizpaust informāciju, kas iegūta, pildot pienākumus, rīkoties sabiedrības interesēs, nediskreditēt sevi, Ministru kabineta locekli un valsti, pasargāt valsts īpašumu un izmantot uzticēto varu tikai savu pienākumu veikšanai, tie nenosaka atbildību vai sankcijas pārkāpumu gadījumā.
[41] Plašāku informāciju par to skatiet GRECO trešā posma novērtējuma un atbilstības ziņojumos par Latviju.

Ētikas principi, uzvedības noteikumi un izpratne par tiem

50. Lai arī katra ministrija/iestāde ir pieņēmusi ētikas (uzvedības) kodeksu, kas citu starpā ir saistošs iestādes vadītājam un politiskajām amatpersonām[42], nepastāv ētikas (uzvedības) kodekss Ministru kabinetam, Ministru prezidenta vai viņa biedra darbā pieņemtajām politiskajām amatpersonām jeb "ārštata konsultatīvajiem darbiniekiem", iespējams, politiskās gribas trūkuma dēļ. Varas iestādes norāda, ka saskaņā ar tiesiskuma principu[43] PAIF ir jāiepazīstas ar sev saistošajām likumu prasībām, jāgodā likums un jāveicina tā īstenošana attiecīgajā iestādē, kuru tās vada.

51. Tāpat nav īpašu, tieši PAIF paredzētu izpratnes un konsultāciju mehānismu par integritāti un ētiku. Atkarībā no situācijas viņi var lūgt padomu KNAB, Valsts ieņēmumu dienestam vai Tiesībsargam, kura pārziņā ir sekmēt atbilstību labas pārvaldības principam valsts pārvaldē. Sabiedrība var iepazīties ar noteikumiem, kas attiecas uz PAIF, skatot vispārējus, publiski pieejamus tiesību aktus (www.likumi.lv), kā arī iestāžu tiesību aktus un ētikas (uzvedības) kodeksus.

52. GNG atzīmē, ka uz Valsts kancelejas civildienesta ierēdņiem attiecas uzvedības vadlīnijas, kas ir noteiktas 2001. gada instrukcijā "Ierēdņa uzvedības principi". Šobrīd tiek izstrādāts Ministra kabineta noteikumu "Valsts pārvaldes vērtības un ētikas principi" projekts, kas aizstās esošos principus. Pēc pieņemšanas jaunie noteikumi tiks papildināti ar metodiskām vadlīnijām un izpratnes veicināšanas un apmācību aktivitātēm. Turklāt Valsts kancelejas darbiniekiem ir saistoši Valsts kancelejas noteikumi Nr. 1 "Valsts kancelejas darba kārtības noteikumi", kuros ir noteikti nodarbināto ētiskas rīcības pamatprincipi, kā arī prasības interešu konfliktu novēršanai un saziņai ar lobētājiem (skat. tālāk). Stājoties amatā, darbiniekiem ir jābūt informētiem par šiem noteikumiem un ar parakstu jāapliecina, ka viņi tos ievēros.

53. Attiecībā uz citām apmācībām, Valsts kanceleja šobrīd īsteno valsts pārvaldes Augstākā līmeņa vadītāju attīstības programmu 2016.–2022. gadam, kuras mērķauditorija ir valsts sekretāri un viņu vietnieki, valsts iestāžu vadītāji un viņu vietnieki, un kuras mērķis ir pilnveidot vadītāju kompetences[44]. Programmā piedalās aptuveni 160 dalībnieku no 64 valsts pārvaldes iestādēm, un tiek sagaidīts, ka dalībnieki iepazīsies ar "Efektīva vadītāja rokasgrāmatu", kurā atsevišķa nodaļa ir veltīta ētikas principiem valsts sektora pārvaldībā un vadībā. Apmēram 60 no programmas dalībniekiem arī plāno apmeklēt moduļa "Tiesiskums un valsts pārvalde" apmācības. 2018. gadā apmācības pabeidza trīs grupas un katrā no tām bija 10-13 augstākā līmeņa vadītāji, un 2019. gadā ir paredzētas tālākas apmācību iespējas.

54. Lai arī GNG atbalsta un atzinīgi vērtē visas minētās iniciatīvas, tostarp jaunā dokumenta "Valsts pārvaldes vērtības un ētikas principi" sagatavošanu, kas ietvers plašāku tvērumu un saturu nekā 2001. gada redakcija, nav pierādījumu, ka spēkā esošie noteikumi un apmācību pasākumi attiecas uz Ministru kabinetu un politiskām amatpersonām, kuras darbā pieņem Ministru prezidents un viņa biedrs, un arī nav norādes uz to, ka uz viņiem attieksies jaunie noteikumi.[45] Skaidri formulētu šo personu integritātes standartu trūkums var veicināt tādu sabiedrības attieksmi, ka viņi ir pakļauti korupcijas riskam, un veicināt to, ka viņi paši pārāk paļaujas uz savu sirdsapziņu, kas nav ceļš, kā mazināt ar korupciju saistītus riskus. Jāuzsver, ka Valsts kancelejas pretkorupcijas pasākumu plāns

[42] Šādi kodeksi parasti tiek publicēti iestāžu oficiālajās tīmekļa vietnēs, piemēram, Veselības ministrijas ētikas kodekss, kas attiecas uz ministrijas darbiniekiem, civildienesta ierēdņiem un amatpersonām (http://www.vm.gov.lv/lv/ministrija/etikas_kodekss)

[43] Administratīvā procesa likuma 7. pants

[44] http://www.mk.gov.lv/lv/content/augstaka-limena-vaditaju-attistibas-programma

[45] Kaut arī varas iestādes uzstāj, ka iepriekšminētie Valsts kancelejas darba kārtības noteikumi Nr. 1 attiecas uz politikas amatpersonām, to nevar skaidri secināt no šo noteikumu satura — vairākums tajos ietverto punktu nosaka saistības "darbiniekiem", bet šis termins nav definēts un uz to var interpretēt dažādi, ņemot vērā definīcijas, kas ir iekļautas VPIL, uz kura pamata ir izdoti šie noteikumi un kas neietver terminu "darbinieks".

2015.–2018. gadam, kas paredz pasākumus, kas veicinātu ētikas standartu ievērošanu un godprātīgu pienākumu izpildi, tostarp apmācības attiecas tikai uz Valsts kancelejas *darbiniekiem*.

55. GNG pauž pārliecību, ka visaptverošas un spēcīgas sabiedrības integritātes sistēmas priekšnoteikums ir ētiskas uzvedības principu un standartu attiecināšana uz visiem valsts varas līmeņiem un vispirms un galvenokārt - uz izpildvaras augstākā līmeņa vadītājiem, kuriem būtu jārāda piemērs, jāgūst un jāuztur ne vien tiesiska, bet arī augsta morāla autoritāte, kas tiem ļauj noteikt integritātes standartus citur publiskajā sektorā. Diemžēl šobrīd to nevar teikt attiecībā uz Ministru kabineta locekļiem, politiskām amatpersonām un ārštata konsultatīvajiem darbiniekiem, kurus iecēlis Ministru prezidents un viņa biedrs, kā arī dažādu kategoriju neatalgotajiem padomniekiem centrālajā valdībā, un tas ir nepārprotams trūkums, kuru nepieciešams novērst, īpaši attiecībā uz tādiem jautājumiem kā interešu konflikti, mijiedarbība ar trešajām pusēm (tostarp lobētājiem), dāvanas utt. Pirmatnējs ir arī ieguldījums, lai padziļinātu PAIF izpratni par piemērojamiem ētikas standartiem, kā arī lai sekmētu saskaņotu un ilgstošu šo standartu ievērošanu, nodrošinot vadlīnijas, apmācību un konsultācijas (tostarp konfidenciālas konsultācijas).

56. Turklāt, lai palielinātu sabiedrības uzticēšanos valdībai un paļāvību uz valdību, Ministru kabinetam jāpiešķir prioritāte integritātes jautājumiem un citiem jautājumiem, kas sabiedrībā varētu radīt bažas, dažkārt par šiem jautājumiem runājot atklātās sēdēs vai identificējot citus veidus, kā mijiedarboties ar sabiedrību par Ministru kabineta iekšējiem integritātes jautājumiem, piemēram, šim nolūkam ieceļot atbildīgo Ministru kabineta locekli. Ņemot to vērā, **GRECO iesaka, balstoties uz visaptverošu integritātes risku novērtējuma rezultātiem, izstrādāt uzvedības standartus un principus, kas attiecas uz un var tikt piemēroti Ministru kabineta locekļiem, politiskajām amatpersonām un ārštata konsultatīvajiem darbiniekiem, kā arī dažādu kategoriju neatalgotajiem padomniekiem centrālajā valdībā (tādos jautājumos kā interešu konflikti, mijiedarbība ar trešajām pusēm, tostarp lobētājiem, dāvanas utt.), un nodrošināt, ka tie tiek informēti par šiem standartiem un ka tiem tiek nodrošinātas īpašas vadlīnijas un konsultācijas, tostarp konfidenciālas konsultācijas.**

<u>Centrālās valdības izpildvaras darbību pārskatāmība un uzraudzība</u>

Informācijas pieejamība

57. Kopumā visi valsts pārvaldes iestāžu dokumenti ir sabiedrībai brīvi pieejami[46] (www.mk.gov.lv) un atrodami attiecīgajās ministriju un citu valsts iestāžu tīmekļa vietnēs[47]. Autors vai iestādes vadītājs uz likuma pamata var lemt ierobežot piekļuvi dokumentam. Ierobežota piekļuve attiecas arī uz dokumentiem, kas izstrādāti saistībā ar noteiktu jautājumu risināšanu, tostarp, ja to veic īpaši pieaicināti padomdevēji vai lietpratēji vai - viena iestāde citas iestādes lietošanai. Piekļuvi ierobežotas pieejamības informācijai var lūgt rakstiski, norādot pieprasījuma mērķi un pamatojumu. Atteikumu nodrošināt piekļuvi var pārsūdzēt administratīvā rajona tiesā un Augstākās tiesas Senātā.

58. Katra ministrija savā tīmekļa vietnē publicē informāciju par tās struktūru un struktūrvienībām, galvenajiem budžeta rādītājiem un izdevumiem,[48] kā arī darbinieku ikmēneša atalgojumu[49]. Informācija par valsts budžeta piešķīrumiem konkrētām jomām (http://www.fm.gov.lv/valstsbudzets), par finanšu piešķīrumiem atsevišķām ministrijām un iestādēm, kā arī par iestāžu darbības sniegumu un kvalitātes rādītājiem, mērķiem un uzdevumiem ir pieejama Finanšu ministrijas tīmekļa vietnē.

[46] Saskaņā ar Informācijas atklātības likumu
[47] Valsts kanceleja izstrādā vienotu platformu centrālo un pašvaldību iestāžu tīmekļa vietnēm.
[48] Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 171 "Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā"
[49] Saskaņā ar Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumu un VPIL 92. pantu.

Tiesību aktu izstrādes procesa caurskatāmība

59. Ministru kabinetā un centrālajā valdībā kopumā tiesību aktu izstrādes procesa caurskatāmību nosaka Ministru kabineta kārtības rullis, MKIL, VPIL, Attīstības plānošanas sistēmas likums, kā arī citi normatīvie akti. Tiesību aktu projektus Ministru kabinetam iesniedz nozaru ministriju valsts sekretāri, Ministru prezidenta biedra biroja vadītājs, Valsts kancelejas direktors vai Ministru prezidenta pakļautībā esošas iestādes vadītājs. Tiesību aktu projekti tiek uzskatīti par reģistrētiem Valsts kancelejā, kad tie ir ievietoti elektroniskajā dokumentu aprites un uzdevumu kontroles sistēmā (DAUKS).

60. Tiesību aktu projektus vispirms izskata un vienbalsīgi apstiprina valsts sekretāru sanāksmē. Pēc tam tos izskata un, neveicot grozījumus, izskata Ministru kabineta komiteja, kuras sastāvu ikreiz nosaka Ministru prezidents. Pēc tam pēc ministrijas/iestādes ierosinājuma tiesību aktu projekti tiek iesniegti izskatīšanai Ministru kabinetā un Ministru kabinets tos apspriež atklātā vai slēgtā sēdē atkarībā no tiesību akta statusa, kuru tam piešķir autors vai iestādes vadītājs.[50] Likumprojektus, Saeimas lēmumu projektus un Ministru kabineta vēstuļu projektus Saeimai apstiprina tikai to galīgajā projekta formā.

61. Vismaz divas nedēļas pirms tiesību aktu projekti tiek izsludināti valsts sekretāru sanāksmē, tie ir jāpublicē gan atbildīgās institūcijas tīmekļvietnē, gan Ministru kabineta tīmekļvietnē (sadaļā "Sabiedrības līdzdalība") un ikvienam ir jābūt iespējai sniegt par tiem komentārus. Kad precizētie projekti tiek iesniegti izsludināšanai valsts sekretāru sanāksmē, tie tiek publiskoti Ministru kabineta tīmekļvietnē vienotā tiesību aktu projektu datubāzē (www.tap.mk.gov.lv). Valsts sekretāru sanāksmē ierosinātās turpmākās izmaiņas tiek ierakstītas sanāksmes protokolā, un šajā brīdī tiek uzsākta oficiāla saskaņošanas procedūra, lai nonāktu līdz kompromisa tekstam. Ja paliek iebildumi, projekts tiek nodots izskatīšanai Ministru kabineta komitejas sēdē un pēc tam — Ministru kabineta sēdē, lai vai nu lemtu par projekta apstiprināšanu esošajā redakcijā vai nu par tā turpmāku uzlabošanu. Ja neviens iebildums nav palicis, projekts uzreiz tiek nodots Ministru kabinetam apstiprināšanai.

62. Lai būtu Ministru kabineta sēdes kvorums, klāt jābūt vismaz pusei tā locekļu. Lēmumus pieņem vienprātīgi, ja neviens no klāt esošajiem locekļiem neiebilst vai nepieprasa balsošanu. Šādos gadījumos lēmumu pieņem ar klātesošo locekļu balsu vairākumu. Vienāda balsu skaita gadījumā Ministru prezidentam ir izšķirošā balss.[51] Vispārējs princips ir, ka Ministru kabineta sēdes ir atklātas. Kopš 2013. gada katru otrdienu tās tiek pārraidītas tiešraidē Ministru kabineta tīmekļvietnē (www.mk.gov.lv). Pirms katras sēdes Ministru kabineta tīmekļvietnē tiek publicēta darba kārtība.

63. Visas Ministru kabineta sēdes tiek protokolētas un ierakstītas audio formātā.[52] Valsts sekretāru sanāksmju, Ministru kabineta komiteju un Ministru kabineta sēžu dienas kārtība un protokoli, kā arī sēžu dokumenti, tostarp plānošanas dokumentu projekti, tiesību aktu projekti un *ex-ante* regulējuma ietekmes vērtējumi un informatīvie ziņojumi, izņemot tos, kuri klasificēti kā "tikai ierobežotai lietošanai", tiek publicēti Ministru kabineta tīmekļvietnē www.tap.mk.gov.lv.[53] Visi spēkā esošie tiesību akti ir brīvi pieejami vietnē www.likumi.lv. Valsts sekretāru sanāksmei vai Ministru kabinetam tieši iesniegta dokumenta dzīves ciklu var aplūkot vietnē www.tap.mk.gov.lv[54].

---

[50] Praksē dokumenti, kuriem piekļuve ir ierobežota, tiek izskatīti slēgtā Ministru kabineta sēdē. Skat. Ministru kabineta kārtības ruļļa 180. punktu.
Kritēriji dokumentu izskatīšanai atklātā vai slēgtā Ministru kabineta sēdē ir noteikti Kārtības ruļļa 181.–183. punktā.

[51] MKIL 30. pants un Ministru kabineta kārtības ruļļa 190. punkts.

[52] MKIL 28. panta sestā daļa.

[53] Ministru kabineta kārtības ruļļa 21. punkts un MKIL 29. panta trešā daļa.

[54] Turklāt visi pieņemtie politikas plānošanas dokumenti un informatīvie ziņojumi ir pieejami datubāzē http://polsis.mk.gov.lv un visi valsts un pašvaldību iestāžu pasūtītie pētījumi un novērtējumi ir pieejami vienotā publiskā datubāzē http://petijumi.mk.gov.lv/.

64. Uz Ministru kabineta un valsts sekretāru sanāksmēm var tikt uzaicinātas trešās personas padomdevēja statusā[55]. Ministru kabineta noteikumi paredz, ka sēdes protokoli atspoguļo tikai lēmumus un balsošanas rezultātus, kā arī to personu vārdus, kas piedalījās un *uzstājās* par konkrētu jautājumu.[56] Tāpat attiecībā uz Ministru kabineta komitejas sēdēm protokolā ir norādīti tikai lēmumi un dalībnieki, kuri ziņoja par konkrētu jautājumu[57]. Tādi paši noteikumi attiecas arī uz valsts sekretāru sanāksmēm. GNG secina, ka to personu vārdi, kuras apmeklē dažādas sēdes, bet neuzstājas, neparādās un ka Ministru kabineta un valsts sekretāru sanāksmju iekšējo lēmumu pieņemšanas procesu nevar raksturot kā pilnībā caurskatāmu un sabiedrības uzraudzībai pieejamu. Tādēļ **GRECO iesaka pārskatīt attiecīgos noteikumus, lai nodrošinātu, ka tiešsaistē publiski ir pieejami visu Ministru kabineta, tā komiteju sēžu un valsts sekretāru sanāksmju dalībnieku vārdi.**

65. Attiecībā uz sabiedrības iesaisti tiesību aktu izstrādes procesā un izpratni par šo procesu, nevalstiskās organizācijas un sociālie partneri tiesību aktu projektus vai ziņojumus var iesniegt Ministru kabinetam izskatīšanai tikai ar tāda Ministru kabineta locekļa starpniecību, kurš politiski atbild par attiecīgo nozari/jomu.[58] Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padomes pārstāvji var piedalīties Ministru kabineta sēdēs un valsts sekretāru sanāksmēs kā padomdevēji.[59] Ministru kabinetam un pakļautajām valsts pārvaldes iestādēm, tostarp Valsts kancelejai, ir jāinformē sabiedrība par tās darbībām un pieņemtajiem lēmumiem.[60] Nozaru ministrijas ir atbildīgas arī par to, lai sabiedrība būtu informēta par tiesību aktu projektu apspriešanu Ministru kabinetā un visiem būtiskajiem grozījumiem.[61]

66. Sabiedrības līdzdalības veidi un kārtība ir izklāstīta VPIL 48. pantā[62] un 2009. gada 25. augusta Ministru kabineta noteikumos Nr. 970 "Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā". Saskaņā ar to sabiedriskām apspriedēm būtu jānotiek par sabiedriski nozīmīgiem jautājumiem un gadījumos, kad politikas plānošanas dokumentu projekti vai tiesību aktu projekti būtiski maina spēkā esošos noteikumus vai tiek ieviestas jaunas politiskās iniciatīvas. Līdzdalības procedūru iznākums un dalībnieku saraksti savlaicīgi jāpublicē attiecīgās iestādes oficiālajā tīmekļa vietnē, un atsevišķi jānorāda visi paustie publiskie priekšlikumi/iebildumi kopā ar pamatojumu, kāpēc attiecīgā iestāde tos noraida vai ņem vērā.

67. Varas iestādes uzskata, ka tiesību akta virzīšana cauri dažādajiem likumdošanas procesa posmiem un izmaiņu izsekošana ir salīdzinoši vienkārša. Tiesību aktu projektus vienmēr papildina regulējošās ietekmes novērtējums, kurā uzsvērti rezultāti, kas iegūti konsultācijās ar ieinteresētajām pusēm, kā arī citi noteiktie dokumenti. Visi tiesību aktu projekti neatkarīgi no tā, vai tie ir Ministru kabineta noteikumi vai likumi, tiek publiski apspriesti tiešsaistē pirms to iesniegšanas Ministru kabinetā, t.i., posmā, kad notiek pārrunas attiecīgajā ministrijā. Vizītes laikā GNG tika prezentēti

---

[55] MKIL 28. panta ceturtā daļa.
Piemēram, Ministru prezidents pēc savas iniciatīvas vai pēc Ministru kabineta locekļa priekšlikuma var uzaicināt sociālos partnerus un pilsoniskās sabiedrības organizāciju pārstāvjus vai citus ekspertus, kuru viedoklis var būt svarīgs, lai izlemtu par attiecīgiem jautājumiem, izteikt savu viedokli Ministru kabineta sēdē (skatīt MKIL 28. panta piekto daļu).

[56] Ministru kabineta kārtības ruļļa 187. punkts.

[57] Ministru kabineta kārtības ruļļa 150. punkts.

[58] Ministru kabineta kārtības ruļļa 11. punkts.

[59] Ministru kabineta kārtības ruļļa 63. punkta 2. apakšpunkts un 149. punkta 15. apakšpunkts.

[60] MKIL 29. panta pirmā daļa.

[61] Kārtība, kādā ministrija sagatavo, oficiāli noformē un sabiedrībā izplata informāciju par projektu, kas ir jāizskata valsts sekretāru sanāksmē, Ministru kabineta komitejas sēdē vai Ministru kabineta sēdē, un par lēmumiem, kas pieņemti saistībā ar projektu, ir noteikta Ministru kabineta instrukcijās. Skat. Ministru kabineta kārtības ruļļa 17. punktu.

[62] Tas paredz, ka iestādēm savās darbībās jāiesaista sabiedrības pārstāvji, iekļaujot tos darba grupās, konsultatīvās padomēs un lūdzot to viedokļus. Ja iestādes lēmums neatbilst ievērojamas sabiedrības daļas viedoklim, lēmums ir jāpamato. Lēmumu par to, kādā veidā un ar kādām metodēm iestādes darbā tiek iesaistīta sabiedrība, pieņem iestādes vadītājs saskaņā ar normatīvajiem aktiem.

konkrēti piemēri tiesību aktu projektiem, kuru publisku apspriešanu šobrīd pārvalda Valsts kanceleja un kurus apspriež noteikti partneri, piemēram, arodbiedrības, norādot uz to interesi apmeklēt saistītās valsts sekretāru sanāksmes. Tomēr GNG tika informēta — tā kā sabiedrības līdzdalības procedūru rezultāti bieži vien tiek tikai īsi raksturoti regulējošās ietekmes ziņojumos, bet piezīmes, kurās apkopoti iebildumi pret tiesību aktu projektiem un politikas plānošanas dokumentiem, nav publiski pieejamas, pilnīgu priekšstatu par komentāriem un bažām, kas izteiktas par konkrētiem publiskai apspriedei nodotiem jautājumiem gūt nav iespējams. Tādēļ **GRECO iesaka nodrošināt, ka normatīvajos aktos noteiktās prasības publiskot sabiedrības līdzdalības rezultātus, tostarp dalībnieku sarakstus un izteiktos priekšlikumus/iebildumus, kā arī attiecīgās iestādes pamatojumu par to ņemšanu vai neņemšanu vērā, tiek ievērotas praksē un šāda informācija sistemātiski, savlaicīgi un ērti pieejamā veidā ir publicēta tiešsaistē.**

Trešās puses un lobētāji

68. Neņemot vērā prasību atklāt biznesa partnerus kā daļu no aktīvu atklāšanas procesa (skat. tālāk) un krimināLatbildību par tirgošanos ar ietekmi (saskaņā ar Krimināllikuma 326. pantu), mijiedarbību starp PAIF un trešajām pusēm, tostarp lobētājiem, šobrīd likumi neregulē. Paturot to prātā, šis jautājums ir ietverts iestāžu uzvedības kodeksā un iekšējā reglamentā. Piemēram, iepriekš minētajos Valsts kancelejas darba kārtības noteikumos Nr. 1 ir norādīta termina "lobētājs"[63] definīcija un ieviesta attiecīga procedūra. Valsts kancelejas civildienesta ierēdņiem un darbiniekiem, kas pieņemti darbā, pamatojoties uz profesionāliem kritērijiem, saskaņā ar Informācijas atklātības likumu un likumu Par valsts noslēpumu ir jāsniedz visiem lobētājiem, kas ieinteresēti izvērst konkrētu jautājumu, vienlīdzīgas iespējas saņemt informāciju un organizēt tikšanās ar tām personām Valsts kancelejā, kas atbild par lēmumu sagatavošanu vai pieņemšanu.

69. Divu darba dienu laikā pēc saziņas starp personu, kas atbildīga par tiesību akta sagatavošanu, un lobētāju Ministru kabineta tīmekļa vietnē jāpublicē informācija par šo lobētāju un viņa priekšlikumiem[64]. Noteikumos iekļauts aizliegums Valsts kancelejas civildienesta ierēdņiem un darbiniekiem veikt lobēšanu personai, uzņēmumam vai organizācijai valsts/pašvaldības iestādē, negodprātīgi izmantot Valsts kancelejas oficiālo amatu vai vārdu, vai reputāciju, lai ietekmētu lēmumus, kā arī lūgt lobētājiem vai to pārstāvjiem materiāli atbalstīt pasākumus, kurus organizē Valsts kanceleja vai organizācijas, kas saistīta ar kādu tās darbinieku vai tā ģimenes locekli. Līdzīgi noteikumi ir iekļauti ministriju un citu valsts iestāžu uzvedības kodeksos/reglamentos, kas pilnībā atbilst Ministru kabineta 2008. gadā pieņemtajai Koncepcijai par lobēšanas regulējumu (sk. arī nākamo nodaļu par tiesībaizsardzības iestādēm).

70. Tiek minēts, ka lobētāju grupām ir pārmērīgi liela ietekme uz likumdošanu un lēmumiem Latvijā. Tomēr, neraugoties uz vairākiem mēģinājumiem, likums par lobēšanas regulējumu nav pieņemts un joprojām tiek meklēti piemēroti juridiskie un praktiskie risinājumi, tostarp tādi, kas ir daļa no saistībām, ko valsts ir uzņēmusies saskaņā ar Atvērtās pārvaldības partnerības Trešā nacionālā rīcības plāna projektu. No šī viedokļa to, ka Valsts kancelejas 2015. gadā pieņēma noteikumus par komunikācijas ar lobētājiem atklāšanu, kā arī citu valsts iestāžu veiktās līdzīgās darbības var uzskatīt par pozitīvu un atbalstāmu iniciatīvu un mēģinājumu padarīt šo acīmredzamo "pelēko zonu" likumdošanas procesā atklātāku. Tomēr, kamēr nav ieviesti standarti, kas regulētu Ministru kabineta locekļu, politisko amatpersonu un "ārštata konsultatīvo darbinieku", ko darbā pieņēmis Ministru prezidents un viņa biedrs, kā arī centrālajā valdībā esošo dažādo kategoriju

[63] Lobētājs ir "fiziska vai juridiskā persona, kas savu vai citu privātpersonu interešu vadīta, par atlīdzību vai bez tās, apzināti un sistemātiski komunicē ar publiskās varas subjektiem nolūkā ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu noteiktu personu interešu īstenošanai".

[64] Tiek publicēta šāda informācija: persona, ko lobētājs pārstāv, tā lēmuma formulējuma apraksts, saistībā ar kuru notiek lobēšana (ja lobētājs to ir norādījis), politikas joma/nozare, ar kuru saistīts lobētāja priekšlikums, veids, kādā notiek komunikācija ar lobētāju (piemēram, konsultatīvā padome, darba grupa) un konsultācijas pamatojums.

neatalgoto padomnieku rīcību saziņā ar trešajām personām un lobētājiem gan oficiālā, gan neoficiālā vidē, un kamēr nav noteikts pienākums šādu saziņu publiskot, šāda ietekme joprojām būtu sadrumstalota. Šādu striktu noteikumu ieviešanas obligātā nepieciešamība jau ir uzsvērta 56. punktā, kurā sniegta rekomendācija šajā sakarā. Tādēļ atsevišķa rekomendācija par šo jautājumu tiek uzskatīta par nevajadzīgu.

Kontroles mehānismi

71. Valsts kontrole, kas ir neatkarīga, koleģiāla augstākās revīzijas iestāde, ir atbildīga par visu ministriju un valsts pārvaldes iestāžu gada pārskatu revīziju veikšanu, kā arī par Latvijas Republikas gada pārskatu par valsts budžeta un pašvaldību budžetu īstenošanu revīzijas veikšanu.

Interešu konflikti

72. LPIKN interešu konflikts tiek definēts kā situācija, kurā valsts amatpersonai, pildot valsts amatpersonas amata pienākumus, jāpieņem lēmums vai jāpiedalās lēmuma pieņemšanā, vai jāveic citas ar valsts amatpersonas amatu saistītas darbības, kas ietekmē vai var ietekmēt šīs valsts amatpersonas, tās radinieku vai darījumu partneru personiskās vai mantiskās intereses.[65] Kā minēts iepriekš, Ministru prezidents, viņa biedri, ministri, parlamentārie sekretāri, padomnieki, konsultanti, palīgi un Ministru prezidenta biroja un viņa biedru biroja vadītāji, kā arī valsts iestāžu vadītāji un viņu palīgi tiek kvalificēti kā valsts amatpersonas un ietilpst LPIKN darbības jomā, lai gan piemērojamo aizliegumu, ierobežojumu un pienākumu apjoms var mainīties atkarībā no ieņemamā amata.

73. Tas, ka PAIF ir pienākums deklarēt interešu konfliktus *ad hoc* saskaņā ar LPIKN 11. pantu vai 21. pantu , ir radušās diskusijas GNG sastapto praktiķu un akadēmiķu vidū. Saskaņā ar LPIKN 11. panta pirmo daļu valsts amatpersonām, pildot savus pienākumus, ir aizliegts "sagatavot vai izdot administratīvos aktus, veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas, slēgt līgumus vai veikt citas darbības, kurās šī valsts amatpersona, tās radinieki vai darījumu partneri ir personiski vai mantiski ieinteresēti". GNG tika informēta — lai gan Ministru kabineta locekļi reizēm atturas no pienākumu pildīšanas, ja pastāv interešu konflikts, viņiem nav pienākuma to darīt, jo LPCOI 11. panta sestās daļas 1. punkts viņus atbrīvo no šādu konfliktu atklāšanas, ja viņi piedalās "ārējo normatīvo aktu vai politisko lēmumu pieņemšanā". LPIKN 11. panta pirmās daļas formulējumu vairākums sarunu partneru interpretējuši tā, ka tajā nav iekļautas politiskās amatpersonas, kas veic konsultatīvās funkcijas, un nav pieejamas statistikas, kas pierāda pretējo.

74. Attiecībā uz LPIKN 21. pantu[66], valsts amatpersonām ir pienākums *nekavējoties* un *rakstveidā* sniegt informāciju *augstākai amatpersonai vai koleģiālajai institūcijai* par pašas, savu radinieku un darījumu partneru mantisko vai citu personisko ieinteresētību. GNG sarunu partneri uzstāja, ka no šī panta darbības jomas jāizslēdz Ministru kabineta locekļi, jo uz tiem attiecas visstingrākie noteikumi par nesaderību (skat. tālāk). Varas iestādes tam nepiekrīt. LPIKN nav norādīts skaidrs atbrīvojums. GNG arī pamanīja, ka gan vizītes diskusiju laikā, gan varas iestāžu rakstveidā iesniegtajos ziņojumos bija manāmas neskaidrības starp tiesībām veikt likumīgi apvienojamus sekundārā amata pienākumus un amatpersonu pienākumu deklarēt interešu konfliktus *ad hoc*. Attiecībā uz politiskajām amatpersonām, kas nav Ministru kabineta locekļi, ir norādīts, ka šī panta īstenošanai nav noteikta "augstāka amatpersona vai koleģiāla iestāde"[67]. Noteiktas (augstākas) amatpersonas/iestādes

[65] Darījuma partneris ir fiziska vai juridiska persona vai uz līguma pamata izveidota fizisku vai juridisku personu apvienība, kas saskaņā ar LPIKN ir deklarējamās darījuma attiecībās ar valsts amatpersonu.

[66] Iekļauts III nodaļā "Publiskas personas institūcijas vadītāja un valsts amatpersonas pienākumi un tiesības interešu konfliktu novēršanā"

[67] GNG netika sniegta informācija par to, kura iestāde veic šādu funkciju attiecībā uz politiķiem, kuri strādā Ministru prezidenta birojā un viņa biedra birojā. Saskaņā ar LPIKN 1. panta devīto daļu ministrijās šādas pilnvaras ir piešķirtas attiecīgajiem valsts sekretāriem, kuri pēc GNG domām nav uzskatāmi par piemērotām personām informācijas saņemšanai no politiskajām amatpersonām, kuras atbild tieši ministriem. Turklāt pašas varas iestādes noliedza, ka valsts sekretāri pilda šādas funkcijas.

trūkums, kā arī šķietami zemais izpratnes līmenis par LPIKN 21. panta attiecināmību uz politiskajām amatpersonām ietekmē arī to, ka tiek nodrošināta padomnieku, konsultantu un palīgu atbilstība LPIKN noteikumiem par atļauj saņemšanu likumīgu papilddarbu veikšanai[68]; šī ir procedūra, kas šobrīd šķietami nedarbojas (par šo arī skatīt tālāk).

75. GNG uzmanību pievērsa arī MKIL 30. panta trešā daļai[69] un iepriekš minētajiem Valsts kancelejas darba kārtības noteikumiem Nr. 1[70] kā papildu tiesiskajam pamatam, lai PAIF varētu *ad hoc* atklāt interešu konfliktus. Tomēr to analīze liecina, ka pirmais tikai nosaka kārtību, kādā Ministru kabineta loceklis paziņo par interešu konfliktu, bet pats par sevi neuzliek pienākumu ziņot par to vai izstāties no konkrēta lēmuma pieņemšanas procesa. Saistībā ar pēdējiem noteikumiem, kā minēts iepriekš, GNG uzskata, ka tie attiecas tikai uz Valsts kancelejas civildienesta ierēdņiem un darbiniekiem, kas pieņemti darbā, pamatojoties uz profesionāliem kritērijiem. Bet uz "ārštata konsultatīvajiem darbiniekiem" un cita veida nealgotajiem padomniekiem centrālajā valdībā neattiecas neviens no iepriekš minētajiem noteikumiem. To visu rezumējot, jāatzīst, ka šobrīd trūkst skaidra tiesiskā pamata, lai Ministru kabineta locekļi, citas politiskās amatpersonas, "ārštata konsultatīvie darbinieki" un cita veida neatalgotie padomdevēji centrālajā valdībā veiktu *ad hoc* interešu konfliktu atklāšanu. Tādēļ **GRECO iesaka nodrošināt, ka i) Ministru kabineta locekļi, citas politiskās amatpersonas, ārštata konsultatīvie darbinieki un citi neatalgotie padomdevēji centrālajā valdībā informē par interešu konfliktiem, kolīdz tie rodas (*ad hoc*), un ka šādi konflikti tiek pienācīgi dokumentēti un par tiem tiek sniegta informācija un ka par neinformēšanu par tiem tiek piemērotas atbilstošas sankcijas; un ii) visas centrālās valdības politiskās amatpersonas, izņemot Ministru kabineta locekļi un parlamentārie sekretāri, saņem atļauju veikt citu darbu (savienot amatus).**

Dažu darbību aizliegums vai ierobežojums

Ierobežojumi, amatu savienošana un finanšu intereses

76. PAIF nesaderību un ārējās darbības reglamentē Satversme un LPIKN 6. un 7. pants. Ja tas nerada interešu konfliktu vai nav pretrunā ar saistošajām ētikas normām vai nekaitē tiešo valsts pienākumu izpildei, Ministru prezidenta, viņa biedra, ministru un parlamentāro sekretāru amatus var apvienot ar ne vairāk kā diviem papildu amatiem: a) amati, kurus viņi ieņem saskaņā ar likumu vai Saeimas ratificētajiem starptautiskajiem līgumiem; b) amati arodbiedrībā, biedrībā, nodibinājumā vai politiskā partijā, politisko partiju apvienībā vai reliģiskā organizācijā; c) skolotāja, zinātnieka, ārsta, profesionāla sportista amats un radošais darbs; d) amats vai darbs Saeimā[71] vai Ministru kabinetā, ja to paredz nolikums/rīkojumi; e) amats starptautiskā organizācijā vai iestādē, ja to paredz Saeima vai Ministru kabinets.[72] Tādējādi Ministru prezidents un ministri var saglabāt savu Saeimas deputāta mandātu.

77. GRECO uzskata, ka jautājums par ministra un parlamentārā biroja amatu vienlaicīgu ieņemšanu pārsniedz jautājumu par nesaderību, ņemot vērā tā saistību ar politiskā režīma būtību. Vairākumā parlamentāro republiku ministra un parlamenta pienākumu apvienojums ir ne tikai atļauts, bet arī aktīvi veicināts, lai stiprinātu saikni starp asamblejām un izpildvaru. Latvijā ierastā

[68] Skat. LPIKN 8.[1] pantu.

[69] Tas nosaka — ja Ministru kabineta loceklis normatīvajos aktos noteiktu ierobežojumu, kā arī ētisku vai citu iemeslu dēļ atsakās piedalīties lēmuma pieņemšanā, viņam par to ir jāziņo pirms lēmuma pieņemšanas un jāiesniedz rakstveida pamatojums ne vēlāk kā nākamajā dienā pēc Ministru kabineta sēdes, un šāds pamatojums tiek pievienots sēdes protokolam.

[70] Saskaņā ar to Valsts kancelejas darbinieki nedrīkst pildīt pienākumus, kas var radīt interešu konfliktu vai aizdomas par paša vai savas ģimenes vai biznesa partneru interešu ietekmēšanu. Šādos gadījumos viņi informē savu vadītāju un pārtrauc dalību lēmumu pieņemšanas procesā.

[71] Gadījumā, ja tiek apvienoti oficiāli pienākumi ar Saeimas deputāta amata pienākumiem, atlīdzību drīkst saņemt tikai par vienu no šiem amatiem (LPIKN 9. panta otrā daļa).

[72] LPIKN 7. pants.

prakse ir Saeimas deputātam atteikties no deputāta mandāta, uzņemoties ministra pienākumus. Tomēr GNG tika ziņots par vienu gadījumu, kad bijušais veselības ministrs bija saglabājis savas Saeimas deputāta pilnvaras nepamatoti ilgu laiku, iespējams, lai izmantotu sev labvēlīgas imunitātes režīmu, kas pastāvēja tajā laikā. Šobrīd PAIF piemērojamo imunitāšu analīze ir pieejama attiecīgajā šī ziņojuma sadaļā.

78. Turklāt Ministru prezidents, viņa biedrs, ministri un parlamentārie sekretāri bez rakstveida atļaujas un ar nosacījumu, ka tie darbojas pienācīgi reģistrēta individuālā komersanta statusā, var savienot valsts amatpersonas amatu ar:

- saimnieciskās darbības veikšanu lauksaimniecības, mežsaimniecības, zvejniecības, lauku tūrisma vai prakses ārstu (t.i., ārstu) profesionālās darbības jomā;
- sava nekustamā īpašuma pārvaldīšanu;
- tāda pilnvarojuma izpildi, lai rīkotos sava radinieka vārdā;
- amata ieņemšanu Valsts prezidenta izveidotā komisijā, padomē vai Ordeņu kapitulā;[73] un
- dienestu Zemessardzē.

79. Pastāv skaidri noteikts aizliegums Valsts kancelejas direktoram, viņa vietniekam, valsts sekretāriem un viņu vietniekiem savienot savu amatu ar kādu amatu politiskā partijā vai partiju apvienībā.

80. Citas valsts amatpersonas, tostarp padomnieki, konsultanti un palīgi centrālajā valdībā, var savienot valsts amatu ar a) citu amatu, tostarp tajā pašā iestādē, b) "uzņēmuma" līguma izpildi vai "pilnvarojumu", vai c) saimniecisko darbību pienācīgi reģistrēta individuālā komersanta statusā. Valsts amata vietu var apvienot tikai ar divām apmaksātām vai citādi atlīdzinātām valsts amata vietām (izņemot skolotāja, zinātnieka, ārsta, profesionāla sportista darbu un radošo darbu).

81. GNG pauž bažas par to, ka centrālās valdības padomnieki, konsultanti un palīgi var savienot valsts amatpersonas pienākumus ar atalgotu civiltiesisku "uzņēmuma" līgumu izpildi trešo pušu interesēs[74]. Atbalstot pieeju, ar ko neatbilstības regulējumā atklātības un pārskatāmības principi ir prioritāri attiecībā pret ierobežojumiem, GNG atstāj iestāžu ziņā nolemt to, vai ierobežot vai neierobežot šādu pieļaujamo papilddarbu apjomu. 75. punktā sniegtās rekomendācijas jau ir paredzēts, lai ieviestu lielāku pārskatāmību attiecībā uz šādām personām, nosakot tām pienākumu *ad hoc* atklāt interešu konfliktus un ieviešot funkcionālu mehānismu, lai pieprasītu atļaujas veikt saderīgus papilddarbus gan valsts sektorā, gan privātajā sektorā.

Līgumi ar valsts iestādēm

82. Saskaņā ar Satversmes 32. pantu ministri nedrīkst slēgt līgumus vai koncesijas personīgi vai citas personas vārdā. Turklāt LPIKN 10. pants (Komercdarbības ierobežojumi) paredz, ka Ministru prezidents un ministri nedrīkst būt tādas komercsabiedrības dalībnieki, akcionāri, biedri vai tādi individuālie komersanti, kas saņem publisko iepirkumu, partnerības iepirkumu, sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu vai koncesiju, valsts finanšu līdzekļus vai valsts garantētus kredītus. Līdzīgi noteikumi attiecas arī uz parlamentārajiem sekretāriem, valsts sekretāriem un viņu vietniekiem, kā arī valsts iestāžu direktoriem, izņemot gadījumus, kad atklāta konkursa rezultātā tiem tiek piešķirti publiskie līgumi. Iepriekš minētie aizliegumi attiecas arī uz valsts amatpersonu radiniekiem un paliek spēkā divus gadus pēc tam, kad attiecīgā amatpersona pārtrauc pildīt savus pienākumus.

Dāvanas

[73] Latvijas Valsts prezidenta kancelejā izveidota goda komisija, kas izvēlas kandidātus valsts augstākajiem apbalvojumiem, piemēram, Latvijas Republikas Triju Zvaigžņu ordenim.
[74] LPIKN 1. panta otrā daļa.

83. LPIKN 13. pantā (Vispārīgie dāvanu pieņemšanas ierobežojumi) sniegta definīcija, ka "dāvana" ir jebkurš mantisks vai citāda veida labums (tai skaitā pakalpojumi, tiesību piešķiršana, nodošana, atbrīvošana no pienākuma, atteikšanās no kādas tiesības, kā arī citas darbības, kuru rezultātā rodas kāds labums), kura tiešs vai netiešs guvējs ir valsts amatpersona. Par dāvanu šā likuma izpratnē nav uzskatāmi:

- ziedi;
- suvenīri, grāmatas vai reprezentācijas priekšmeti, ja no vienas personas gada laikā saņemto suvenīru, grāmatu vai reprezentācijas priekšmetu kopējā vērtība naudas izteiksmē nepārsniedz vienas minimālās mēnešalgas apmēru;
- apbalvojumi, balvas vai godalgas, kuru pasniegšana paredzēta ārējos normatīvajos aktos;
- jebkuri labumi un garantijas, ko valsts amatpersonai, pildot amata pienākumus, normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā nodrošina publiskas personas institūcija, kurā attiecīgā persona pilda amata pienākumus;
- pakalpojumi un dažāda veida atlaides, ko piedāvā komercsabiedrības, individuālie komersanti, kā arī zemnieku un zvejnieku saimniecības un kas ir publiski pieejamas.

84. Ministru prezidents un ārlietu ministrs, kā arī viņu laulātie var pieņemt diplomātiskas dāvanas valsts, oficiālo un darba vizīšu laikā Latvijā un ārpus tās, oficiālu ceremoniju ietvaros, to iepriekš saskaņojot un ievērojot diplomātisko protokolu. Šādas dāvanas reģistrē līdz ārlietu ministra lēmumam par to izmantošanu, un tās tiek uzskatītas par valsts īpašumu. Arī citas valsts amatpersonas var pieņemt dāvanas valsts, oficiālo un darba vizīšu laikā Latvijā un ārpus tās. Šādas dāvanas tiek uzskatītas par tās iestādes īpašumu, kurā valsts amatpersona strādā, un tās ir pienācīgi jāreģistrē, jānovērtē, jāizmanto un jāizpērk. [75] Dāvanu vērtības noteikšanas un izmantošanas kārtību nosaka Valsts kancelejas direktora atsevišķajos rīkojumos.

85. Turklāt LPIKN 14. pants nosaka ierobežojumus valsts iestādēm (ar maznozīmīgiem izņēmumiem) pieņemt ziedojumus. Ziedojums ir definēts kā finanšu līdzekļu, preces vai pakalpojumu bezatlīdzības atvēlēšana (nodošana) noteiktiem mērķiem. Turklāt 13.[2] pants (Speciālie dāvanu pieņemšanas ierobežojumi ārpus valsts amatpersonas pienākumu pildīšanas) liedz pieņemt dāvanu(as)/ziedojumu(s), ja valsts amatpersona attiecībā uz ziedotāju iepriekšējos divos gados ir sagatavojusi vai izdevusi administratīvu aktu, veikusi uzraudzības, kontroles, izmeklēšanas vai sodīšanas funkcijas, noslēgusi līgumu vai veikusi kādu citu darbību, kas saistīta ar tās pienākumiem.

[75] LPIKN 13.[1] pants.

Valsts līdzekļu ļaunprātīga izmantošana

86. LPIKN 2. pants saistībā ar 18. pantu pilnvaro valsts amatpersonas rīkoties ar valsts mantu un finanšu līdzekļiem tikai likumā paredzētajiem mērķiem un saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto kārtību. Tas ietver lēmuma sagatavošanu vai pieņemšanu attiecībā uz šādas mantas iegādi, nodošanu, lietošanu vai turēšanu citu personu valdījumā, vai tās izņemšanu no citu personu valdījuma, vai izmantošanu finanšu resursu sadalei.

87. Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likums regulē valsts līdzekļu un mantas likumīgu izmantošanu sabiedrības interesēs, un tā mērķis ir novērst šādu resursu izšķērdēšanu, izšķiešanu un/vai to ļaunprātīgu pārvaldīšanu un korupciju valsts pārvaldē.

Konfidenciālas informācijas ļaunprātīga izmantošana

88. LPIKN 19. pants liedz informāciju, kas pieejama valsts amatpersonai saistībā ar valsts amatpersonas amata pienākumu pildīšanu, prettiesiski izpaust vai izmantot mērķiem, kas nav saistīti ar tās pienākumu izpildi. Konfidenciālas informācijas glabāšanu, izmantošanu un aizsardzību regulē likums Par valsts noslēpumu. Šis likums arī nosaka dažādas informācijas kategorijas, kas jāapstrādā un jāaizsargā noteiktā kārtībā. Turklāt Informācijas atklātības likums attiecas uz vispārēji pieejamu informāciju un ierobežotas pieejamības informāciju un ietver noteikumus par tās aizsardzību. Krimināllikumā noteikta atbildība par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu (318. pants) un neizpaužamu ziņu izpaušanu (329. pants), tostarp pēc amata atstāšanas (330. pants).

Pēcnodarbinātības ierobežojumi

89. Iepriekš minētie ierobežojumi (komercdarbības ierobežojumi, skat. 82. punktu) piemērojami divus gadus pēc tam, kad valsts amatpersona beigusi pildīt amata pienākumus. Turklāt *divus gadus pēc tam*, kad šāda valsts amatpersona *beigusi pildīt attiecīgā valsts amatpersonas amata pienākumus*, tai ir aizliegts iegūt līdzdalību sabiedrībā vai uzņēmumā, kurš bijis saistīts arī šīs personas lēmuma pieņemšanu par publisku iepirkumu, valsts līdzekļu piešķiršanu, privatizācijas fondiem vai kurš bijis saistīts ar šīs personas jebkādas uzraudzības, kontroles vai sodīšanas funkciju izpildi.

<u>Aktīvu, ienākumu, saistību un interešu deklarēšana</u>

90. PAIF ir jāiesniedz amatpersonas ikgadējās deklarācijas (kā arī deklarācijas stājoties amatā, beidzot pildīt amata pienākumus un kad amata pienākumu pildīšana valsts dienestā ir izbeigta[76]), Valsts ieņēmumu dienestam (VID) izmantojot speciālu elektroniskās deklarēšanas (EDS).[77] Turklāt Ministru prezidentam, ministriem, tostarp īpašo uzdevumu ministriem, un parlamentārajiem sekretāriem, ja tie pildījuši pienākumus vairāk nekā trīs mēnešus, pēc pienākumu izpildes beigām ir jāiesniedz deklarācijas. Šādas deklarācijas iesniedz par 24 mēnešiem, kas seko pēc tam, kad valsts amatpersonas amata pienākumu pildīšana ir izbeigta[78]. Tālāk norādītajā tabulā sniegts pārskats pār deklarējamām interesēm un saistītām robežvērtībām

[78] LPIKN 25. panta piektā daļa. Deklarāciju par pirmajiem 12 mēnešiem iesniedz ne vēlāk kā 15. mēnesī, bet par nākamajiem 12 mēnešiem — ne vēlāk kā 27. mēnesī pēc tam, kad valsts amatpersonas amata pienākumu pildīšana ir izbeigta.

Reģistrējamo interešu un robežvērtību tabula[79]

Kategorija	Jādeklarē	Robežvērtība
Papildu amati (atalgoti, neatalgoti + ar likumu atļautie)	✓	Jādeklarē visi (informācija par visām papildu amata vietām, uzņēmuma līgumiem, pilnvarojumiem utt.)
Komerciālās intereses (akcijas, partnerība, individuālais komersants)	✓	Jādeklarē viss
Dāvanas	✓	Visas naudas dāvanas ar jebkuru vērtību un citas dāvanas, ja to vērtība pārsniedz 20 minimālo mēnešalgu apmēru
Diplomātiskas dāvanas (oficiālajā reģistrā)	✓	Valsts manta ir jāreģistrē oficiālajā reģistrā
Zeme un īpašums (tostarp transportlīdzekļi)	✓	Nekustamais īpašums īpašumā, valdījumā, lietošanā; transportlīdzekļi, kas ir īpašumā, valdījumā, lietošanā vai izīrēti
Ienākumi (tostarp uzkrājumi)	✓	Tostarp skaidras un bezskaidras naudas uzkrājumi, ja tie pārsniedz 20 minimālo mēnešalgu apmēru
Parādi, aizdevumi un finanšu darījumi	✓	Jebkādi un visi, kas pārsniedz 20 minimālo mēnešalgu apmēru

91. Visu nopelnīto ienākumu veidi jāidentificē pēc bruto summas, valūtas, avota vietas un nosaukuma (juridisko un fizisko personu identificēšana un nosaukšana). Kā redzams tabulā iepriekš, ir jādeklarē arī visi papildu amati pat tad, ja tos pieļauj likums (amati biedrībās, nodibinājumos, reliģiskās organizācijās un arodbiedrībās). Deklarācijā jāsniedz detalizēta informācija par "uzņēmuma" līgumiem vai "pilnvarojumiem" un visām saistībām, kas attiecas uz ieņemto amatu. Visi, kas iesniedz deklarāciju, tajā var iekļaut jebkādu papildu informāciju par savu finansiālo stāvokli, interesēm vai jebkādām būtiskām izmaiņām attiecīgajā laika posmā.

92. Deklarācijas ir publiski pieejamas, bet pastāv daži ierobežojumi. Deklarācijas daļā, kas nav publiski pieejama, ietverta informācija par dzīvesvietu un personas kodu, kā arī par valsts amatpersonas radiniekiem un citām deklarācijā minētajām personām, kā arī informāciju par darījuma partneriem, tostarp parādniekiem un kreditoriem. Šī informācija, kas nav publiski pieejama, ir pieejama valsts amatpersonām un iestādēm, kas pārbauda deklarācijas saskaņā ar likumu, kā arī likumā noteiktajos gadījumos tā ir pieejama prokuroriem, izmeklēšanas iestādēm un valsts drošības dienestiem[80].

93. Regulārās deklarācijas uzglabā un uztur VID, un deklarācijas nekonfidenciālā daļa ir publiski pieejama tā tīmekļa vietnē (https://www6.vid.gov.lv/VAD) un ir atrodama pēc vārda. Ministru prezidenta, viņa biedra, ministru, tostarp īpašo uzdevumu ministru, un parlamentāro sekretāru deklarācijas publicē elektroniski ne vēlāk kā viena mēneša laikā no to iesniegšanas dienas.[81]

94. Valsts amatpersonām nav pienākuma iesniegt savu ģimenes locekļu deklarācijas. Tomēr no 2012. gada marta visām fiziskajām personām (papildus valsts amatpersonām) ir jādeklarē aktīvi saskaņā ar noteiktiem kritērijiem un robežlielumiem, ievērojot Fizisko personu mantiskā stāvokļa un

[79] Šī tabula tika sastādīta GRECO ceturtās kārtas novērtējuma ziņojuma par Latviju vajadzībām, un tā joprojām ir derīga.
[80] LPIKN 26. pants.
[81] LPIKN 26. panta sestā daļa.

nedeklarēto ienākumu deklarēšanas likumu. Tādēļ, lai gan valsts amatpersonu radiniekiem un mājsaimniecību locekļiem nav pienākuma atklāt savus aktīvus, kompetentajām iestādēm šī informācija ir pieejama.

Uzraudzības mehānismi

95. Saskaņā ar 2012. gada vienošanos starp KNAB un VID, PAIF atbilstību LPIKN prasībām uzrauga gan KNAB, gan VID. Abas iestādes pārbauda valsts amatpersonu aktīvu deklarācijas no dažādām perspektīvām. KNAB deklarācijas izmanto kā instrumentu interešu konfliktu identificēšanai un pārbauda ierēdņu darbības likumību, ņemot vērā to atbilstību LPIKN noteiktajiem *ierobežojumiem un nesaderībām*[82]. VID īsteno valsts nodokļu politiku un pārskata ierēdņu aktīvus, lai pārbaudītu to ienākumu likumību un nodrošinātu atbilstību *nodokļu tiesību aktiem*.

96. KNAB ik gadu pārbauda aptuveni 1000 ierēdņu deklarāciju[83] un aptuveni 150 no tām tiek padziļinātas pārbaudītas saskaņā ar KNAB iekšējām tematiskajām prioritātēm un vadlīnijām. Tajās noteikti padziļinātu pārbaužu kritēriji, piemēram, valsts amatpersonas pozīcija valsts pārvaldes hierarhijā, funkcijas, augstu pakļautību interešu konfliktu riskam, iepriekšējas sankcijas par LPIKN pārkāpumiem un mediju brīdinājumus[84]. Pamatojoties uz šīm vadlīnijām, 2018. gadā padziļinātām pārbaudēm tiks pakļauti 31 PAIF, tostarp astoņi deputāti, kuri Saeimā nonāca 2017. gadā, 2017. gadā iecelti ministri, Ministru prezidenta biroja vadītājs, Valsts kancelejas direktors (iecelts amatā 2017. gadā), citas Valsts kancelejas amatpersonas ar vadības pienākumiem, daži valsts sekretāri un viņu vietnieki.

97. Uzraudzība notiek *ex offico* pēc sūdzību saņemšanas neatkarīgi no tā, vai tās tiek iesniegtas tieši KNAB vai anonīmi nodotas tiešajās tālruņa līnijās, kā arī pēc tam, ja par tām ir ziņojuši plašsaziņas līdzekļi. Padziļināta pārbaude ietver detalizētu valsts amatpersonas pienākumu, viņa aktīvu deklarācijas novērtēšanu, kā arī tās salīdzināšanu ar iepriekšējā gadā iesniegto informāciju un no valsts reģistra pieejamo informāciju. Ja tiek konstatēta nelikumīga amatu savienošana un neatbilstības, ir jāuzsāk administratīvā lieta un jāiesniedz prasība par pārkāpumiem.

98. Saskaņā ar Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166. pantu KNAB ir tiesības piemērot sankcijas par valsts amatpersonai uzlikto ierobežojumu un aizliegumu, kā arī ierobežojumu, kas attiecas uz dāvanām, ziedojumiem un cita veida finansiālā atbalstu, pārkāpumiem. Ja ir pierādījumi par noziedzīgu nodarījumu, lietu nodod prokuratūrai. Veicot savus pienākumus, KNAB sadarbojas ar VID, Saeimas Juridisko biroju, Valsts kontroli un citām kompetentajām iestādēm un var pieprasīt informāciju no juridiskām personām.

99. Runājot par VID, klātienes vizītes laikā tas kontrolēja aktīvu deklarāciju savlaicīgu iesniegšanu un pareizumu un pārbaudīja, vai attiecīgā amatpersona bija nodokļu maksātājs, un, ja tā, tad salīdzināja tās pašreizējo un iepriekšējo nodokļu deklarāciju, kā arī citus valsts informācijas sistēmās pieejamos datus. Ministru prezidenta un ministru deklarācijas pārskatīja manuāli, ņemot vērā lielo korupcijas risku; tomēr pārskatīšanas process bija tāds pats kā citām valsts amatpersonu kategorijām. Deklarācijas padziļinātu pārbaudi veica tikai pēc pieprasījuma, ko iesniedz: a) nodokļu kontroles departaments, konstatējot neprecizitātes starp ienākumiem un izdevumiem; b) tiesībaizsardzības iestādes, tostarp KNAB; un c) jebkura persona, kas apgalvo, ka deklarācija ir nepatiesa. Šādas padziļinātas pārbaudes par PAIF tika veiktas viena ministra gadījumā 2015. gadā un divu ministru

[82] Saskaņā ar LPIKN KNAB ir kompetents "pārbaudīt, vai deklarācijā ir norādītas ziņas, kas liecina par šajā likumā [LPIKN] noteikto ierobežojumu pārkāpšanu".

[83] 2014. gadā tika pārbaudītas 1005 valsts amatpersonas; 2015. gadā — 948; 2016. gadā — 872; un 2017. gadā — 1190.

[84] Saskaņā ar KNAB iekšējām vadlīnijām korupcijai visvairāk pakļautās sabiedriskās funkcijas ietver: tiesības izmantot valsts finansējumu, piemēram, publisko iepirkumu, ES fondus utt..; uzraudzības/inspekcijas pilnvaras; kontroles funkciju, piemēram, izmeklēšanu un soda piemērošanu; kā arī pilnvaru izmantot ierobežotas pieejamības informāciju, piemēram, valsts noslēpumus un citu ierobežotas pieejamības informāciju.

gadījumā 2016. gadā, un to pamatā bija neatbilstības starp to izdevumiem un ienākumiem. Pamatojoties uz grozījumiem (2018. gada 6. marts), VID tagad ir arī tiesības salīdzināt deklarācijā iekļauto informāciju ar citu tā rīcībā esošo informāciju. No šiem grozījumiem izriet VID iekšējās darba kārtības pārskatīšana, kas tiek veikta šobrīd.

100. Saskaņā ar Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166. pantu VID var piemērot sankcijas par deklarācijas neiesniegšanu vai *novēlotu* iesniegšanu, procesuālo prasību neievērošanu un nepatiesas deklarācijas iesniegšanu. Ja tiek atklāta nepatiesa informācija par liela apjoma nelegāli gūtiem ienākumiem, lieta tiek nosūtīta Finanšu policijai kriminālizmeklēšanas veikšanai.

101. KNAB uzraudzība pār aptuveni 60 000 Latvijas valsts amatpersonu atbilstību LPIKN noteiktajiem ierobežojumiem un nesaderībām klātienes vizītē tika kvalificēta kā kopumā efektīva un spēcīga. Lai arī GNG kopumā piekrīt šim vērtējumam un atzinīgi vērtē KNAB izstrādātos iekšējos kritērijus padziļinātu pārbaužu veikšanai par valsts amatpersonām, kuras var būt pakļautas augstam korupcijas riskam, tā ir norūpējusies, ka šādi skaidri un objektīvi kritēriji nav pamatoti likumos un ka ne visi PAIF tiek pakļauti regulārām padziļinātām pārbaudēm, kāda, acīmredzot, bija ierastā prakse līdz 2002. gadam. Ņemot vērā PAIF un citu valsts amatpersonu funkciju raksturu un pilnvaru īso termiņu, tām būtu jāpiemēro stingrāki atbildības standarti un jāņem vērā, ka attiecīgo noteikumu pārkāpumu konstatēšanas un to sankciju iespējamība ir lielāka.

102. Vēl pavisam nesen VID pārbaudīja vien to, vai deklarācijas iesniegtas savlaicīgi, aizpildītas pareizi un vai iesniedzēji atbilst nodokļu tiesību aktiem. Salīdzinot ar KNAB, nav izveidoti iekšēji kritēriji padziļinātām pārbaudēm attiecībā uz tām valsts amatpersonām, kuras var būt pakļautas paaugstinātam korupcijas riskam, un nav izstrādāta iekšēja kārtība, kā veikt šādus novērtējumus, tostarp lai manuāli pārbaudītu Ministru prezidenta un ministru iesniegtās deklarācijas. Vēl padziļinātākas pārbaudes var veikt, tikai atbildot uz ārējiem pieprasījumiem, bet nav definēts, ko nozīmē "padziļināta" pārbaude. Neņemot vērā manuāli pārbaudītās deklarācijas, pārējās tika apstrādātas elektroniski. Grūti paredzēt to, cik lielā mērā jaunie LPIKN grozījumi, kas nosaka, ka VID tagad ir pienākums salīdzināt deklarācijās iekļauto informāciju ar citu tās rīcībā esošo informāciju, praksē palielinās PAIF deklarāciju kontroles pasākumu pamatīgumu. Vizītes laikā arī tika izteiktas šaubas par to, vai VID 24 darbinieki spētu paveikt vairāk, ņemot vērā ierobežotos līdzekļus, un vai pašu dienestu var kvalificēt kā neatkarīgu struktūru, ņemot vērā, ka tā ir pakļauta Finanšu ministrijai, un nešķiet, ka šie jautājumi šobrīd tiktu pienācīgi risināti.

103. GNG saprot, ka VID par savu galveno lomu uzskata Elektroniskās deklarācijas sistēmas uzturēšanu un tas koncentrējas uz visu iesniegto deklarāciju savlaicīgu publicēšanu, kas ir nepārprotams tā pienākums saskaņā ar LPIKN. Tomēr ir minēts, ka tiešsaistē tiek publicētas tikai sākotnējās deklarācijas un, ja tās tiek labotas, atjauninātās versijas publicētas netiek. Turklāt mehānisms, lai ātri Valsts ieņēmumu dienestam paziņotu valsts amatpersonu vārdus, tostarp to amatpersonu vārdus, kuri varētu būt pieņemti darbā kā padomnieki, konsultanti un palīgi centrālajā valdībā, acīmredzot nav pilnībā funkcionāls. Arī šajā gadījumā ir jārunā par to, ka nav vienas ieceltas (augstākās) amatpersonas/iestādes, kura šādu informāciju nodod VID, un šī problēma joprojām netiek pienācīgi risināta[85] (skat. 73.–74. punktu).

104. Nobeigumā jāsecina, ka pašlaik LPIKN neuzliek pienākumu KNAB vai VID veikt padziļinātas PAIF deklarāciju pārbaudes. Tātad aktīvu deklarēšanas sistēmu nevar uzskatīt par pilnībā efektīvu, jo tā nenodrošina pienācīgu kontroli. Līdzīgu viedokli 2015. gadā publicētā tematiskajā ziņojumā izteica

[85] saskaņā ar 2002. gada 22. oktobra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 478 "Kārtība, kādā aizpildāmas, iesniedzamas, reģistrējamas un glabājamas valsts amatpersonu deklarācijas un aizpildāmi un iesniedzami valsts amatpersonu saraksti", valsts vai pašvaldības institūcijas vadītājs sastāda valsts amatpersonu sarakstu un elektroniskā veidā (nevis rakstveidā) iesniedz to Valsts ieņēmumu dienestā. Ja šajā sarakstā tiek veikti grozījumi, tie tiek iesniegti Valsts ieņēmumu dienestā 15 dienu laikā (19. pants).

arī Valsts kontrole[86]. GNG pievienojas Valsts kontroles vispārīgajiem konstatējumiem un konkrētiem ieteikumiem, īpaši attiecībā uz nepieciešamību pārdomāt vispārējo aktīvu atklāšanas sistēmas racionālo pamatojumu un darbību, lai varētu būtiski palielināt tās ietekmi un efektivitāti. Turklāt PAIF uzraudzību nevar uzskatīt par pilnīgi neatkarīgu, jo VID ir Finanšu ministrijas apakšvienība. Ņemot vērā 101.– 104. punktos identificētos trūkumus, **GRECO iesaka, ka i) Ministru kabineta locekļu un citu politisko amatpersonu aktīvu deklarāciju ticamība ir jāpakļauj sistemātiskai (vēlams, ikgadējai) padziļinātai un neatkarīgai rūpīgi veiktai izpētei saskaņā ar likumu; un ii) visu valsts amatpersonu labotajām aktīvu deklarācijām ir jābūt publiski pieejamām tiešsaistē saskaņā ar likumu.**

<u>Atbildība un tiesību piemērošana</u>

Imunitāte, administratīvā tiesvedība un krimināprocess

105. Neatkarīgi no politiskās atbildības Ministru kabineta locekļi ir atbildīgi par savu rīcību saskaņā ar normatīvajiem aktiem, kas regulē krimināatbildību, administratīvo un civiltiesisko atbildību[87]. Citiem vārdiem sakot, administratīvajā tiesvedībā un krimināprocesā viņiem nav <u>imunitātes</u> vai citu privilēģiju, izņemot vienā gadījumā. Ministri, kas ir arī deputāti, var izmantot procesuālās imunitātes priekšrocības.[88] Piemēram, lai ierosinātu krimināprocesu, pārmeklētu Saeimas locekļa telpas, apcietinātu (izņemot gadījumus, kad tas aizturēts *in flagrante delicto*) un ierobežotu brīvību, ir nepieciešama Saeimas piekrišana. Saeimas loceklis noteiktos gadījumos var atteikties no liecības došanas. GRECO atminas, ka imunitāte tika analizētas pirmās un ceturtās novērtēšanas kārtas kontekstā un, atbildot uz GRECO rekomendāciju, Latvija 2016. gadā atteicās no Saeimas locekļu administratīvās imunitātes sistēmas, veicot grozījumus Satversmē.

106. Runājot par krimināprocesa uzsākšanu, saskaņā ar Krimināprocesa likuma 387. pantu PAIF ietilpst šādu tiesībaizsardzības iestāžu jurisdikcijā: Valsts policija, Drošības policija, Finanšu policija, muitas dienesti, kā arī KNAB. Ja konkrēta noziedzīga nodarījuma izmeklēšana ir vairāk nekā vienas aģentūras kompetencē, vispirms noziedzīgo nodarījumu izmeklē institūcija, kura uzsākusi krimināprocesu. Ja izmeklēšanas iestāde saņem informāciju par notiekošu vai notikušu smagu vai sevišķi smagu noziedzīgu nodarījumu un ir nepieciešams veikt ārkārtas izmeklēšanas darbības, lai aizturētu aizdomās turēto vai iegūtu pierādījumus pat tad, ja izmeklēšana nav iestādes jurisdikcijā, izmeklēšanas iestādei jāuzsāk krimināprocess. Iestādei, kas uzsākusi krimināprocesu, par to ir jāinformē kompetentā iestāde, jāveic ārkārtas izmeklēšana un jānodod uzsāktā krimināprocesa materiāli attiecīgajai iestādei. Jebkādus strīdus starp iestādēm risina ģenerālprokurors.

107. GNG pauž bažas par pārāk lielo to tiesībaizsardzības iestāžu skaitu, kuru kompetencē ir uzsākt krimināprocesu pret PAIF, un to, ka strīdos starp iestādēm bieži nepieciešams iesaistīt prokuroru, jo nav skaidri noteikta jurisdikcija. Kaut arī saprotams, ka visu šo aģentūru izveide ir valsts politiskās pagātnes rezultāts, ir pienācis laiks pārskatīt to attiecīgo kompetenci un efektivitāti profesionālā, labi informētā diskusijā, kas nav politiska, ar mērķi optimizēt funkciju un resursu sadali, tostarp, lai varētu ātri un efektīvi uzsākt krimināprocesu, ja iesaistītas PAIF. Līdz ar to **GRECO iesaka izvērtēt tiesībaizsardzības iestāžu kompetenci uzsākt krimināprocesu pret personām ar augstākajām izpildvaras funkcijām ar galveno mērķi optimizēt funkciju un resursu sadali.**

Sankcijas

[86] Valsts kontroles ziņojums "Vai valsts amatpersonu deklarāciju iesniegšana, pārbaude un publiskošana ir efektīva?" Galvenie revīzijas secinājumi — esošā sistēma savus mērķus nesasniedz pilnībā šādu iemeslu dēļ: 1) sistēma nav efektīva, jo ne visas valsts amatpersonas pilda pienākumu iesniegt deklarāciju; 2) sistēma nenodrošina, ka deklarācijās sniegtā informācija ir patiesa; un 3) mērķis informēt sabiedrību sasniegts tikai daļēji.

[87] Ministru kabineta iekārtas likuma 4. panta trešā daļa.

[88] Satversmes 29., 30. un 31. pants.

108. Par LPIKN pārkāpumiem tiek piemērots administratīvas sankcijas vai kriminālas sankcijas. Administratīvās sankcijas ir dažādas, sākot ar naudas sodu (līdz 350 EUR) un atsevišķos gadījumos beidzot ar atstādināšanu no amata vai liegumu ieņemt amatu. Kriminālās sankcijas par atbildīgā amatā esošai valsts amatpersonai noteikto ierobežojumu pārkāpšanu ir: naudas sods, kas nepārsniedz 2000 minimālo mēnešalgu apmēru, ar mantas konfiskāciju vai bez tās, pagaidu brīvības atņemšana, piespiedu darbs vai brīvības atņemšana uz laiku, kas nepārsniedz piecus gadus (Krimināllikuma 325. pants). Ikvienu, kas saskaņā ar krimināllikumu ir atzīts par vainīgu mantiska darījuma veicināšanā vai piedalīšanos mantiskā darījumā mantkārīgā nolūkā vai citas personiskās ieinteresētības dēļ, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, kas nepārsniedz 100 minimālo mēnešalgu apmēru. Ja valsts amatpersona ieņem atbildīgu stāvokli, to soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, kas nepārsniedz 1000 minimālo mēnešalgu apmēru, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas un atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu (Krimināllikuma 326. pants).

109. Deklarācijas neiesniegšana vai novēlota iesniegšana var būt par pamatu administratīvam sodam, kas nepārsniedz 350 EUR, bet nepatiesas deklarācijas iesniegšana ir noziedzīgs nodarījums, par kuru sods var būt brīvības atņemšana, piespiedu darbs vai naudas sods, kas nepārsniedz 100 minimālo mēnešalgu apmēru.

110. No 2013. gada līdz 2016. gadam KNAB pieņēma četrus administratīvus lēmumus par divām augstākā līmeņa amatpersonām. Trīs lēmumi attiecās uz vienu un to pašu personu, bijušo veselības ministru un bijušo Saeimas deputātu, un tika konstatēti pārkāpumi saistībā ar interešu konfliktiem lēmumu pieņemšanā un komercdarbības ierobežojumiem. Ceturtais lēmums tika pieņemts par pašreizējo tieslietu ministru, un KNAB konstatēja interešu konflikta noteikumu pārkāpumu valsts mantas pārvaldībā.

111. Tālāk ir sniegti statistikas dati par PAIF veiktajiem administratīvajiem pārkāpumiem:

	2012	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Administratīvo pārkāpumu skaits (166.[27] pants), tostarp:	292	259	347	340	318
Ministri	1	1	2	1	1
Valsts sekretāri	-	-	-	1	-

112. Informācija par pārkāpumiem saistībā ar LPIKN tiek publicēta KNAB vai VID oficiālajās tīmekļa vietnēs atkarībā no personu kompetences, un tajā norāda attiecīgās amatpersonas vārdu, uzvārdu un amatu, pārkāpto tiesību normu, pārkāpuma būtību, pārkāpuma izdarīšanas laiku, lēmuma pieņemšanas laiku un spēkā stāšanās datumu[89]. Varas iestādes atsaucas uz piemēru par bijušā veselības ministra atkāpšanos un ar to saistītā tiešsaistē publicētā Ministru kabineta rīkojumu[90].

113. GNG kopumā ir apmierināta ar to, kāda administratīvo un krimināLo sankciju kombinācija ir paredzēta par interešu konfliktu noteikumu pārkāpumiem, kā arī par citiem ar korupciju saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem. Lai gan vizītes laikā administratīvie naudas sodi saskaņā ar LPIKN (līdz 350 EUR) tika atzīti par neefektīviem, nesamērīgiem un nepietiekami preventīviem, GNG tika informēta, ka Ministru kabinets apspriež grozījumu kopumu, kas citu starpā paredz pārskatīt arī administratīvo sankciju politiku. GRECO atbalsta iestāžu centienus un cer, ka tiks informēta par visām turpmākajām pārmaiņām šajā jomā.

[89] LPIKN 31. pants.

[90] https://likumi.lv/ta/id/282783-par-g-belevica-atkapsanos-no-veselibas-ministra-amata

V. KORUPCIJAS NOVĒRŠANA TIESĪBAIZSARDZĪBAS IESTĀDĒS

Policijas un robežsardzes iestāžu organizācija un atbildība

Kopsavilkums

114. Latvijā galvenās iestādes, kurām ir piešķirtas tiesībaizsardzības pilnvaras, ir Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB) un Iekšlietu ministrija. Iekšlietu ministrija īsteno nacionālo politiku noziedzības novēršanā, drošībā un sabiedriskās kārtības uzturēšanā, kā arī personu tiesību un likumīgo interešu aizsardzībā, un tajā citu starpā ietilpst Valsts policija, Drošības policija, Iekšējās drošības birojs, Valsts robežsardze un Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.

115. Šī ziņojuma uzmanības centrā ir Valsts policija un Valsts robežsardze. Lai gan abām iestādēm ir savi noteikumi, kas reglamentē funkciju izpildi, kā arī ir savs integritātes un korupcijas novēršanas regulējums, principi un noteikumi, stāšanās darbā un karjeras attīstība, interešu konfliktu identificēšana un risināšana, kā arī disciplināratbildība abām iestādēm ir identiska un tiek īstenota salīdzināmā veidā. Ņemot vērā to, ka Latvijā policijas dienestu veido Valsts policija, kā arī Drošības policija un pašvaldības policija[91], varas iestādes tiek mudinātas ņemt vērā turpmāk minētās rekomendācijas, ciktāl tas vēlams, lai uzlabotu valsts policijas prestižu kopumā.

116. Valsts policija (VP), kas ir tiešās pārvaldes iestāde Iekšlietu ministrijas pakļautībā, ir apbruņota paramilitāra iestāde, kuras pienākums ir aizsargāt personu dzīvību, veselību, tiesības, brīvības, īpašumu, sabiedrības un valsts intereses no noziedzīgām un prettiesiskām darbībām.[92] VP izmeklē jebkuru noziedzīgu nodarījumu, izņemot gadījumus, kad tās jurisdikcija pārklājas ar citas tiesībaizsardzības iestādes jurisdikciju, ja vien to izmeklēšana nav uzticēta ģenerālprokuroram. VP uzdevumi[93], struktūra, darbības principi un finansēšana, kā arī tās darbinieku pienākumi un tiesības ir izklāstīti likumā Par policiju (LPP).

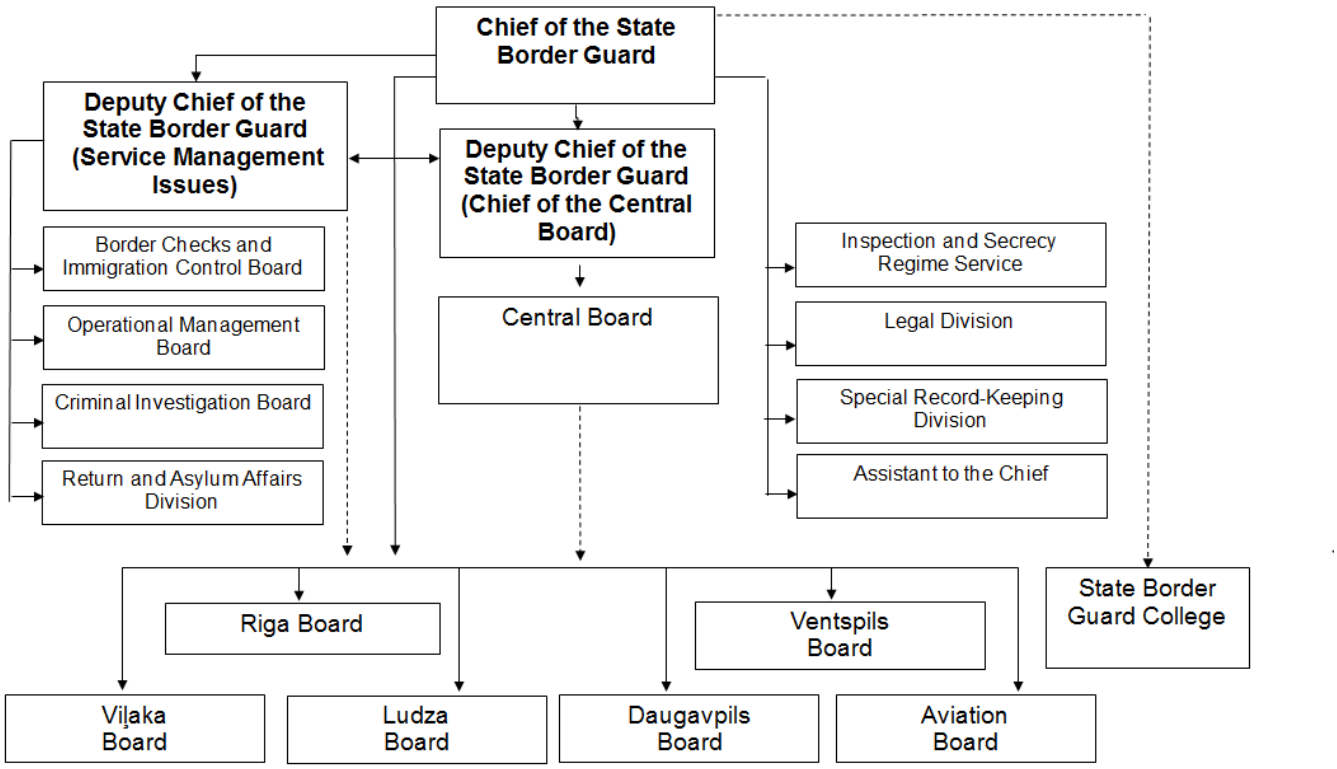
117. VP ir hierarhiski subordinēta sistēma,[94] ko pārvalda VP priekšnieks, kuram palīdz četri vietnieki[95]. Valsts policiju veido Galvenā policijas pārvalde, Galvenā kriminālpolicijas pārvalde, Galvenā kārtības policijas pārvalde, Personāla pārvalde, Sabiedrisko attiecību nodaļa, Slepenības režīma nodaļa, Sevišķās lietvedības nodaļa, Iekšējās kontroles birojs, Finanšu pārvalde, Kriminālistikas pārvalde, Policijas koledža un piecas reģionālās pārvaldes. Valsts policijas finanšu līdzekļus veido: 1) dotācija no vispārējiem ieņēmumiem valsts budžetā; un 2) pašu ieņēmumi, kurus iegūst, noteiktā kārtībā noslēdzot līgumus ar juridiskajām vai fiziskajām personām.[96].

118. Arī Valsts robežsardze (VRS) ir valsts tiešās pārvaldes iestāde un paramilitāra iestāde, kuras mērķis ir nodrošināt valsts robežas neaizskaramību un novērst nelegālu migrāciju. VRS izmeklē noziedzīgus nodarījumus, kas saistīti ar nelegālu robežu šķērsošanu un personu nelikumīgu pārvadāšanu pāri valsts robežai, nelikumīgu uzturēšanos valstī un nevardarbīgām noziedzīgām darbībām, ko izdarījuši robežsargi, kuri ir valsts amatpersonas. VRS funkcija un pienākumi, kā arī robežsargu pienākumi, tiesības, iecelšanas veids, tiesiskā aizsardzība un darbības garantijas ir

[91] Likuma Par policiju 15. pants
[92] Likuma Par policiju 1. pants
[93] Valsts policijas uzdevumi ir: 1) garantēt personu un sabiedrības drošību; 2) novērst noziedzīgus nodarījumus un citus likumpārkāpumus; 3) atklāt noziedzīgus nodarījumus, meklēt personas, kas izdarījušas noziedzīgus nodarījumus; 4) likumā paredzētajā kārtībā sniegt palīdzību iestādēm, privātpersonām un personu apvienībām to tiesību aizsardzībā un ar likumu noteikto pienākumu realizācijā; 5) savas kompetences ietvaros izpildīt administratīvās sankcijas un kriminālsodus.
[94] Valsts policijas struktūra un darba organizācija ir noteikta 2010. gada 8. janvāra reglamentā Nr. 2 "Valsts policijas reglaments".
[95] Galvenās administratīvās pārvaldes priekšnieks, Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes priekšnieks, Galvenās kārtības policijas pārvaldes priekšnieks, Rīgas reģiona pārvaldes priekšnieks.
[96] LPP 34. pants

noteiktas Robežsardzes likumā (RSL) un 2005. gada 15. februāra Ministru kabineta noteikumos Nr. 122 "Valsts robežsardzes nolikums", Latvijas Republikas valsts robežas likumā un citos tiesību aktos.

119. Valsts robežsardzi veido Operatīvās vadības pārvalde, Kriminālizmeklēšanas pārvalde, Inspekcijas un slepenības režīma dienests, Juridiskā nodaļa, Sevišķās lietvedības nodaļa, Galvenā pārvalde, teritoriālās pārvaldes, tostarp Aviācijas pārvalde, kā arī Valsts robežsardzes koledža, kas ir augstākās izglītības iestāde. Daži no VRS uzdevumiem tiek veikti sadarbībā ar muitu, Pārtikas un veterināro dienestu, starptautisko ostu, lidostu, jūras pasažieru un dzelzceļa staciju pārvaldēm, VP, Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem un pašvaldībām[97]. Tālāk ir norādīta VRS organizatoriskā struktūra.

120. Darbības principi, kas regulē VP un VRS, ir kopīgi un citu starpā ietver tiesiskuma, cilvēciskuma, humānisma, sociālā taisnīguma, pārskatāmības un vienvadības/vienotas komandas struktūras principus[98].

121. VP un VRS darbinieki iedalīti divās kategorijās: 1) amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm (policijas/robežsardzes darbinieki), kuru dienestu regulē Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums (DGL); un 2) darbinieki, kuriem ir fiksēti vai nenoteikta termiņa līgumi[99]. Uz policijas/robežsardzes darbiniekiem neattiecas normatīvie akti par valsts civildienestu, bet attiecas daži Darba likuma noteikumi[100].

122. Tālāk norādītajā tabulā parādīts VP darbinieku skaits (arī dalījumā pēc dzimuma) abās kategorijās no 2012. gada līdz 2016. gadam.

[97] Piemēram, 2016. gada 21. aprīlī tika parakstīts līgums "Par sadarbību valsts robežu drošības jautājumos" starp Valsts policiju, Valsts ieņēmumu dienestu, Pārtikas un veterināro dienestu un Valsts vides dienestu.
[98] LPP 5. pants un RSL 3. pants
[99] RSL 19. panta ceturtā un piektā daļa
[100] DGL 3. pants

Gads	Kopējais nodarbināto personu skaits			Amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm			Darbinieki ar darba līgumiem
	Kopā	vīrieši	sievietes	Kopā	instruktori	darbinieki	
2012	7113	4864 (68,38%)	2249 (31,62%)	6421	2614	3807	692
2013	7058	4874 (69,06%)	2184 (30,94%)	6338	2541	3797	720
2014	7153	4878 (68,20%)	2275 (31,80%)	6383	2567	3816	770
2015	7085	4739 (66,89%)	2346 (33,11%)	6286	2506	3780	799
2016	6984	4188 (59,97%)	2796 (40,03%)	6140	2485	3655	844

123. 2017. gada novembrī VRS strādāja 2553 personas. No tām 2339 bija robežsargi — 1537 vīrieši (65,71%) un 802 sievietes (34,29%) — un 327 darbinieki — 107 vīrieši (32,72%) un 220 sievietes (67,28%).

124. Policijas/robežsardzes darbinieki ievēro Satversmi, starptautiskos līgumus, kas ir saistoši Latvijai, kā arī piemērojamos normatīvos aktus. Pildot pienākumus, viņi ir pakļauti tiešajam priekšniekam vai amatā augstākai amatpersonai un viņiem ir jāpilda amatā augstāko amatpersonu pavēles likumīgi un godprātīgi, un jāievēro tiem noteiktie uzvedības principi[101]. Policijas/robežsardzes darbiniekiem politisko partiju lēmumi un citu sabiedriski politisko organizāciju un kustību vai to pārstāvju lēmumi nav saistoši.

125. Nevienai personai nav tiesību iejaukties policijas darbībās, izņemot iestādēm/amatpersonām, kurām šādas tiesības nepārprotami piešķirtas ar likumu. Ja no amatā augstākas amatpersonas saņemts prettiesisks rīkojums, darbiniekam par to jāziņo vēl augstākai amatpersonai[102]. Robežsardzes darbiniekiem bez ierunām ir jāpilda likumīgas pavēles. Apzināta nelikumīgas pavēles vai rīkojuma izpildīšana neatbrīvo robežsargu no atbildības[103]. Gan policijas, gan robežsardzes darbinieki var iesniegt apelācijas sūdzību tiesā par lēmumiem, ko par tiem pieņēmuši priekšnieki vai Iekšlietu ministrijas iestādes, ja tiek uzskatīts, ka šādi lēmumi nepamatoti ierobežo darbinieka tiesības vai varu, vai aizskar tā cieņu.

126. VP un VRS darbības kontrolē iekšlietu ministrs un Ministru kabinets. Ārējo uzraudzību veic citas valsts iestādes, piemēram, Prokuratūra, tiesas, Saeima un Tiesībsargs.[104]

Piekļuve informācijai

127. Abu iestāžu operatīvajai darbībai jābūt pārskatāmai tādā ziņā, ka valsts iestādēm un sabiedrībai jābūt par tām informētām.[105] Attiecībā uz VRS gan tieši, gan izmantojot plašsaziņas līdzekļus, tiek ziņots tikai par darbības rezultātiem, pienācīgi ievērojot likumu Par valsts noslēpumu. Informācija par VP budžetu, publiskajiem iepirkumiem, kā arī tās finanšu pārskati ir pieejami tās tīmekļa vietnē http://www.vp.gov.lv. Policijas koledžas finanšu pārskati pieejami arī vietnē http://www.policijas.koledza.gov.lv. Tas pats attiecas uz VRS: tās vietnē

[101] DGL 6. pants
[102] VP Ētikas kodeksa (vairāk par to tālāk) 6. punkta 5.2. apakšpunkts
[103] RSL 14. panta otrā un trešā daļa
[104] LPP 38. pants un 39. pants
[105] LPP 6. pants, RSL 6. pants un 2007. gada 6. marta Ministru kabineta noteikumi Nr. 171 "Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā"

(http://www.rs.gov.lv/?setlang=1) norādīta kontaktinformācija, informācija par pakalpojumiem, statistiku, budžetu, mantu, darbinieku atalgojumu, publiskajiem iepirkumiem un sabiedrības iesaisti. Turklāt abu dienestu gada pārskati ir pieejami Finanšu ministrijas tīmekļa vietnē.
Sabiedrības uzticība tiesībaizsardzības iestādēm

128. Pēdējo divdesmit gadu laikā ieguldīti būtiski resursi, lai ierobežotu korupciju un stiprinātu gan VP, gan VRS atbildību, un šie centieni, īpaši attiecībā uz VP, vainagojušies panākumiem. Vēl aptuveni divdesmit gadus senā pagātnē aptaujas liecināja, ka policijā kukuļņemšanas līmenis ir aptuveni 70%, bet šodien Valsts policijai tiek pausta sabiedrības augstākā uzticība un tā ir kļuvusi par līderi korupcijas uztveres kontekstā, ja salīdzinām ar atpaliekošo tiesu varu, valdību un Saeimu[106]. GNG apzinās, ka lielākā daļa no veiktajiem pasākumiem bija vai nu represīvi (kukuļņēmēju un kukuļdevēju sodīšana), vai arī tajos bija iesaistītas izsekošanas un ierakstīšanas ierīces, kā arī citas ierīces (piemēram, GPS ķermeņa kameras, audio ieraksti u.c.), lai atturētu darbiniekus no kukuļņemšanas. Tāpat ir ieviesti strikti noteikumi par likumīgām papildu darbībām un efektīviem iekšējas kontroles pasākumiem, un tiek uzskatīts, ka šīm darbībām bijuši pozitīvi rezultāti (arī par to skatīt tālāk).

Arodbiedrības un profesionālas organizācijas

129. Izveidotas šādas tiesībaizsardzības iestāžu biedrības/apvienības, kuru sastāvā ir arī policijas darbinieki: Starptautiskā policijas apvienība, Latvijas iekšlietu darbinieku arodbiedrība, Latvijas Apvienotā policistu arodbiedrība, Neatkarīgā policistu arodbiedrība, Arodbiedrība LABA, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, Policistu velobiedrība. VP nav pilnvarota pieprasīt informāciju par tās darbinieku dalību arodbiedrībās, izņemot gadījumus, kad tas ir pamatots ar likumu.

130. Saskaņā ar RSL 49. pantu robežsargiem ir aizliegts pievienoties arodbiedrībām. Tomēr 2014. gada 23. aprīļa Satversmes tiesas spriedums atcēla šo aizliegumu. Daži robežsargi tagad ir Latvijas iekšlietu darbinieku arodbiedrības locekļi.

Korupcijas novēršanas un integritātes politika

Politikas, plānošanas un institucionalizētie īstenošanas mehānismi

131. Gan VP, gan VRS kā daļu no savas iekšējās kontroles sistēmām īsteno daudzgadīgus pretkorupcijas rīcības plānus[107]. Šo sistēmu/plānu biežāk sastopamie elementi ir: 1) korupcijas riska novērtējums; 2) darbinieku atbilstības pārbaude attiecībā uz ierobežojumiem un nesaderību; 3) dienesta disciplīnas stiprināšana; 4) amatpersonu mantas un aktīvu novērtējums; 5) atklātas, godīgas, objektīvas un efektīvas darbā pieņemšanas un karjeras izaugsmes veicināšanas procedūras; 6) pārkāpumu novēršana un izmeklēšana; 7) nepārtraukta nesankcionētas piekļuves personas datiem un to apstrādes kontrole; 8) elektronisku/attālinātu klientu apkalpošanas risinājumu izstrāde; 9) labāka pārskatāmība un administratīvā procesa kontrole; 9) labāka saziņa ar sabiedrību un publiskas pieejas informācijai nodrošināšana.

132. Aizliegums dienesta pienākumu pildīšanas laikā nēsāt skaidru naudu tika atzīts par vienu no efektīvākajiem korupcijas novēršanas pasākumiem. VRS robežsargiem, kas savus pienākumus veic robežkontroles punktos un apsargā valsts robežu, ir aizliegts nēsāt skaidru naudu, kā arī savstarpējās

[106] Saskaņā ar 2017. gada decembrī publicēto "Eurobarometer Standard 88" aptaujas Nacionālo ziņojumu par Latviju sabiedrības uzticība policijai sasniedza 60%. Saskaņā ar SKDS (Latvijas pētījumu centrs) veikto 2018. gada februāra aptauju par sabiedrības attieksmi pret Valsts policiju sabiedrības uzticība policijai ir augusi līdz 62%.

[107] Valsts policijas Pretkorupcijas plāns 2014.–2017. gadam un Valsts robežsardzes Organizatoriskais pretkorupcijas rīcības plāns, kas apstiprināts ar VRS 2011. gada 8. augusta pavēli Nr. 944 „Par pretkorupcijas pasākumiem". Turklāt VP Iekšējās kontroles birojs piedalās korupcijas novēršanas pasākumu īstenošanā sabiedriskās kārtības un satiksmes uzraudzības jomā saskaņā ar 2017. gada 6. februāra Valsts policijas rīkojumu Nr. 557.

saziņas ierīces, pārnēsājamos datu nesējus un transportlīdzekļa atslēgas. Uz dienesta uzdevumu izpildes laiku šie priekšmeti tiek nodoti ieceltai "dežurējošajai personai". Līdzīgs pasākums, proti, aizliegums vienam policistam nēsāt līdzi vairāk par 30 EUR dienesta pienākumu pildīšanas laikā, tiek īstenots arī VP.

Riska pārvaldības pasākumi jomām, kas pakļautas korupcijas riskam

133. Korupcijas riska pārvaldība VP un VRS tikusi īstenota saskaņā ar Ministru kabineta rīkojumu "Par Koncepciju par korupcijas risku samazināšanu valsts pārvaldes iestādēs un pašvaldībās" un KNAB īpaši izstrādātajiem ieteikumiem tiesībaizsardzības iestādēm. Tos īstenojot, VP darbinieku pienākumi un darbs tika novērtēti atkarībā no pakļautības korupcijas riskam pēc piecām riska kategorijām (ļoti augsts, augsts, vidējs, zems un minimāls)[108]. Rezultātā tika noskaidrots, ka 73 darbinieku amats ir pakļauti ļoti augstam korupcijas riskam, 971 darbinieka amats — augstam riskam, bet 3131 darbinieka amats — vidējam riskam. Kopumā 19% VP amatu tika novērtēti kā pakļauti ļoti augstam vai augstam korupcijas riskam. Šie riski galvenokārt saistīti ar lēmumu pieņemšanu par finansēm un publisku iepirkumu, administratīvo lietu izmeklēšanu un krimināllizmeklēšanu, kā arī nelikumīgu ierobežotas pieejamības informācijas izpaušanu. 2017. gadā tika uzsākts darbs, lai izpētītu amatus, kas pakļauti zemam korupcijas riskam, un izstrādātu preventīvus pasākumus, lai mazinātu konstatētos ievainojamības momentus.

134. VRS veica identisku novērtējumu[109], kurā tika secināts, ka visvairāk korupcijai pakļauti amati pie tā saucamās "zaļās robežas" un robežkontroles punktos. Pašlaik tiek izstrādāts jauns novērtējums par korupcijas riskam pakļautiem dienestiem, un tā rezultāti tiks iesniegti VRS priekšniekam turpmāku pasākumu izstrādei.

135. GNG atzīst, ka abas iestādes ir uzsākušas vērienīgas un mērķtiecīgas pretkorupcijas politikas un to rīcībā ir salīdzinoši efektīvi mehānismi un instrumenti, ar kuriem var noskaidrot korupcijas riskus visos hierarhijas līmeņos un komandķēdes posmos, kā arī konstatēt un novērst ar korupciju saistītus pārkāpumus darbinieku vidū. Pozitīvs aspekts ir augstam korupcijas riskam pakļauto amatu saraksta izstrāde, kas ir veicinājusi stingrāku iekšējo kontroli, kā arī stingrāku un izteiktāku rotācijas un mobilitātes pasākumu piemērošanu kārtības policijas darbiniekiem un ceļu policijas darbiniekiem, kuri veido vairāk nekā 65% VP darbinieku (arī par to skatīt tālāk). Varas iestādes ir aicinātas īpaši rūpīgi turpināt īstenot pretkorupcijas rīcības plānus un pārliecināties, ka katrs no paredzētajiem pasākumiem tiek pielietots tik plaši, cik vien iespējams, un ka tie rada arvien lielāku korupcijas mazināšanas ietekmi.

Ētikas kodekss

136. Uzsākot dienestu, policijas un robežsardzes darbiniekiem ir jādod zvērests, kurā viņi apņemas pildīt sabiedrības intereses.[110] Īpaši ētikas principi un uzvedības standarti ir izklāstīti dokumentos "Valsts policijas ētikas kodekss"[111] un "Valsts robežsardzes darbinieka ētikas kodekss" [112], kurus apstiprinājusi Iekšlietu ministrija attiecīgi 2014. gada 16. septembrī un 2008. gada 22. novembrī.

137. VP ētikas kodekss attiecas uz abām darbinieku kategorijām, un tā mērķis ir sekmēt likumīgu un godprātīgu pienākumu izpildi, stiprināt policijas tēlu un sabiedrības uzticēšanos VP, kā arī veicināt pareizu un pilsonisku uzvedību ārpus dienesta. Kodekss sastāv no sešām daļām: vispārīgie jautājumi,

[108] Pamatojoties uz VP priekšnieka 2014. gada 29. oktobra rīkojumu Nr. 3911 "Par valsts policijas darbinieku amatu riska pakāpēm"
[109] Saskaņā ar 2016. gada 13. janvāra rīkojumu Nr. 43 "Korupcijas riskam pakļauto Valsts robežsardzes un Valsts robežsardzes koledžas amatpersonu amatu saraksts".
[110] DGL 11. pants un RSL 19. panta ceturtā daļa un 22. pants
[111] Saskaņā ar LPP 6. pantu policijas darbiniekiem ir jāievēro tiem noteiktie uzvedības principi.
[112] http://www.rs.gov.lv/index.php?top=0&id=1135

ētikas pamatprincipi, vispārējās uzvedības normas, tiešā priekšnieka (vadītāja) ētika, uz interešu konfliktu novēršanu vērstas darbības, kā arī Ētikas kodeksa pārkāpumu izvērtēšana un atbildība. Jaunos Valsts policijas darbiniekus ar Ētikas kodeksu iepazīstina tiešais priekšnieks to pirmajā dienesta/darba dienā, un visus darbiniekus — piecas dienas pēc kodeksa stāšanās spēkā. Jebkurš Valsts policijas darbinieks var iesniegt sūdzību par Ētikas kodeksa pārkāpumiem savam tiešajam priekšniekam vai Valsts policijas priekšniekam. Ja sūdzība liecina par iespējamu disciplinārpārkāpumu, jāuzsāk disciplinārā procedūra. Ja tā šādas ziņas nesatur, sūdzību var nodot ētikas komisijai, kura ir izveidota ar VP priekšnieka pavēli un kuras pieņemtajam lēmumam ir ieteikuma raksturs.

138. VRS Ētikas kodeksu veido vispārīgie jautājumi, profesionālās ētikas pamatprincipi, amatpersonas (darbinieka) tiesības, pienākumi un aizliegumi, un darbības interešu konfliktu novēršanai. Katram robežsardzes darbiniekam/amatpersonai, stājoties darbā, kā arī reizi gadā tiek izsniegts Ētikas kodeksa eksemplārs. Kodeksa īstenošanā iesaistītas visas amatpersonas un darbinieki, jo ikkatram ir jānodrošina, ka viņa kolēģi to ievēro, un viņiem ir pienākums ziņot par zināmajiem pārkāpumiem savam tiešajam priekšniekam vai VRS priekšniekam. Arī VRS ir izveidojusi ētikas komisiju, lai pārbaudītu VRS darbinieku atbilstību kodeksam. Pieprasījumi sniegt atzinumu par iespējamiem pārkāpumiem jānosūta VRS priekšniekam, un, saņemot viņa lēmumu, tie jānosūta ētikas komisijas priekšsēdētājam. Pieejamajā statistikā par disciplinārsodu piemērošanu par VRS ētikas kodeksa pārkāpumiem norādītas 22 personas 2012. gadā, 7 — 2013. gadā, 19 — 2014. gadā, 30 — 2015. gadā un 12 — 2016. gadā.

139. Lai arī ētikas kodeksu pieņemšana un ētikas komisiju izveide var tikt uzskatīta par VP un VRS apliecinājumu uzņemties ievērot integritātes un korupcijas novēršanas vērtības, VRS kodeksā salīdzinājumā ar VP kodeksu atrodami arī izlaidumi. Tajā nav minēts vispārējs aizliegums pieņemt dāvanas, kas pārsniedz LPIKN noteiktos ierobežojumus. VRS amatpersonai/darbiniekam ir aizliegts pieņemt dāvanas, viesmīlības piedāvājumus vai citus labumus (transporta, izmitināšanas, ēdināšanas pakalpojumus un dzērienu apmaksu vai jebkāda cita veida materiālos labumus) no lobētājiem vai organizācijām, kas algo lobētājus (12. punkta 2. apakšpunkts). Kas attiecas uz dāvanām/labumiem no citiem avotiem, amatpersonai/darbiniekam tikai jānoskaidro, vai dāvanas vai citi labumi atbilst normatīvajos aktos noteiktajām robežvērtībām (17. punkts). Atšķirībā no VP kodeksa, VRS kodeksā nav definēts termins "lobētājs". Jēdzieni "profesionālā ētika" un "profesionālā etiķete" tiek lietoti savstarpēji aizstājami (11. punkta 2. apakšpunkts un 13. punkts). Nav skaidrs, ko nozīmē tādas organizācijas "sponsors", kurā amatpersona pilda savus pienākumus (11. punkta 7.2. apakšpunkts). Tā vietā, lai Kodeksā neaprakstītās situācijās grieztos pie ētikas komisijas (kas Kodeksā vispār nav minēta) pēc tās viedokļa par lietas būtību, amatpersonas/darbinieki aicināti rīkoties saskaņā ar "vispārpieņemtiem ētikas principiem" (3. punkts),[113] un līdzīgs pienākums attiecas arī uz struktūrvienību vadītājiem (14. punkta 6. apakšpunkts). Līdz ar to **GRECO iesaka paskaidrot un turpināt stiprināt Valsts robežsardzes Ētikas kodeksa ietekmi uz korupcijas novēršanu saistībā ar dāvanām/labumiem, lobēšanu, "profesionālo ētiku" un rīcību situācijās, kas Kodeksā nav aplūkotas.**

140. Turklāt vizītes laikā veiktās intervijas atklāja, ka VP un VRS ētikas kodeksi abās institūcijās vēl ir pienācīgi jāintegrē un darbiniekiem tie vēl ir jāapgūst. Informācija par ētikas noteikumu praktisku izpildi bija ierobežota un bieži vien pretrunīga, ko varētu skaidrot ar ievērojamām neatbilstībām attiecīgajā tiesiskajā regulējumā.

141. Runājot konkrētāk, jāmin, ka VP Ētikas kodekss ļauj ziņot par pārkāpumu tiešajam priekšniekam vai VP priekšniekam, bet ētikas komisijas noteikumos ir noteikts, ka jebkurš darbinieks vai jebkura trešā persona vaicājumus par Kodeksu var nosūtīt tieši komisijai. Saskaņā ar ētikas komisijas noteikumiem tā konsultē par ētikas jautājumiem un sniedz ieteikumus par ētisku uzvedību,

[113] Arī VRS struktūrvienību vadītājiem jāizvairās no situācijām, kas neatbilst vispārpieņemtiem ētikas principiem (14. punkta 6. apakšpunkts).

tomēr Kodeksā nav iekļautas policijas darbinieku tiesības konsultēties ar ētikas komisiju. GNG saņēma informāciju, ka komisija ir sanākusi kopā tikai divreiz un sniegusi divus atzinumus. Nav izskatīts jautājums par to, vai Kodeksa pārkāpums, par kuru nepienākas disciplinārā atbildība, ir sodāms. Vizītes laikā tika izteiktas šaubas par komisijas iespējām risināt ētiska rakstura domstarpības starp Valsts policijas darbiniekiem un sniegt ieteikumus par labāku personas uzvedību atbilstoši "vispārpieņemtām uzvedības normām un ētikas pamatprincipiem"[114], nevis atbilstoši Kodeksa noteikumiem un būtībai. Visbeidzot, komisija ir tiesīga veicināt ar ētiku saistītu izglītību un apmācības, kā arī sekmēt ētiskas normu pilnveidošanu, bet tā to acīmredzot nav darījusi.

142. VRS ētikas komisijai lielākoties tika pausta līdzīga kritika. Lai gan šī komisija tikusies bieži, tika apgalvots, ka lielākajā daļā sēžu galvenā uzmanība tika pievērsta personāla strīdu izšķiršanai attiecīgo darbinieku un viņu tiešo priekšnieku klātbūtnē. Noteikumi, ar ko komisija tiek pilnvarota noturēt sēdes *in camera*, kas ļauj iesniegt jautājumus komisijai tikai ar VRS priekšnieka starpniecību, kā arī tie, kas pilnvaro komisiju ierosināt VRS priekšniekam pieteikuma iesniedzējam izteikt rājienu, tika uztverti kā neveiksmīgi signāli, kas liecina — trūkst izpratnes par to, kādai būtu jābūt ētikas komisijas lomai un būtībai. Turklāt aptaujā sniegtajās atbildēs varas iestādes norādīja, ka robežsardzes darbinieki var saņemt konsultācijas par integritātes jautājumiem, sazinoties ar Inspekcijas un slepenības režīma dienestu, proti, iestādi, kas atbild par VRS disciplinārlietām. Visbeidzot, kā jau minēts iepriekš, VRS Ētikas kodeksā nemaz netiek pieminēta ētikas komisija, nemaz nerunājot par tās pilnvarām. GNG secina, ka VP un VRS ētikas komisijas nevar tikt uzskatītas par efektīvām, jo tās nesasniedz paredzētos mērķus veicināt un stiprināt attiecīgās iestādes Ētikas kodeksa īstenošanu un ievērošanu.

143. Turklāt sarunu partneri norādīja, ka trūkst spēcīgas apmācību programmas, kas nodrošinātu to, ka abi ētikas kodeksi iestādēs iesakņojas un tiek pielāgoti to specifiskajām organizatoriskajām vajadzībām. Acīmredzot, iepazīšanās ar kodeksu un tā interpretācija tiek uzskatīta par katra individuālo uzdevumu. Tādēļ tika atzīts, ka kodeksu ietekme uz policijas un robežsardzes darbinieku rīcību ikdienā un uz abu iestāžu praktisko darbību ir nenozīmīga, un tika pausti aicinājumi stiprināt ietekmi tādās jomās kā paaugstināšana amatā, iecelšana galvenajos amatos, darbības izvērtējums, saukšana pie disciplināras atbildības, kā arī sākotnējas apmācības un apmācības dienesta laikā. Ņemot vērā no 140. līdz 143. punktam izteiktās bažas, **GRECO iesaka i) pārskatīt ētikas kodeksus un ētikas komiteju noteikumus, lai nodrošinātu, ka saskan noteikumi un procedūras, kas ļauj pārliecināties par atbilstību kodeksam, un ka tiek noteiktas sankcijas un procedūras par pārkāpumiem; un ii) nodrošināt, ka par ētikas kodeksiem un šī ieteikuma i) daļā minētajiem mehānismiem to izpildei tiek organizētas apmācības, iesaistot attiecīgās ētikas komisijas.**

Slepenās operācijas un saziņa ar ziņotājiem un lieciniekiem

144. VP un VRS veic slepenās operācijas un saziņu ar ziņotājiem un lieciniekiem saskaņā ar iekšējiem noteikumiem, kuru pamatā ir Operatīvās darbības likuma 3. panta otrā daļa. Saskaņā ar šī likuma 8. panta trešo daļu un Ministru kabineta noteikumiem Nr. 887 "Valsts noslēpuma objektu saraksts", iekšējie noteikumi ir konfidenciāli un tos nedrīkst atklāt sabiedrībai. Varas iestādes apgalvo, ka šādas operācijas un saziņa atbilst likumam.

Konsultācijas, apmācības un informētība

145. Policijas un robežsardzes darbiniekiem regulāri jāuzlabo zināšanas un jāpilnveido pienākumu izpildei nepieciešamās profesionālās prasmes un spējas[115]. VP apmācību programmas īsteno Iekšējās kontroles birojs (IKB), kā arī Valsts policijas koledža. 2013. gadā tika ieviesta jauna divu dienu profesionālās pilnveides programma "Korupcijas novēršana" un katrā reģionā vismaz divas reizes gadā IKB reģionālo departamentu darbinieki rīkoja apmācības. 2016. gadā tika apmācīti 168 policijas darbinieki, 2015. gadā — 141 darbinieks, 2014. gadā — 157 darbinieki, bet 2013. gadā — 118 darbinieki.

[114] Valsts policijas ētikas komisijas nolikuma 34. punkta 2. apakšpunkts.

[115] DGL 17. panta pirmā daļa

146. Policijas koledža ir nodrošinājusi gan policijas darbinieku sākotnējās apmācības, gan kvalifikācijas celšanas apmācības par tādām tēmām kā korupcija, interešu konfliktu novēršana, ierobežojumi un aizliegumi, un ētiska rīcība. Apmācības notiek lekciju un praktisku nodarbību veidā ar gadījumu izpēti, lomu spēlēm, izmeklēšanas dokumentu praktisku sagatavošanu utt. Kopš 2015. gada izstrādāta vienas dienas apmācību programma "Korupcijas novēršana"[116], un tā dažādās VP pārvaldēs tikusi izvērsta un aptuveni nodrošināta 14 reižu.

147. Arī VRS rīko iekšējas apmācības par korupciju un interešu konfliktiem saskaņā ar 2012. gada 30. oktobra Iekšējā reglamenta Nr. 26 "Tālākizglītība un profesionālā apmācība" noteikumiem. VRS arī piedalās Eiropas Sociālā fonda projektā "Valsts pārvaldes cilvēkresursu profesionālā pilnveide korupcijas novēršanas un ēnu ekonomikas mazināšanas jomā", ko īstenoja Valsts administrācijas skola.

148. Arī KNAB rīko regulāras apmācības programmas "Apmācības pasniedzējiem" ietvaros, un to mērķauditorija ir noteiktas amatpersonas no dažādām iestādēm, tostarp no VP un VRS. No KNAB budžeta finansētā programma ietver tādas tēmas kā interešu konflikti, korupcijas novēršanas institucionālie pasākumi un kriminālatbildība par korupcijas noziegumiem. Kopš 2012. gada ir notikušas divpadsmit šādu apmācību sesijas.

Pieņemšana darbā, karjera un dienesta nosacījumi

Prasības pieņemšanai dienestā un iecelšana amatā

149. Obligātās prasības pieņemšanai VP un VRS ir: Latvijas pilsonība, fiziskā un psiholoģiskā piemērotība, persona nav sodīta par tīši pastrādātu noziedzīgu nodarījumu, un personai ir pilnas tiesībspējas[117]. Ir arī papildu prasības, piemēram, personai jābūt vecumā no 18 līdz 40 gadiem (ar atsevišķiem izņēmumiem), jābūt ieguvušai vidējo izglītību, labi jāpārvalda latviešu valoda, un tā nevar būt atvaļināta no dienesta iekšlietu ministrijas sistēmā vai Ieslodzījuma vietu pārvaldē sakarā ar to, ka tai piemērots disciplinārsods.[118] Lai tiku uzņemti VRS, kandidātiem ir jāapgūst arī otra dominējošā valoda un vismaz viena svešvaloda, kā arī jāabsolvē, piemēram, Valsts robežsardzes koledža, Valsts policijas koledža, Latvijas Nacionālā aizsardzības akadēmija vai jābūt ieguvušam kādu citu atbilstošas specializācijas izglītības grādu.

150. Pieņemšanas procedūra noris divās kārtās[119]. Pirmajā kārtā tiek pārbaudīta kandidāta informācija sodāmības reģistrā, fiziskā sagatavotība, tiek veikts psiholoģiskā stāvokļa novērtējums,[120] kā arī tiek pārbaudīti dokumenti, kas nepieciešami atlases procedūrai. Medicīniskās ekspertīzes komisija veic ar veselību saistītās pārbaudes. Otrajā kārtā kandidāta atbilstību likumā noteiktajām prasībām, fizisko, psiholoģisko un profesionālo sagatavotību, izglītību, valsts valodas zināšanu un

[116] Šajā obligātajā kursā ietvertas tādas tēmas kā korupcijas definīcija un cēloņi, korupcijas izraisītais kaitējums, korupcijas uztveres indekss, korupcijas prakse sabiedrisko pakalpojumu jomā, korupcijas atklāšana, tiesību aktu nozīme korupcijas apkarošanā, normatīvo aktu ietekme uz valsts amatpersonu rīcību un korupcijas izplatību, likums Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā (LPIKN), tā mērķi, uzdevumi un īstenošanas kļūdas, interešu konflikta jēdziens un veidi, interešu konflikta situāciju identificēšana un valsts amatpersonas pienākumi interešu konflikta situācijā, ar likumu noteiktie ierobežojumi un aizliegumi, atbilstības nodrošināšanas procedūras utt. Apmācības noslēdz pārbaudes darbs un rezultātu apspriešana.

[117] DGL 4. pants

[118] Skat. DGL 7. un 9. pantu.

[119] To citu starpā regulē 2012. gada 14. marta Valsts robežsardzes noteikumi Nr. 5 "Kārtībā, kādā organizē kandidātu atlasi un pieņemšanu dienestā Valsts policijā" un Noteikumi par uzņemšanu Valsts robežsardzes koledžas profesionālās tālākizglītības programmā "Robežapsardze".

[120] Piemēram, psiholoģisko kompetenču novērtēšanu veic Valsts policijas Personāla attīstības un plānošanas nodaļas psihologu komanda, citu starpā balstoties uz 2015. gada 1. jūlija Valsts policijas noteikumiem Nr. 21 "Kārtība, kādā Valsts policijā un Valsts policijas koledžā vērtē psiholoģisko kompetenci".

kandidāta profesionālā profila atbilstību konkrētam amatam izvērtē vērtēšanas komisija, ko izveido iestādes priekšnieks vai viņa pilnvarota amatpersona. Vērtēšanas komisija izdod ieteikumu par kandidāta atbilstību amatam un iestādes priekšnieks pieņem lēmumu par kandidāta pieņemšanu dienestā un iecelšanu amatā[121].

151. Personas, kuras piedalās atlasē, tiek pakļautas iestādes iekšējās kontroles struktūrvienību pārbaudei tādā nozīmē, ka tiek analizēta jebkāda par tām publiski pieejama informācija un pārmeklētas dažādas informāciju sistēmas un datubāzes[122]. Šāda veida darbības VP esot jaunums, un šobrīd tiek apsvērta iespēja tās uzlabot un vairākkārt izmantot iegūtos datus. Pēc dienesta uzsākšanas VRS tikko pieņemtai personai jāiztur integritātes pārbaude, un integritāte tiek pārbaudīta arī vēlāk, kad to pamato ar darbu vai dienestu saistītiem uzdevumiem, un kad tiek lūgta piekļuve informācijai, kas kvalificēta kā valsts noslēpums.

152. Pieņemot dienestā un ieceļot amatā, amatpersonai nosaka pārbaudes termiņu, kas nedrīkst būt ilgāks par sešiem mēnešiem. Šī perioda laikā personu var atbrīvot no amata, nenorādot iemeslu un rakstveidā par to brīdinot vismaz trīs darbadienas iepriekš.

153. Prasības iecelšanai VP vai VRS priekšnieka amatā ir augstākās izglītības diploms un vismaz desmit dienesta gadu pieredze Iekšlietu ministrijas sistēmā.[123] Abus priekšniekus amatā uz pieciem gadiem ieceļ iekšlietu ministrs pēc savā pakļautībā izveidotas vērtēšanas komisijas ieteikuma un pēc Ministru kabineta apstiprinājuma. Citos VP un VRS amatos kandidātus, pamatojoties uz noteiktās vērtēšanas komitejas ieteikumiem, amatā ieceļ iestādes priekšnieks vai viņa pilnvarota persona.[124]

154. Nedz vispārīgais Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likums (DGL), nedz specializētie likumi (LPP un RSL) neparedz VP un VRS vakanču publisku izsludināšanu. Lai gan GNG tika informēta, ka sākotnējā rekrutēšana VP un VRS bieži vien tiek publicēta sociālajos tīklos un ka arī citas vakances dažkārt tiek publicētas iestāžu tīmekļa vietnēs, pašlaik nav noteikts skaidrs juridiskais pamats vakanču izsludināšanai[125]. Tādēļ **GRECO iesaka ieviest īpašus noteikumus par Valsts policijas un Valsts robežsardzes vakanču publisku izsludināšanu.**

Darbības novērtējums un augstākas dienesta pakāpes piešķiršana

155. Visu policijas/robežsardzes darbinieku, tostarp iestāžu priekšnieku un to vietnieku[126] darbību periodiski novērtē to tiešais priekšnieks, bet vidēja un augstākā līmeņa amatpersonu darbību novērtē īpaši izveidota novērtēšanas komisija[127]. Novērtējumu veic reizi gadā, bet noteiktos amatos vai

[121] Skat. DGL 8. un 9. pantu.

[122] Pārbaudes tiek veiktas par deklarēto dzīvesvietu, ģimenes stāvokli, iepriekšējām darba vietām, izglītību, administratīvajiem pārkāpumiem, informāciju Valsts policijas un tiesu sistēmas notikumu elektroniskajā žurnālā, disciplinārlietām, būtisku informāciju par vai saistībā ar ģimenes locekļiem, kā arī par jebkuru informāciju, kas iegūta no informācijas sistēmas KEIS (t.i., Kriminālpolicijas elektroniskās informācijas sistēma), tostarp par tālruņa numuriem. Pārbaudes kritēriji atrodami DGL, kā arī VP, VRS un Satversmes aizsardzības biroja tīmekļa vietnēs.

[123] DGL 9. panta ceturtā daļa

[124] DGL 9. pants

[125] Šī ziņojuma melnraksta izstrādes noslēguma posmā GNG saņēma informāciju, ka VP to regulē 2013. gada 23. aprīļa Valsts policijas noteikumi Nr. 7 "Kārtība, kādā Valsts policijā organizē amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm karjeras attīstību", tomēr šo noteikumu eksemplārs GNG netika iesniegts.

[126] DGL 16. pants, 2016. gada 20. decembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 845 "Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm darbības un tās rezultātu novērtēšanas kārtība" — šo noteikumu eksemplārs GNG netika iesniegts, un 2012. gada 10. jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr. 494 "Noteikumi par valsts tiešās pārvaldes iestādēs nodarbināto darba izpildes novērtēšanu".

[127] Iestāžu priekšnieku un to vietnieku darbības novērtē Iekšlietu ministram pakļauta komisija. Vidēja līmeņa amatpersonu darbību, kā arī VP un VRS izglītības iestāžu vadītāju/vadītāju vietnieku darbību šobrīd izvērtē tās iestādes vadītāja izveidota novērtēšanas komisija, kuras padotībā atrodas izglītības iestāde.

amatpersonas darba kvalitātes būtisku pārmaiņu gadījumā var tikt noteikts cits periods, tomēr tas nevar pārsniegt divus gadus. Var tikt rīkotas t.s. "padziļinātās pārbaudes", kurās iesaistīti amatpersonas padotie, kolēģi, citi vadītāji, institucionālie partneri un NVO pārstāvji.

156. Darbību novērtē pēc tādiem kritērijiem kā mērķu sasniegšana un uzdevumu izpilde, atbilstība amata prasībām, profesionālās zināšanas un prasmes, apmācības, svešvalodu zināšanas, iniciatīva (dalība komandās, projektos, inovāciju ieviešana savās darbībās, dalība pasākumos, dalība sporta pasākumos/profesionālās sacensībās un/vai to organizēšana) un disciplīna (rājieni un disciplinārsankcijas).

157. Periodisko darbības novērtējumu mērķis ir apstiprināt amatpersonas pilnīgu vai daļēju atbilstību amatam noteiktajiem kritērijiem, vai neatbilstību tiem. Ja amatpersona prasībām atbilst daļēji, sešu mēnešu laikā veic atkārtotu pārbaudi un var tikt izvērtēta iespēja pieņemt lēmumu par pārcelšanu citā amatā. Ja amatpersona joprojām prasībām neatbilst, jāpieņem lēmums par pārcelšanu citā amatā vai atbrīvošanu no amata. Pārbaudes rezultātus var apsūdzēt pie iestādes priekšnieka, un tos izskata priekšnieka izveidota padome. Lielākoties tādi paši noteikumi attiecas arī uz VP un VRS darbiniekiem.

158. Periodiskie darbības novērtējumi vizītes laikā tika kritizēti par to, ka tie policijas un robežsardzes darbinieku integritāti neapliecināja visaptveroši. Kaut arī kompetence "ētika" dažām amatu grupām ir obligāta, tai kritēriji un rādītāji, kuriem būtu jābūt noteiktiem katrai vērtētajai kompetencei, acīmredzot nav izstrādāti. GNG ar pārliecību uzskata, ka periodiskās darbības pārbaudes ir uzticamas un efektīvas, bet tām noteikti nepieciešami labi izstrādāti kritēriji, lai novērtētu policijas/robežsardzes darbinieku rīcības ētiku, galvenokārt, pamatojoties uz piemērojamo Ētikas kodeksu (skat. 137.–138. punktu). Tas ļautu pilnībā objektīvi un visaptveroši analizēt to darbību un tās attīstību laika gaitā, kā arī ļautu agrīni konstatēt tieksmi uz neētisku uzvedību. Turklāt pārliecināšanās, ka kodeksi tiek ievēroti, var turpmāk nostiprināt objektivitāti un pārskatāmību saistībā ar paaugstināšanu amatā, palīdzot pamatot ar to saistītos lēmumus. Tādēļ **GRECO iesaka izstrādāt objektīvus un pārskatāmus kritērijus, kas ļautu noteikt policijas un robežsardzes darbinieku integritāti un atbilstību piemērojamajam ētikas kodeksam, un iekļaut tos periodiskajos darbības novērtējumos.**

159. Lai policijas/robežsardzes darbinieks tiktu paaugstināts amatā (tas ir, tam tiktu piešķirta nākamā speciālā dienesta pakāpe), vienlaikus ir jābūt izpildītiem šādiem nosacījumiem: 1) izpildīts esošajai pakāpei noteiktais dienesta laiks; 2) saņemts diploms, kas nepieciešams, lai iegūtu nākamo pakāpi, 3) amatam, kuru darbinieks ieņem, paredzēta augstāka pakāpe; 4) iegūts pozitīvs novērtējums periodiskajā darbības novērtējumā; un 5) darbinieks nav atbrīvots no dienesta[128]. Augstākās amatpersonas amatā paaugstina iekšlietu ministrs un Ministru kabinets[129].

Dienesta izbeigšana un atstādināšana no amata

160. Parasti policijas/robežsardzes darbinieks var dienēt līdz 50 gadu vecuma sasniegšanai. Ņemot vērā dienesta nepieciešamību, darbinieka fiziskās un profesionālās spējas, amatpersonai var pagarināt dienesta laiku līdz 60 gadu vecuma sasniegšanai, bet izglītības iestādes vadītājam un akadēmiskajam personālam — līdz 70 gadu vecuma sasniegšanai.[130] VP un VRS priekšnieku dienesta laiku var pagarināt iekšlietu ministrs.

161. Policijas/robežsardzes darbinieks tiek atbrīvots no dienesta pēc paša lūguma, pēc pensijas vecuma sasniegšanas vai nāves gadījumā. Viņu var atbrīvot sakarā ar pārbaudes neizturēšanu; sakarā ar noteiktajām prasībām neatbilstošu veselības stāvokli; neatbilstību dienestam – tostarp gadījumus,

[128] DGL 21. pants Skat. arī, piemēram, DGL 30. pantu.
[129] Skat., piemēram, DGL 30. pantu.
[130] DGL 46. pants

kad darbinieks nepiekrīt pārcelšanai citā amatā; iestādes likvidāciju/amata likvidāciju vai darbinieku skaita samazināšanas dēļ; vai piemērojot disciplinārās sankcijas[131]. Lēmumu par atstādināšanu var pārsūdzēt augstākā iestādē vai tiesā[132].

162. Tālāk ir norādīta statistika par darbā pieņemtajiem/ieceltajiem VP darbiniekiem un atbrīvojumiem no dienesta vai pārcelšanu no un uz citām Iekšlietu ministrijas pakļautībā esošām iestādēm no 2012. gada līdz 2016. gadam

Gads	Kopējais nodarbināto personu skaits			Amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm					Darbinieki ar darba līgumu		
	kopā	vīrieši	sievietes	kopā	pieņemti dienestā	atbrīvoti no dienesta	pārcelti no citas Iekšlietu ministrijas iestādes	pārcelti uz citu Iekšlietu ministrijas iestādi	kopā	pieņemti darbā	atbrīvoti no darba
2012	7113	4864 (68,38%)	2249 (31,62%)	6421	323	485	60	23	692	254	175
2013	7058	4874 (69,06%)	2184 (30,94%)	6338	280	350	42	22	720	225	203
2014	7153	4878 (68,20%)	2275 (31,80%)	6383	302	264	38	20	770	160	115
2015	7085	4739 (66,89%)	2346 (33,11%)	6286	261	352	40	31	799	121	103
2016	6984	4188 (59,97%)	2796 (40,03%)	6140	279	421	43	30	844	182	114

[131] DGL 47. pants

[132] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 76. pantu

Rotācijas un mobilitātes politika

163. Rotācijas un mobilitātes politiku īstenošana ir iekļauta VP un VRS pretkorupcijas rīcības plānos, un tā ietver darba uzdevumu sadali pēc nejaušības principa, uzdevumu rotāciju un regulāru darbinieku pārcelšanu no vienas dienesta vietas uz citu[133]. Turklāt, kā jau minēts iepriekš, VP un VRS ir sagatavoti korupcijas riskam pakļauto amatu saraksti, kuriem attiecīgi nepieciešams nodrošināt rotāciju. Līdz šim VP rotācija saskaņā ar šiem sarakstiem īstenota struktūrvienībās, kas atbildīgas par sabiedrisko kārtību un satiksmes uzraudzību[134]. GNG tika informēta, ka VP aktīvā rotācijas un mobilitātes politika ir sniegusi pozitīvus rezultātus un palīdzējusi samazināt korupcijas izplatību un uztveri saistībā ar šīm policijas darbinieku kategorijām.

164. Lēmumus par pārcelšanu starp iestādēm pieņem iestāžu vadītāji vai to pilnvarotas amatpersonas, vai iekšlietu ministrs, ja pārcelšana notiek uz citu iestādi ministrijas sistēmā. Pārcelšana var tikt veikta uz noteiktu vai nenoteiktu laiku. Tā var būt brīvprātīga, sakarā ar neatbilstību ieņemtajam amatam, amata/struktūrvienības likvidācijas/reorganizācijas dēļ, pēc Iekšlietu ministrijas sistēmas izglītības iestādes absolvēšanas, sakarā ar pazemināšanu amatā kā disciplinārsodu, sakarā ar to, ka beidzies termiņš, uz kādu amatpersona dienesta interesēs bija pārcelta citā amatā, vai zūdot dienesta interesei, kuras dēļ notika pārcelšana citā amatā.[135]

Atalgojums un pabalsti

165. Policijas un robežsardzes darbinieku algas regulē Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums un vairāki Ministru kabineta noteikumi. Atalgojumu veido mēnešalga, piemaksas par dienesta pakāpi un dienesta stāžu un prēmijas.[136]. Atalgojuma līmeņi ir dažādi. Karjeras sākumā zemākās amatpersonas bruto gada alga ir no 8616 EUR līdz 8988 EUR, savukārt mēnešalga VP ir 718 EUR un VRS — 798 EUR. Augstākā mēnešalga abos dienestos ir 3270 EUR.

166. Ir pieejamas arī dažādas sociālās garantijas[137] un piemaksas/prēmijas, piemēram, par papildu pienākumu izpildi, citas amatpersonas aizvietošanu, vakanta amata pienākumu pildīšanu, kā arī par personīgo ieguldījumu un darba kvalitāti[138]. Priekšlikumus piešķirt piemaksas/prēmijas padotajiem rakstveidā sagatavo tiešie priekšnieki, un tos apstiprina ieceltas iekšējās komisijas. Informācija par piemaksām, prēmijām un naudas balvām Iekšlietu ministrijas sistēmā, to finansiālo vērtību un piešķiršanas pamatu ir publiski pieejama, tāpat kā informācija par sociālajām garantijām/pabalstiem VP, to finansiālo vērtību un piešķiršanas kritērijiem. Turklāt gan VP, gad VRS ir tiesības iegādāties dzīvojamās telpas un personīgos dzīvokļus, kā arī celt dzīvojamās telpas saviem darbiniekiem[139].

167. Vizītes laikā veiktajās intervijās tika iegūta informācija par ļoti zemajām policijas darbinieku algām, kas pēc sacītā ir zemākas nekā valsts vidējā alga (859 EUR 2016. gadā). Tas uzskatāms par

[133] Piemēram, Valsts robežsardzē rotācijas un mobilitātes politika tiek īstenota saskaņā ar 2014. gada 4. aprīļa noteikumiem Nr. 11 "Dienesta pienākumu izpildes organizācija Valsts robežsardzes teritoriju pārvaldes struktūrvienībās, kas ir atbildīgas par robežkontroli un imigrācijas kontroli" un 2015. gada 19. jūnija pavēli Nr. 789 "Robežsargu norīkojumā rotācija".

[134] Pamatojoties uz 2017. gada 6. februāra pavēli Nr. 557 "Preventīvi pasākumi pretkorupcijas pasākumiem sabiedriskās kārtības un satiksmes uzraudzības nodrošināšanas jomā" un 2010. gada 22. februāra Valsts policijas noteikumiem Nr. 5. "Dienesta pienākumu izpildes organizācija un kontrole sabiedriskās kārtības nodrošināšanas un satiksmes uzraudzības jomā"

[135] DGL 12. pants

[136] DGL 32. panta pirmā daļa

[137] Skat. DGL IX nodaļu un RSL 46.–47. pantu.

[138] Skat. 2014. gada 5. jūnija Valsts robežsardzes noteikumus Nr. 16 un to 2014. gada 3. novembra labojumus, kā arī 2014. gada 22. augusta Valsts policijas "Noteikumus par piemaksu un prēmiju piešķiršanu".

[139] LPP 24. pants un RSL 47. pants

iespējamu iemeslu lielajam neaizpildīto vakanču skaitam (30-50%), kā arī dažām korumpētām darbībām policijā. Zemās algas arī bojā policijas kā iestādes, kas ir spējīga piesaistīt kompetentus un konkurētspējīgus darbiniekus, tēlu. GNG tika informēta, ka attiecībā uz piemaksām un prēmijām ministrijām, tostarp Iekšlietu ministrijai, ir tiesības noteikt savas prēmijas piešķirtā budžeta ietvaros un ka nav izveidota centralizēta sistēma, kurā definēti kritēriji šādu prēmiju saņemšanai. Varas iestādes uzsver, ka VRS saskaras ar līdzīgām problēmām.

168. Kā pirmo soli GNG varas iestādēm ierosina nodrošināt pēc iespējas pienācīgāku un cilvēka cienīgu atalgojumu policijas un robežsardzes darbiniekiem, kas pats par sevi varētu būt spēcīgs korupcijas apkarošanas līdzeklis, un to kā tādu uztvertu gan policijas un robežsardzes spēki, gan arī personas, kas nepārstāv šos dienestus. Lai to īstenoti, ir jāpiešķir papildu resursi abiem dienestiem uzdevumu izpildes nolūkā. Attiecībā uz piemaksām un prēmijām — ņemot vērā VP un VRS funkciju specifiku, īpaši to, ka dažādām amatpersonu kategorijām var būt uzticēti dažādi uzdevumu kopumi, apšaubāma šķiet katras iestādes taisnīgu prēmiju sistēmas izstrādes elastība. Kaut arī abas iestādes ir izstrādājušas iekšējos noteikumus par prēmiju piešķiršanu, satiktie sarunu partneri pauda bažas par to, ka izstrādātie kritēriji nav gana precīzi, netiek pielietoti konsekventi un prēmiju piešķiršana praksē netiek uzraudzīta. Pārliecībā, ka prēmiju sistēma, kas nav pamatota ar pietiekami precīziem, objektīviem un pārskatāmiem kritērijiem, var radīt situāciju, kurā tiešajiem priekšniekiem ir pārmērīga ietekme uz padotajiem valsts policijas un robežsardzes darbiniekiem, **GRECO iesaka i) piešķirt Valsts policijai un Valsts robežsardzei nepieciešamos līdzekļus savu uzdevumu veikšanai; un ii) izstrādāt precīzus, objektīvus un pārskatāmus kritērijus prēmiju piešķiršanai, veicinot konsekventu to piemērošanu un ieviešot adekvātu kontroli un uzraudzību šajā jomā.**

<u>Interešu konflikti</u>

169. Policijas un robežsardzes darbinieki kā Iekšlietu ministrijas sistēmas amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm tiek uzskatīti par valsts amatpersonām un ietilpst jau minētā likuma Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā (LPIKN) piemērošanas jomā[140]. Saskaņā ar LPIKN 11. pantu viņiem ir aizliegts veikt uzraudzības, kontroles vai sodīšanas funkcijas, slēgt līgumus vai veikt citas darbības, kurās šī valsts amatpersona, tās radinieki vai darījumu partneri ir personiski vai mantiski ieinteresēti.

170. Turklāt saskaņā ar LPIKN 21. pantu policijas un robežsardzes darbinieki nekavējoties rakstveidā sniedz informāciju augstāka līmeņa personām: 1) par pašu, savu radinieku vai darījumu partneru mantisko vai citu personisko ieinteresētību kādas darbības veikšanā, kura ietilpst tās amata pienākumos; 2) par komercsabiedrībām, kuru dalībnieks, akcionārs, biedrs, pārraudzības, kontroles vai izpildinstitūcijas loceklis ir viņš pats vai radinieki/darījuma partneri; un 3) par to, ka viņš pats vai viņa radinieks ir individuālais komersants, kas saņem attiecīgās publiskas personas institūcijas publisko iepirkumu, partnerības iepirkumu, sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu vai koncesiju, publiskas personas finanšu līdzekļus vai valsts vai pašvaldības garantētus kredītus, izņemot gadījumus, kad tos piešķir atklāta konkursa rezultātā. Pēc šādas informācijas saņemšanas augstāka līmeņa darbinieks attiecīgā darbinieka funkciju izpildi nodot citam darbiniekam. Šādu informāciju var arī nodot iestādes vadītājam vai KNAB.

171. Vēl interešu konfliktus regulē Kriminālprocesa likums (4. nodaļa), Administratīvā procesa likums (37. pants) un iestāžu ētikas kodeksi[141].

<u>Noteiktu darbību aizliegums vai ierobežojumi</u>

Nesaderība un ārējas darbības

[140] LPIKN 4. panta divdesmit piektā daļa Skat. šī ziņojuma IV nodaļu.

[141] Valsts policijas Ētikas kodeksa V daļa (darbības, kas vērstas uz interešu konfliktu novēršanu)

172. Policijas/robežsardzes darbinieku nesaderību un ārējas darbības regulē LPIKN. Abu iestāžu vadītāji un to vietnieki var savienot amatus tikai ar: 1) amatiem, kurus viņi ieņem saskaņā ar likumu vai Saeimas ratificētajiem starptautiskajiem līgumiem; 2) skolotāja, zinātnieka, ārsta, profesionāla sportista darbu un radošo darbu.[142] Citi policijas/robežsardzes darbinieki var apvienot savus amatus ar iepriekšminētajiem, kā arī ar a) amatiem arodbiedrībā; b) citiem amatiem, kas balstīti uz "uzņēmuma līgumu" un "pilnvarojumiem"; un c) saimniecisko darbību pienācīgi reģistrēta individuālā komersanta statusā. Ar abām pēdējām minētajām aktivitātēm var nodarboties, ja tas nerada interešu konfliktu un ir saņemta iestādes vadītāja vai viņa pilnvarotas personas rakstveida atļauja. Kārtība, kādā iegūstama atļauja veikt likumā atļautu papildu darbu, izklāstīta LPIKN 8. un 8.[1] pantā[143].

173. Turklāt visi policijas/robežsardzes darbinieki bez rakstveida atļaujas un ar nosacījumu, ka tie darbojas pienācīgi reģistrēta individuālā komersanta statusā, var savienot valsts amatu ar:

- saimnieciskās darbības veikšanu lauksaimniecības, mežsaimniecības, zvejniecības, lauku tūrisma vai prakses ārstu (t.i., ārstu) profesionālās darbības jomā;
- sava nekustamā īpašuma pārvaldīšanu;
- tāda pilnvarojuma izpildi, lai rīkotos sava radinieka vārdā;
- amata ieņemšanu Valsts prezidenta izveidotā komisijā, padomē vai Ordeņu kapitulā;[144] un
- dienestu Zemessardzē.

174. VP un VRS iekšējie noteikumi nosaka kārtību, kādā iesniedz pieteikumus, lai saņemtu atļauju veikt papildu darbu, un nosaka iesniedzamo informāciju un kritērijus, kas jāņem vērā augstākā līmeņa darbiniekiem un citiem atbildīgajiem dienestiem, apstrādājot un apstiprinot šādus pieteikumus[145].

Dāvanas

175. Policijas/robežsardzes darbiniekiem pasniegtu dāvanu un ziedojumu pieņemšanu regulē LPIKN (skat. šī ziņojuma iepriekšējo nodaļu). Valsts policijas Ētikas kodeksa V daļa (par darbībām, kas vērstas uz interešu konflikta novēršanu) atkārtoti norāda, ka policijas darbinieki nedrīkst pieņemt dāvanas saistībā ar saviem dienesta pienākumiem, izņemot dāvanas, kas atbilsts LPIKN prasībām. Tamlīdzīgs aizliegums nav ietverts VRS Ētikas kodeksā, un tā trūkums ir iztirzāts 139. punktā minētajā rekomendācijā.

Valsts līdzekļu ļaunprātīga izmantošana

176. Noteikumi par valsts līdzekļu un mantas likumīgu izmantošanu izklāstīti LPIKN un Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likumā (skat. šī ziņojuma iepriekšējo nodaļu), kā arī attiecīgo iestāžu ētikas kodeksos.

Konfidenciāla informācija un saziņa ar trešajām personām

177. Konfidenciālas informācijas ļaunprātīgu izmantošanu aizliedz likums Par valsts noslēpumu, LPIKN 19. pants un 2004. gada 6. janvāra Ministru kabineta noteikumi. Turklāt arī Krimināllikumā noteikta atbildība par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu (318. pants) un neizpaužamu ziņu izpaušanu (329. pants), tostarp pēc amata atstāšanas (330. pants).

[142] LPIKN 7. panta ceturtā daļa

[143] Valsts robežsardzē to, piemēram, papildus regulē Valsts robežsardzes noteikumi Nr. 15 "Par atļauju vairāku amatu ieņemšanai". Tie nosaka pieteikuma atļaujas saņemšanai iesniegšanas kārtību, iesniedzamo informāciju, kritērijus, kas jāņem vērā augstākā līmeņa darbiniekam un citiem atbildīgajiem dienestiem, pieprasījumu apstiprinot.

[144] Skat. 75. zemsvītras piezīmi.

[145] Skat., piemēram, 2015. gada 4. jūnija VRS "Noteikumi par atļaujām savienot vairākus amatus".

178. Saskaņā ar LPP 6. pantu policijas darbinieki nedrīkst izpaust a) valsts noslēpumu, citu ar likumu aizsargātu noslēpumu, komercnoslēpumus un patenta noslēpumus; b) pirmstiesas izmeklēšanas datus bez prokurora vai izmeklētāja tiešā priekšnieka atļaujas, kā arī materiālus, kuri ir pretrunā ar nevainīguma prezumpciju; un c) ziņas, kuras aizskar cilvēku personisko dzīvi, kā arī fizisko un juridisko personu godu un cieņu, ja šī darbība nenotiek tiesiskās kārtības nostiprināšanas un izmeklēšanas interesēs. Konfidencialitātes pienākums arī ir daļa no VP Ētikas kodeksa. Attiecībā uz saziņu ar trešajām personām Ētikas kodeksa V daļā (par darbībām, kas vērstas uz interešu konflikta novēršanu) noteikts, ka komunikācijai ar lobētājiem ir jānotiek saskaņā ar 2009. gada 24. februāra noteikumiem "Valsts policijas amatpersonas uzvedības noteikumi komunikācijā ar lobētājiem". Konfidencialitātes pienākums, kā arī noteikumi par saziņu ar lobētājiem arī ir daļa no VRS Ētikas kodeksa.

Pēcnodarbinātības ierobežojumi

179. Saskaņā ar LPIKN 10. pantu (komercdarbības ierobežojumi) valsts amatpersonām, tostarp policijas/robežsardzes darbiniekiem, ir aizliegts būt komercsabiedrības akcionāram, biedram, vai strādāt uzņēmumā, ja amatpersona iepriekšējo divu gadu laikā, pildot savus pienākumus, pieņēmusi lēmumu vai piedalījusies lēmuma pieņemšanā par publisko iepirkumu, partnerības iepirkumu, sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu vai koncesiju par publiskas personas finanšu līdzekļu piešķiršanu vai veikusi uzraudzības, kontroles vai sodīšanas funkcijas saistībā ar to, vai administrējusi tās maksātnespējas procesu.

Aktīvu, ienākumu, saistību un interešu deklarācija

180. Policijas un robežsardzes darbinieku aktīvu, ienākumu un interešu deklarācijas regulē LPIKN. Noteiktās prasības, kārtība un atbildība ir identiska tai, kas attiecas uz PAIF, un šī informācija ir izklāstīta iepriekšējā nodaļā.

Uzraudzības mehānismi

Iekšējā kontrole

181. Ņemot vērā to, ka VP un VRS ir hierarhiskas struktūras, sākotnējās iekšējās kontroles funkcijas piešķirtas atsevišķu policijas un robežsardzes darbinieku tiešajiem priekšniekiem. Neskaitot to, iekšējo kontroli VP veic IKB, bet VRS — Inspekcijas un slepenības režīma dienests (ISRD). VP IKB 2015. gada novembrī tika reformēts[146]. Šobrīd to vada IKB priekšsēdētājs, kuru ieceļ VP priekšnieks, un IKB sastāvā ir 15 darbinieku.

182. Vadoties pēc daudzgadīgajiem pretkorupcijas rīcības plāniem, korupcijas riska novērtējumiem un amatu sarakstiem, kas novērtēti kā augstam korupcijas riskam pakļauti, IKB un ISRD sistemātiski un stingri pārbauda visu policijas un robežsardzes darbinieku atbilstību LPIKN noteiktajiem ierobežojumiem un aizliegumiem, noskaidro to aktīvu un papilddarbību likumību (piemēram, uzglabājot un pārbaudot ziņas par izsniegtajām atļaujām), kā arī pārbauda, vai darbinieki iekšējās informācijas sistēmas un datubāzes izmanto pamatoti. IKB un ISRD ir pieeja tikai darbinieku aktīvu deklarācijas "publiskajai daļai" un, ja tie identificē neatbilstību citos publiski pieejamos reģistros un datu bankās pieejamajai informācijai, tie var lūgt KNAB vai VID veikt padziļinātu pārbaudi. VP un VRS iekšējās kontroles visaptverošā darbība un modrība vizītes laikā saņēma atkārtotas uzslavas, un tā tika novērtēta kā būtisks faktors korupcijas izplatības mazināšanā abās iestādēs.

[146] 2015. gadā tika likvidēts Valsts policijas Iekšējās drošības birojs, un to aizstāja divas jaunas struktūrvienības: Valsts policijas Iekšējās kontroles birojs un Iekšlietu ministrijas Iekšējās drošības birojs.

Ārējā uzraudzība

183. Tā pat kā PAIF gadījumā, arī to, kā policijas un robežsardzes darbinieki ievēro LPIKN nosacījumus, kopīgi uzrauga KNAB un VID. Intervijas ar to pārstāvjiem parādīja, ka policijas un robežsardzes darbinieku intereses un aktīvi tiek pārbaudīti pēc tādiem pašiem noteikumiem, kādi attiecas uz visām pārējām (60 000) Latvijas valsts amatpersonām. Ņemot vērā labi izstrādātās iekšējās kontroles sistēmas, kuras spēj atklāt interešu konfliktu noteikumu pārkāpumus un saukt pie atbildības attiecīgos darbiniekus, KNAB un VID padziļināto pārbaužu veikšana netika uzskatīta par nepieciešamu. Paturot to prātā un kā jau minēts, VP IKB un VRS ISRD tiem regulāri nosūta vaicājumus par atsevišķiem gadījumiem, un šādos gadījumos tiek veiktas arvien lielāks skaits padziļinātu pārbaužu un, ja tiek konstatēti pārkāpumi, KNAB un VID var uzlikt administratīvus naudas sodus. GNG sarunu partneri ļoti augstu novērtēja šādu "vairāku acu" kontroles principu, un tas tika atzīts par veiksmīgu soli valstij, kas pavisam nesen atguvusi neatkarību un kuras iestādēm, tostarp iestādēm ar tiesībaizsardzības pilnvarām, nepieciešams laiks, lai nobriestu.

<u>Ziņošanas pienākumi un ziņotāju aizsardzība</u>

184. Policijas un robežsardzes darbiniekiem ir pienākums atturēt no dienesta disciplīnas pārkāpuma citu amatpersonu, veicot pasākumus pārkāpuma pārtraukšanai, kā arī nekavējoties informēt augstāku amatpersonu par notikušo dienesta disciplīnas pārkāpumu[147]. Šādus ziņojumus var iesniegt rakstveidā, e-pastā, telefoniski, anonīmi,[148] izmantojot tiešos tālruņus vai pastkastītes, kas pieejamas katras iestādes struktūrvienībā. Attiecīgie pienākumi arī veido daļu no iestāžu ētikas kodeksiem[149]. Ja interešu konfliktā ir iesaistīti citi darbinieki, par tiem jāziņo tieši iestādes priekšniekam vai KNAB. Paziņotā informācija netiek publiskota.

185. Turklāt 2014. gadā VRS pieņēma iekšējus noteikumus, kas piedāvāja praktiskas vadlīnijas situācijām, kad tās darbiniekiem tiek piedāvāti kukuļi vai kad tie zina — pastāv iespēja, ka kolēģi ir iesaistīti šādās darbībās —, tas ietver arī ziņošanas pienākumu[150]. Iestādes ļoti pozitīvi novērtēja šo noteikumu atstāto ietekmi uz zemāka līmeņa amatpersonām (t.i., tiem, kas veic dokumentu pārbaudi), kā arī viņu vadītājiem (t.i., maiņu vecākajiem). Tika uzsvērts arī šo noteikumu nozīmīgums ne tikai korupcijas, bet arī citu noziedzīgu nodarījumu, kas tieši ietekmē valsts robežas drošību, novēršanā un apkarošanā.

186. Lai gan neviena no iestādēm nav ieviesusi īpašu ziņotāju aizsardzības politiku, GNG tika iesniegts Trauksmes cēlēju aizsardzības likumprojekts,[151] kuru šobrīd Saeima apspriež un kura mērķis ir sabiedrības interešu vārdā rosināt ziņošanu valsts sektorā, tostarp tiesībaizsardzības iestādēs,. GNG pilnībā atbalsta šī projekta kopējo virzienu, kā arī dažādos noteikumus, kuru mērķis ir atvieglot ziņošanu par tādiem noziegumiem kā korupcija, valsts līdzekļu izšķērdēšana, pārkāpumi publiskajā iepirkumā utt., nodrošinot ziņotāju, kuri savus ziņojumus sniedz godprātīgi un balstoties uz pamatotām šaubām, aizsardzību, ieviešot piemērotas iekšējās procedūras un mehānismus, lai pārbaudītu ziņotāju sniegto informāciju, nodrošinātu ziņotāju konfidencialitāti un to aizsardzību pret nelabvēlīgām sekām to darbā. Lai veicinātu šos nozīmīgos centienus un motivētu un iedrošinātu ziņošanu policijas un robežsardzes rindās, **GRECO ierosina pieņemt un ieviest ziņotāju aizsardzības**

[147] Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm disciplināratbildības likuma 2.[1] panta piektā daļa.

[148] VRS anonīmos ziņojumus apstrādā saskaņā ar 2012. gada 22. marta pavēli Nr. 347 "Anonīmas informācijas ievākšana". Visa saņemtā informācija par iespējamu korupciju vai citiem pārkāpumiem tiek izvērtēta.

[149] Piemēram, "Valsts policijas ētikas kodekss" nosaka, ka policijas amatpersonas un darbinieki nedrīkst pieļaut nekādas korupcijas izpausmes un tiem jāinformē tiešais priekšnieks vai citas kompetentas iestādes par jebkuru korupcijas gadījumu policijā.

[150] "Rekomendācijas par Valsts robežsardzes amatpersonu un darbinieku vēlamo rīcību, konstatējot koruptīvas darbības"

[151] Redakcija, ko Ministru kabinets pieņēmis 2017. gada 7. martā.

pasākumus Valsts policijā un Valsts robežsardzē un esošajās un turpmākajās policijas un robežsardzes darbinieku apmācību programmās par integritāti, interešu konfliktiem un korupcijas novēršanu integrēt modeļus, kas aizsargā ziņotājus.

Sabiedrības tiesiskās aizsardzības procedūra

Kārtība, kādā tiek izskatītas administratīvās iekšējās sūdzības

187. Ārējo sūdzību iesniegšanas un apstrādes kārtību regulē Iesniegumu likums un Administratīvā procesa likums. Sūdzības par likumpārkāpumiem un citiem policijas un robežsardzes darbinieku pārkāpumiem, ja tie attiecas uz VP, ir jāiesniedz IKB, bet ja tie attiecas uz VSR — tad tās iesniedzamas ISRD. Sūdzības jāiesniedz rakstveidā, brīvā formā, un tajās jāietver pēc iespējas vairāk informācijas par faktiem, policijas darbinieka vārdu un darba vietu (ja iespējams), pierādījumus par darbinieka vainu, informāciju par jau iesniegtajām sūdzībām citās tiesībaizsardzības iestādēs un to iznākumu. Visas sūdzības jāparaksta ar personīgo parakstu, drošu elektronisko parakstu, vai tās jāiesniedz, izmantojot portālu www.latvija.lv

188. Uz visām rakstveidā iesniegtām sūdzībām tiek sagatavota oficiāla atbilde, izņēmums ir tās, kas iesniegtas e-pastā, jo atbildes nosūtīšana atkarīga no konkrētiem apstākļiem. VP un VRS tīmekļa vietnēs ir sniegtas saites uz likumiem un noteikumiem, kas nosaka sūdzību iesniegšanas kārtību un satur informāciju par atbildīgo dienestu pasta adresēm, e-pasta adresēm, tālruņa numuru, noteikto apmeklējuma laiku utt.

189. GNG atzīmē, ka VP tīmekļa vietnē sniegtas ļoti skaidras norādes par to, kā iesniegt sūdzības par policiju. Lai gan rakstveida sūdzības var nebūt anonīmas, varas iestādes uzsver, ka anonīmi tiešie tālruņi darbojas visu diennakti un anonīmus rakstveida ziņojumus var iesniegt, izmantojot tam paredzētas pasta kastītes, kas izvietotas katrā VP un VRS struktūrvienībā/birojā. Iestādes arī analizē informāciju, kas saņemta no VP IKB anonīmās tiešā tālruņa līnijas no 2010. gada līdz 2016. gadam[152].

	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
Saņemto zvanu skaits	408	434	607	492	406	517	**1338**
no tiem svarīga informācija sniegta:	**68 (16,6%)**	**76 (17,5%)**	**75 (12,4%)**	**115 (23,4%)**	**85 (21%)**	**121 (23,4%)**	**72* (5,38%)**
Nelegāla alkohola/cigarešu tirdzniecība	14	13	9	16	7	15	**2**
Narkotiku tirdzniecība	8	8	4	12	3	5	**4**
Kukuļošana	10	8	3	10	10	3	**2**
Sūdzības par Valsts policijas darbiniekiem	24	30	24	55	42	46	**44**
Sūdzības par citu iestāžu darbiniekiem	2	1	2	1	4	6	**0**
Izteikti draudi	2	2	4	4	0	1	**1**
Cita rakstura informācija	8	14	29	17	19	45	**20**

* 73, ņemot vērā, ka viens zvana laikā tika paustas saturēja divu veidu sūdzības — viena saistībā ar nelegālu alkohola tirdzniecību un divas par Valsts policijas darbiniekiem)

Tiesību piemērošana un sankcijas

Disciplinārā procedūra

190. Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm disciplināratbildības likums (DAL) nosaka policijas un robežsardzes

[152] Apstrādāta saskaņā ar 2016. gada 30. augusta Valsts policijas noteikumiem Nr. 10 "Kārtība, kādā Valsts policijā apgrozāma elektroniski saņemta anonīma informācija".

darbinieku disciplinārās atbildības pamatus, disciplināro sankciju veidus un kārtību, kādā darbinieki tiek saukti pie atbildības. Disciplinārpārkāpums definēts kā amatpersonas ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarīta darbība vai bezdarbība, kas saistīta ar tās dienesta pienākumu pildīšanu un izpaužas kā tiesību aktos noteiktās kārtības un prasību neievērošana, vai kas nav saistīta ar tās dienesta pienākumu pildīšanu, bet kas diskreditē iestādi un mazina uzticību valsts pārvaldei. Turklāt augstāk stāvoša policijas amatpersona var tikt saukta pie atbildības par to, ka tā nav nodrošinājusi disciplīnu savā struktūrvienībā, un par rīcību, kas novedusi pie tai pakļauto darbinieku disciplinārpārkāpumiem.

191. Amatpersonai var piemērot šādus disciplinārsodus: piezīme; rājiens; mēneša amatalgas samazināšana par 10–20% no mēneša amatalgas uz laiku no viena mēneša līdz sešiem mēnešiem; pazemināšana amatā/dienesta pakāpē un atvaļināšana no dienesta. Ja amatpersona ir izdarījusi disciplinārpārkāpumu, bet šis pārkāpums ir mazsvarīgs vai nav radījis nelabvēlīgas sekas, augstāka līmeņa darbinieks tai var izteikt aizrādījumu, neierosinot disciplinārlietu vai pieņemot lēmumu par disciplinārlietas izbeigšanu.

192. Disciplinārlietu ierosina, ja vienlaikus pastāv šādi apstākļi: 1) darbība vai bezdarbība ietver disciplinārpārkāpuma pazīmes; 2) nav izbeigušās dienesta attiecības ar darbinieku; 3) kopš disciplinārpārkāpuma izdarīšanas nav pagājis vairāk par diviem gadiem. Disciplinārlietu ierosina iestādes vadītājs ne vēlāk kā mēneša laikā pēc tam, kad saņemta informācija par faktiem, kas liecina par iespējamo disciplinārpārkāpuma izdarīšanu.

193. Izmeklēšanu veic iecelts(-i) darbinieks(-i) vai komisija, ņemot vērā DAL noteiktās nesaderības. Uz disciplinārlietas izmeklēšanas laiku amatpersonu var atstādināt no amata pienākumu pildīšanas. Disciplinārlietu jāizmeklē un lēmumu par disciplināro sankciju piemērošanu vai disciplinārlietas izbeigšanu jāpieņem mēneša laikā pēc tās ierosināšanas. Ja pret darbinieku ir uzsākts kriminālprocess vai kriminālvajāšana par vienu un to pašu nodarījumu, par kuru pret šo pašu darbinieku ir ierosināta disciplinārlieta, disciplinārlietas izmeklēšanu var apturēt, lai vispusīgi un pilnīgi noskaidrotu disciplinārpārkāpuma faktus. Disciplinārlietas izmeklēšanu atjauno mēneša laikā no dienas, kad saņemts lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu vai stājies spēkā prokurora priekšraksts par sodu vai tiesas spriedums krimināllietā, ja kopš disciplinārpārkāpuma izdarīšanas nav pagājuši vairāk kā trīs gadi.

194. Lēmumu par disciplināro sankciju piemērošanu vai par disciplinārlietas izbeigšanu pieņem iestādes vadītājs vai viņa pilnvarota persona. Saīsinātajā procesā var pieņemt lēmumu piemērot piezīmi un rājienu, ja tiek ievērotas DAL prasības. Lēmumu par disciplinārsoda piemērošanu var apstrīdēt augstākā iestādē mēneša laikā no lēmuma spēkā stāšanās dienas. Ja lēmumu par disciplinārsoda piemērošanu pieņēmis iekšlietu ministrs vai Iekšlietu ministrijas valsts sekretārs, to var pārsūdzēt tiesā.

195. Ciktāl tas attiecas uz VP, 2016. gadā disciplinārlietas tika ierosinātas pret 192 darbiniekiem, 2015. gadā — 188, 2014. gadā — 206, 2013. gadā — 265 un 2012. gadā pret 268 darbiniekiem. Varas iestādes uzsver, ka to darbinieku skaits, pret kuriem uzsākts administratīvais process, pēdējo piecu gadu laikā sarucis par aptuveni 28%; to uzskata par pozitīvu tendenci, kuru ietekmējuši tādi faktori kā uzlabota disciplīna, strukturālas reformas, izmaiņas tiesiskajā regulējumā par disciplinārsodiem (proti, ieviestas piezīmes un to izmantošana disciplinārsoda vietā, kā arī iespēja neuzsākt/izbeigt procesu, ja pārkāpums ir mazsvarīgs), iekšējās kontroles un uzraudzības pasākumu efektivitāte, kā arī regulāras apmācības programmas par ētiku, interešu konfliktiem un korupcijas novēršanu. Tālāk ir norādīti policijas darbinieku disciplinārlietu raksturs un veids no 2012. gada līdz 2016. gadam

Gads	Saistīts ar dienesta (oficiālo) pienākumu izpildi	Neatbilstoša dienesta (oficiālo) pienākumu izpilde vai dienesta (oficiālo) pienākumu neizpilde, nepamatota prombūtne no dienesta (darba)	Dienesta pakāpes (amata) ļaunprātīga izmantošana (tostarp vardarbība pret personu)	Varas izmantošana savtīgos nolūkos	Atrašanās interešu konfliktā; likuma Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā nosacījumu neievērošana (tostarp ierobežojumu par amatu savienošanu neievērošana)	Ētikas principu un uzvedības noteikumu neievērošana	Neatļauta konfidenciālas informācijas izpaušana vai tās nesēja nozaudēšana	Noteikumu, kas regulē dienesta ieroča nēsāšanu, neievērošana	Diskriminējoša, rasistiska vai rasistiski (etniski) ļaunprātīga rīcība (uzvedība)
2012	541	461	2(1)	1	58 (56)	90	6	3	0
2013	600	535	6(6)	0	49 (49)	85	6	1	0
2014	550	486	4(4)	0	34 (31)	80	5	5	0
2015	577	508	3(1)	0	23 (21)	120	8	10	0
2016	570	473	1(1)	1	34 (34)	117	4	9	0

196. Statistikā par to darbinieku skaitu, kuriem piemērotas disciplinārās sankcijas Valsts robežsardzē, norādīti trīs darbinieki 2013. gadā, 12 darbinieki 2014. gadā, viens darbinieks 2015. gadā un pieci darbinieki 2016. gadā.

Administratīvā tiesvedība un kriminālprocess

197. Policijas un robežsardzes darbiniekiem nepiemēro imunitāti, citas procesuālās privilēģijas vai īpašus kriminālprocesus. Kā minēts iepriekš, administratīvās tiesvedības pret tiem var ierosināt KNAB vai VID. Statistika par administratīvajām lietām un pārkāpumiem ir sniegta I pielikumā. Saskaņā ar LPIKN KNAB un VID jāinformē sabiedrība par pārkāpumiem, tostarp par policijas un robežsardzes darbinieku pārkāpumiem, ievietojot paziņojumus savās tīmekļa vietnēs. Šādos paziņojumos jāiekļauj darbinieka(-u) vārds un amats, pārkāpumi, pārkāpuma veids un laiks, lēmums (spriedums), tā spēkā stāšanās datums un izpilde. Informācija tiek ievietota pēc tam, kad lēmums vai attiecīgais tiesas spriedums ir stājies spēkā. Paziņojums tiek publicēts uz laiku, kas nepārsniedz vienu gadu no attiecīgā lēmuma (sprieduma) izpildes datuma. Visi tiesas lēmumi Latvijā ir publiski pieejami.

198. Kriminālprocesu pret valsts policijas vai robežsardzes darbinieku var uzsākt Drošības policija, kas ir Iekšlietu ministrijas padotībā esoša iestāde, un Iekšējās drošības birojs (IDB), kas ir Iekšlietu ministrijas padotībā esoša valsts pārvaldes iestāde. Drošības policijas galvenā kompetence ir pretizlūkošana, terorisma apkarošana, konfidenciālas informācijas aizsargāšana un augsta ranga valsts amatpersonu aizsardzība. IDB uzdevums ir atklāt, novērst un izmeklēt noziedzīgus nodarījumus, ko pastrādājuši Iekšlietu ministrijas padotībā esošo iestāžu, tostarp policijas un robežsardzes, darbinieki. Lai arī nav novērojama acīmredzama pārklāšanās starp Drošības policijas un IDB kompetencēm attiecībā uz kriminālprocesa uzsākšanu pret policijas un robežsardzes darbiniekiem, šāda pārklāšanās pastāvot starp IDB un VRS padotībā esošām kriminālizmeklēšanas vienībām, kuras ir kompetentas izmeklēt un uzsākt kriminālprocesu par robežsardzes darbinieku pastrādātiem nevardarbīgiem noziedzīgiem nodarījumiem,. Lai arī GNG uzskata, ka būtu atbilstoši šādām struktūrvienībām turpināt darbu par šādām lietām, to pilnvaras uzsākt krimināllietu pret saviem darbiniekiem ir jāatceļ. Tādēļ **GRECO iesaka izvērtēt, vai ir nepieciešams saglabāt Valsts robežsardzes kompetenci uzsākt krimināllietas pret saviem darbiniekiem.**

Statistika

199. No 2015. gada 1. novembra līdz 2017. gada 31. jūlijam IDB ir uzsācis 22 krimināllietas par noziedzīgiem nodarījumiem saistībā ar korupciju, tostarp interešu konfliktiem, kurus pastrādājis 41 policijas darbinieks (40 vīrieši un viena sieviete): 21 lieta par kukuļņemšanu un viena par valsts amatpersonām noteikto ierobežojumu vai aizliegumu tīšu pārkāpšanu, kas radījis būtisku kaitējumu valstij vai ar likumu aizsargātām publiskajām vai personiskajām interesēm. Saskaņā ar VP nodrošināto statistiku 2016. gadā pie krimināLatbildības saukti 30 policijas darbinieki, 2015. gadā — 27, 2014. gadā — 34, 2013. gadā — 31, un 2012. gadā — 25. Apsūdzības par noziedzīgiem nodarījumiem valsts iestāžu dienestā 2016. gadā tika ierosinātas pret 21 policijas darbinieku, 2015. gadā pret 15, 2014. gadā pret 18, 2013. gadā pret 19 un 2012. gadā pret17 darbiniekiem. No tām apsūdzības par praksi saistībā ar *korupciju* 2016. gadā tika ierosinātas pret 6 policijas darbiniekiem, 2015. gadā pret6, 2014. gadā pret11, 2013. gadā pret12 un 2012. gadā pret 7darbiniekiem. 2016. gadā tika notiesāti 20 policijas darbinieki, 2015. gadā — 23 darbinieki, 2014. gadā — 21 darbinieks, 2013. gadā — 27 darbinieki, bet 2012. gadā — 14 darbinieki. No tiem 2016. gadā par noziedzīgiem nodarījumiem valsts iestāžu dienestā tika notiesāti 12, 2015. gadā — 15, 2014. gadā — 13, 2013. gadā — 20 un 2012. gadā — 6, tostarp par koruptīvām darbībām 2016. gadā tika notiesāti pieci darbinieki, 2015. gadā — 10, 2014. gadā — 8, 2013. gadā — 10, bet 2012. gadā — 4.

200. VRS pret robežsardzes darbiniekiem uzsāka šādus kriminālprocesus: septiņas lietas 2015. gadā (notiesātas trīs personas), no tām viena par konfidenciālu datu izpaušanu, divas lietas par bijušā darbinieka lietvedībā uzglabātu divu krimināllietu materiālu iznīcināšanu,, divas lietas par kukuļošanu, viena — par varas ļaunprātīgu izmantošanu un nesankcionētām darbībām saistībā ar precēm, kurām nepieciešama muitošana, kā arī viena lieta par varas ļaunprātīgu izmantošanu; 11 lietas 2016. gadā (vēl nav notiesājošu spriedumu), no tām četras pret deviņiem darbiniekiem par kukuļņemšanu un kukuļošanu, viena — pret trim darbiniekiem par kukuļošanu un krimināLpārkāpumiem valsts dienestā, viena — pret diviem darbiniekiem un divām civilpersonām par kukuļošanu un organizētu kontrabandu, viena — pret vienu darbinieku un civilpersonu par kontrabandu, viena — par krimināLpārkāpumiem pret īpašumu un krimināLpārkāpumiem valsts dienestā, viena — par konfidenciālas informācijas izpaušanu un viena lieta par dienesta falsifikāciju.

Sankcijas

201. Policijas un robežsardzes darbiniekiem piemēro tādas pašas administratīvās un krimināLās sankcijas, kādas noteiktas PAIF par interešu konfliktu noteikumu pārkāpumiem un ar korupciju saistītiem noziedzīgiem nodarījumiem, un tās ir aprakstīti šī ziņojuma iepriekšējā nodaļā. GNG jau paud vispārēju apmierinātību ar šo sankciju kopumu un ņēma vērā informāciju, kas tai tika nodota sarunās ar Ministru kabinetu par grozījumu kopumu, ar kuru paredzēts pārskatīt administratīvo sankciju politiku (skat. 113. punktu). GRECO atkārtoti aicina iestādes iet kopsolī ar visu turpmāko attīstību šajā ziņā.

IV. REKOMENDĀCIJAS UN TURPMĀKĀS DARBĪBAS

202. Ņemot vērā šī ziņojuma rezultātus, GRECO Latvijai sniedz šādas rekomendācijas:

Par centrālo valdību (augstākās izpildvaras funkcijas)

i. lai nodrošinātu pārredzamību, publicēt konsultatīvo amatpersonu un darbinieku, kā arī ārštata konsultatīvo darbinieku un jebkāda cita veida valdības neatalgoto padomnieku vārdus tiešsaistē un attiecībā uz abām pēdējām kategorijām nodrošināt, ka ērti tiešsaistē ir pieejama informācija par viņu pamatdarbu un papildu darbiem, tostarp uzņēmuma līgumiem, kas tiek pildīti centrālajām valsts iestādēm (36. punkts);

ii. centrālās valdības konsultatīvās amatpersonas dod rīkojumus civildienesta ierēdņiem un darbiniekiem, kas ir nodarbināti valsts iestādēs, pamatojoties uz profesionāliem kritērijiem, tikai tad, ja tiem ir attiecīgas tiesības to darīt un tiek veicināta labāka institucionālā izpratne par ar to saistītajām tiesībām un pienākumiem, nodrošinātas pienācīgas vadlīnijas un izdoti papildu skaidrojošie noteikumi nepieciešamajā apmērā (37. punkts);

iii. sistemātiski analizēt ar integritāti saistītus riskus, ar kuriem, pildot pienākumus, var saskarties Ministru kabineta locekļi, kā arī citas politiskas amatpersonas un ārštata konsultatīvie darbinieki (un personas ar līdzvērtīgu statusu), kā arī noteikt un īstenot piemērotus pasākumus to novēršanai (45. punkts);

iv. interešu konfliktu pārvaldības sistēmai būtu jāattiecas arī uz neatalgotiem ārštata konsultatīvajiem darbiniekiem un neatalgotiem padomniekiem centrālajā valdībā, kā tas pienākas viņu funkcijām (48. punkts);

v. balstoties uz visaptverošu integritātes risku novērtējuma rezultātiem, izstrādāt uzvedības standartus un principus, kas attiecas uz un var tikt piemēroti Ministru kabineta locekļiem, politiskajām amatpersonām un ārštata konsultatīvajiem darbiniekiem, kā arī dažādu kategoriju neatalgotajiem padomniekiem centrālajā valdībā (tādos jautājumos kā interešu konflikti, mijiedarbība ar trešajām pusēm, tostarp lobētājiem, dāvanas utt.), un nodrošināt, ka tie tiek informēti par šiem standartiem un ka tiem tiek nodrošinātas īpašas vadlīnijas un konsultācijas, tostarp konfidenciālas konsultācijas (56. punkts);

vi. pārskatīt attiecīgos noteikumus, lai nodrošinātu, ka tiešsaistē publiski ir pieejami visu Ministru kabineta, tā komiteju sēžu un valsts sekretāru sanāksmju dalībnieku vārdi (64. punkts);

vii. nodrošināt, ka normatīvajos aktos noteiktās prasības publiskot sabiedrības līdzdalības rezultātus, tostarp dalībnieku sarakstus un izteiktos priekšlikumus/iebildumus, kā arī attiecīgās iestādes pamatojumu par to ņemšanu vai neņemšanu vērā, tiek ievērotas praksē un šāda informācija sistemātiski, savlaicīgi un ērti pieejamā veidā ir publicēta tiešsaistē (67. punkts);

viii. nodrošināt, ka i) Ministru kabineta locekļi, citas politiskās amatpersonas, ārštata konsultatīvie darbinieki un citi neatalgotie padomdevēji centrālajā valdībā informē par interešu konfliktiem, kolīdz tie rodas (*ad hoc*), un ka šādi konflikti tiek pienācīgi dokumentēti un par tiem tiek sniegta informācija un ka par neinformēšanu par tiem tiek piemērotas atbilstošas sankcijas; un ii) visas centrālās valdības politiskās amatpersonas, izņemot Ministru kabineta locekļi un parlamentārie sekretāri, saņem atļauju veikt citu darbu (savienot amatus) (75.punkts);

ix. ka i) Ministru kabineta locekļu un citu politisko amatpersonu aktīvu deklarāciju ticamība ir jāpakļauj sistemātiskai (vēlams, ikgadējai) padziļinātai un neatkarīgai rūpīgi veiktai izpētei saskaņā ar likumu; un ka ii) visu valsts amatpersonu labotajām aktīvu deklarācijām ir jābūt publiski pieejamām tiešsaistē saskaņā ar likumu (104. punkts);

x. izvērtēt tiesībaizsardzības iestāžu kompetenci uzsākt kriminālprocesu pret personām ar augstākajām izpildvaras funkcijām ar galveno mērķi optimizēt funkciju un resursu sadali (107. punkts);

Par tiesībaizsardzības iestādēm

xi. paskaidrot un turpināt stiprināt Valsts robežsardzes Ētikas kodeksa ietekmi uz korupcijas novēršanu saistībā ar dāvanām/labumiem, lobēšanu, "profesionālo ētiku" un rīcību situācijās, kas Kodeksā nav aplūkotas (139. punkts);

xii. i) pārskatīt ētikas kodeksus un ētikas komiteju noteikumus, lai nodrošinātu, ka saskan noteikumi un procedūras, kas ļauj pārliecināties par atbilstību kodeksam, un ka tiek noteiktas sankcijas un procedūras par pārkāpumiem; un ii) nodrošināt, ka par ētikas kodeksiem un šī ieteikuma i) daļā minētajiem mehānismiem to izpildei tiek organizētas apmācības, iesaistot attiecīgās ētikas komisijas 143. punkts);

xiii. ieviest īpašus noteikumus par Valsts policijas un Valsts robežsardzes vakanču publisku izsludināšanu (154. punkts);

xiv. izstrādāt objektīvus un pārskatāmus kritērijus, kas ļautu noteikt policijas un robežsardzes darbinieku integritāti un atbilstību piemērojamajam ētikas kodeksam, un iekļaut tos periodiskajos darbības novērtējumos (158. punkts);

xv. i) piešķirt Valsts policijai un Valsts robežsardzei nepieciešamos līdzekļus savu uzdevumu veikšanai; un ii) izstrādāt precīzus, objektīvus un pārskatāmus kritērijus prēmiju piešķiršanai, veicinot konsekventu to piemērošanu un ieviešot adekvātu kontroli un uzraudzību šajā jomā (168. punkts);

xvi. pieņemt un ieviest ziņotāju aizsardzības pasākumus Valsts policijā un Valsts robežsardzē un esošajās un turpmākajās policijas un robežsardzes darbinieku apmācību programmās par integritāti, interešu konfliktiem un korupcijas novēršanu integrēt modeļus, kas aizsargā ziņotājus (186. punkts);

xvii. izvērtēt, vai ir nepieciešams saglabāt Valsts robežsardzes kompetenci uzsākt krimināllietas pret saviem darbiniekiem (198. punkts).

203. Saskaņā ar GRECO Reglamenta 30. noteikuma 2. punktu GRECO aicina Latvijas varas iestādes iesniegt ziņojumu par minēto rekomendāciju īstenošanas nolūkā veiktajiem pasākumiem līdz 2019. gada 31. decembrim. GRECO šos pasākumus novērtēs, izmantojot īpašu atbilstības novērtēšanas procedūru.

204. GRECO aicina Latvijas varas iestādes pēc iespējas ātrāk atļaut šī ziņojuma publicēšanu un nodrošināt, ka tā tulkojums valsts valodā ir pieejams sabiedrībai.

I pielikums

KNAB lēmumi par policijas darbiniekiem no 2013. līdz 2016. gadam

Nr.	Dzimums	Lēmuma datums			LPIKN pants	LPIKN pants	LPIKN pants	Sods	Naudas sods, EUR
1	Vīrietis	26	2	2014	7(6)	9(1)		Naudas sods	70
2	Vīrietis	9	7	2014	19			Naudas sods	100
3	Sieviete	25	11	2014	14(5)			Naudas sods	70
4	Vīrietis	10	10	2014	7(6)	19		Naudas sods	150
5	Vīrietis	3	12	2014	19			Naudas sods	90
6	Vīrietis	15	1	2015	7(6)			Naudas sods	70
7	Sieviete	2	11	2015	7	9		Naudas sods	70
8	Vīrietis	5	11	2015	11	7	9(1)	Naudas sods	120
9	Vīrietis	12	11	2015	19			Naudas sods	70
10	Vīrietis	20	11	2015	19			Naudas sods	85
11	Vīrietis	16	8	2016	7(6)	9(1)		Naudas sods	120
12	Vīrietis	16	3	2016	19			Naudas sods	100
13	Sieviete	25	10	2016	7(6)			Naudas sods	70
14	Sieviete	8	11	2016	19			Naudas sods	85

Nr.	Dzimums	Lēmuma datums			LPIKN pants	LPIKN pants	Sods
1	Vīrietis	8	1	2013	7(6)		Mutisks rājiens
2	Sieviete	24	5	2013	7(6)	9(1)	Mutisks rājiens
3	Vīrietis	27	11	2013	7(6)		Mutisks rājiens
4	Vīrietis	20	5	2014	7(6)	9(1)	Mutisks rājiens
5	Vīrietis	4	9	2013	7(6)	9(1)	Mutisks rājiens
6	Vīrietis	25	10	2013	7(6)	9(1)	Mutisks rājiens
7	Vīrietis	25	10	2013	7(6)	9(1)	Mutisks rājiens
8	Vīrietis	20	11	2013	7(6)	9(1)	Mutisks rājiens
9	Vīrietis	26	2	2014	7(6)	9(1)	Mutisks rājiens
10	Vīrietis	17	3	2014	7(6)	9(1)	Mutisks rājiens
11	Vīrietis	21	2	2014	7(6)	9(1)	Mutisks rājiens
12	Sieviete	12	5	2014	7(6)	9(1)	Mutisks rājiens
13	Vīrietis	24	10	2014	7(6)	9(1)	Mutisks rājiens
14	Vīrietis	25	8	2014	7(6)	9(1)	Mutisks rājiens
15	Sieviete	20	11	2014	19		Mutisks rājiens
16	Vīrietis	24	2	2015	7(6)		Mutisks rājiens
18	Vīrietis	16	12	2015	7	9	Mutisks rājiens
19	Vīrietis	27	4	2016	7(6)		Mutisks rājiens
20	Vīrietis	30	12	2016	7(6)	9(1)	Mutisks rājiens

21	Vīrietis	11	11	2016	7(6)	9(1)	Mutisks rājiens
22	Vīrietis	26	10	2016	7(6)		Mutisks rājiens
23	Vīrietis	22	11	2016			Mutisks rājiens
24	Vīrietis	8	11	2016	7(6)	8^1 (3)	Mutisks rājiens

KNAB lēmumi neuzsākt administratīvo tiesvedību saistībā ar policijas darbiniekiem 2013.-2016. gadā (piemēram, pret tiem, kuri saņēma atļauju veikt likumīgu papilddarbu, un ja netika konstatēts interešu konflikts)

Nr.	Dzimums	Lēmuma datums			Lēmums	LPIKN pants	Likuma pants
1	Vīrietis	14	1	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
2	Vīrietis	18	1	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
3	Vīrietis	30	1	2013	Mutisks rājiens	7(6)	
4	Vīrietis	11	2	2013	Mutisks rājiens	7(6)	
5	Vīrietis	14	2	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
6	Vīrietis	19	2	2013	Mutisks rājiens	7(6)	
7	Vīrietis	25	2	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
8	Vīrietis	28	2	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
9	Vīrietis	11	3	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
10	Vīrietis	13	3	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
11	Vīrietis	14	3	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
12	Vīrietis	22	3	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
13	Vīrietis	5	4	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
14	Vīrietis	12	4	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
15	Vīrietis	15	4	2013	Mutisks rājiens	7(6)	
16	Vīrietis	2	5	2013	Mutisks rājiens	7(6)	
17	Vīrietis	8	5	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
18	Vīrietis	10	5	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
19	Vīrietis	16	5	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
20	Vīrietis	17	5	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
21	Vīrietis	20	5	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
22	Vīrietis	24	5	2013	Mutisks rājiens	7(6)	
23	Vīrietis	27	5	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
24	Vīrietis	27	5	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
25	Vīrietis	28	5	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
26	Vīrietis	10	6	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
27	Vīrietis	10	6	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
28	Vīrietis	25	6	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
29	Vīrietis	25	7	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
30	Vīrietis	27	8	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
31	Vīrietis	28	8	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
32	Vīrietis	3	9	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
33	Vīrietis	3	9	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
34	Sieviete	6	9	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
35	Vīrietis	30	9	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)

36	Sieviete	8	10	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
37	Vīrietis	8	10	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
38	Vīrietis	8	10	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
39	Vīrietis	15	10	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
40	Sieviete	29	11	2013	Mutisks rājiens	7(6)	
41	Vīrietis	5	12	2013	Mutisks rājiens	7(6)	
42	Vīrietis	19	12	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
43	Vīrietis	8	1	2014	Mutisks rājiens	7(6)	
44	Vīrietis	9	1	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
45	Vīrietis	24	1	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
46	Vīrietis	3	3	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
47	Vīrietis	12	3	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
48	Vīrietis	19	3	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
49	Vīrietis	21	3	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
50	Vīrietis	8	4	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
51	Vīrietis	14	4	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
52	Vīrietis	16	5	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
53	Vīrietis	2	6	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
54	Vīrietis	3	6	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
55	Vīrietis	4	6	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
56	Vīrietis	4	6	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
57	Vīrietis	9	6	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
58	Vīrietis	25	6	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
59	Sieviete	17	7	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
60	Vīrietis	29	7	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
61	Vīrietis	6	8	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
62	Vīrietis	11	8	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
63	Vīrietis	19	8	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
64	Vīrietis	2	9	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
65	Vīrietis	29	9	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
66	Vīrietis	6	10	2014	Mutisks rājiens	7(6)	
67	Vīrietis	13	10	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
68	Vīrietis	20	11	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
69	Vīrietis	8	12	2014	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
70	Vīrietis	16	2	2015	Mutisks rājiens	7(6)	
71	Vīrietis	29	8	2015	Mutisks rājiens	7(6)	
72	Vīrietis	29	8	2015	Mutisks rājiens	7(6)	
73	Vīrietis	20	10	2015	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
74	Vīrietis	26	11	2015	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
75	Vīrietis	1	12	2015	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
76	Vīrietis	17	2	2016	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
77	Vīrietis	21	6	2016	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
78	Vīrietis	22	6	2016	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
79	Vīrietis	8	8	2016	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
80	Vīrietis	24	8	2016	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
81	Vīrietis	29	8	2016	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
82	Vīrietis	4	10	2016	Mutisks rājiens	7(6)	8 [1]

83	Vīrietis	11	10	2016	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
84	Vīrietis	13	12	2016	Mutisks rājiens	7(6)	

KNAB lēmumi par Valsts robežsardzes darbiniekiem 2013.–2016. gadam

Nr.	Dzimums	Lēmuma datums			LPIKN pants	LPIKN pants	LPIKN pants	Sods	Naudas sods, EUR
1	Vīrietis	15	12	2016	11(1)	18		Naudas sods	95

Nr.	Dzimums	Lēmuma datums			LPIKN pants	LPIKN pants	Sods
1	Sieviete	19	11	2014	7(6)		Mutisks rājiens

KNAB lēmumi neierosināt lietu saistībā ar Valsts robežsardzes darbiniekiem 2013.–2016. gadā (piemēram, pret personām, kuras saņēmušas atļauju veikt likumīgu papilddarbu, un ja netika konstatēts interešu konflikts)

Nr.	Dzimums	Lēmuma datums			Lēmums	LPIKN pants	LPIKN pants
1	Vīrietis	4	6	2013	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)
2	Sieviete	20	7	2015	Mutisks rājiens	7(6)	
3	Vīrietis	22	6	2016	Mutisks rājiens	7(6)	8prim(3)
4	Vīrietis	4	7	2016	Mutisks rājiens	7(6)	9(1)

Par GRECO

Pretkorupcijas valstu grupa (GRECO) uzrauga tās 49 dalībvalstu atbilstību Eiropas Padomes pretkorupcijas instrumentiem. GRECO uzraudzība ietver "novērtēšanas procedūru", kuras pamatā ir konkrētās valsts atbildes uz aptaujas jautājumiem un vizītes klātienē, kam seko ietekmes novērtējums ("atbilstības procedūra"), kuras ietvaros tiek izvērtēti veiktie pasākumi, lai īstenotu valsts novērtēšanas laikā izteiktās rekomendācijas. Tiek piemērots dinamisks savstarpējas novērtēšanas un līdzvērtīgas ietekmes process, apvienojot speciālās zināšanas, ko sniedz praktizējoši speciālisti, kas darbojas kā novērtētāji, un valsts pārstāvji, kas piedalās plenārsēdēs.

GRECO veiktā darba rezultātā ir pieņemts ievērojams skaits ziņojumu, kuros ietverta bagātīga satura informācija un fakti par Eiropas pretkorupcijas politiku un praksi. Ziņojumos tiek konstatēti sasniegumi un trūkumi nacionālajos tiesību aktos, regulējumā, politikā un institucionālajā struktūrā un tiek ietvertas rekomendācijas, kas paredzētas, lai uzlabotu valstu spēju cīnīties ar korupciju un veicināt integritāti.

Dalība GRECO uz vienādiem nosacījumiem ir pieejama gan Eiropas Padomes dalībvalstīm, gan valstīm, kas nav dalībvalstis. GRECO pieņemtie novērtējuma un atbilstības ziņojumi, kā arī cita informācija par GRECO ir pieejami vietnē www.coe.int/greco.

GRECO sekretariāts
Eiropas Padome
F-67075 Strasbourg Cedex
Tālr.: +33 3 88 41 20 00

www.coe.int/greco/fr

Cilvēktiesību un juridisko lietu
ģenerāldirektorāts
Sabiedrības informēšanas
un noziedzības apkarošanas direktorāts